

**Куердэмгэ
дьоро күн**

**Телевидение
программы**

**Уон бастын иһигэр
кириэс**

**Хаһыакка сүрүтүү
ий ахсын ытылаар**

**Биһиги индексит
54895**

**E-mail:
gaz_han@mail.ru**

**Хаһыат 1940 сыл сэттинньи 7 күнүттэн тахсар.
Атымыа көгүл сымананан**

6+

**№ 88 (11 313)
2016 сыл ахсынньы 2 күнэ, бээтиннэ**

ХАҢАЛАС

Информационнай-аналитической хаһыат

Сонуннар

Тутуу уонна баан өтөтүн туһанарга быыстапка

Сэттинньи 27 күнүгэр
Покровской куоракка
спорт Дьыбарыаһыгар аан
бастакытын тутуу уонна
баан өтөтөрүн туһанарга
быыстапка-дьаарбанка
буолла. Быыстапка
чэбдигирдии сылыгар
туһуланна.

Дьаарбанкаба тутуунан,
дьизлэри өрөмүөннээһининэн,
тупсарынан, хамнаабат баайы-
дуолу атылааһыннан дьарык-
танар 15 тэриилтэ кытынна. Ол
курдук, "Улей", "Недвижимость"
ХЭТ, "Розтор" хампааньтанан,
Егоров, В.Ф. Таванец урбаанынан
дьарыктанааччылар о.д.а. баал-
лар. "Алмэзэргизэнбаан" АКБ АО
үлэһиттэрэ бааны уонна ипотека-
ны туһаныыга, дьизлэри, бири-
диилээн кыбартыралары тупса-
рыыга кредит ыларга, хардарыта
барыстаахтык туттулар кредит
өтөтүн туһунан быһаардылар.

"Хаҥалас улууһа" МО
дьаһалтатын пресс-
сулууспата.

Абалар форумнара ытыллыа

Ахсынньы 9 күнүгэр
Өктөмгө абалар
форумнара ытыллыаба.

Манна нэһиликтэргэн аба-
лар тупсууларын бэрэстэбиитэл-
лэрэ, ыаллыы Мөҥө Хаҥаластан,
Абалар Саха сиринээҕи лигалары-
тан, туһааннаах министри-
сти:бэлэргэн бэрэстэбиитэл-
лэр кэлэн кытылаха. Бу күн
төгүрүк остуол тула олоророн са-
наа атастаһыта, уопастыбан-
най түм-сүлүр үлэлэрин опытын
билиһи: быыстапкалар буолуох-
тара.

Сиинэбит кэрэ көстүүтэ

Арасыйытатаабы нуучча
географической
уопастыбата ыппыт
хаартыска күүнүрүгүгар
Алексей Харитонов
"Туманные замки Синой
реки" диэн ааттаах
дүүһүүтэ "Заповедная
Россия" диэн номинация
кыайылааба буолла.

Бу түөрт аҥар ий устата
аҕыһыбыт күүнүрүска 23
тыһыанматтан тахса хаартыскаба
түһэрэни Арасыйыта уонна аан
доһду араас муһуһтарытан 110
тыһыанча үлэлэрин ыппытын
туһунан Географической уопасты-
ба сайтыгар иһитиннэрдилэр.

БИҢИГИ КОРР.

Үтө дьыала

Сиинэбэ Ийэ скверэ тутуллуо

Абыах хонуктаабыта Сиинэбэ "Алгыс"
култуура киһинигэр элбэх оболоохторго Ийэ
скверин тутуутугар амарах санаа акция -
лотереята уонна Ийэ күнүгэр аналаах дьоро
киэһэ бэрт тэрээһиннээхтик ааста. "Айыы
киһитэ аһыныгас, күн киһитэ көмүскэс" диэн
норуот биһиринир өс хоһоонугар олобуран бу
тэрээһингэ нэһилиэһинэз биир киһи курдук
сомоолоһон кытынна. Дьаһалта баһылыга
А.М.Шадрин күн- күбэй ийэлэри, далбар-
хотуттары Россияга Ийэ күнүнэн эбэрдэлээн
туран үбүлүүдээх кырадьаастарга Соловьева
Валентина Пантелеймоновнаба 70, Макаров
Дмитрий Семеновичка 75 саастарынан бэлэх туттарда.

Дьахтар сэбиэтин салайаач-
чыта Дарья Михайловна Никоди-
мова сквер тутуутугар бырайыак
онгортон, эргэ дьизини көтүттэрэн
син бастакы хардыылар онгоһу-
лубуттара. Элбэх оболоох ийэ-
лэргэ, дьиз кэргэттэргэ үп ки-
риитэ сабаланаан турар.

Лотереяны тэрийиигэ супер-
бириини, Ил Түмэн депутата
А.З.Мамедов салайааччылаах
Мохсобоомоохтоору цемент со-
буота 15000 солкуобайы, спон-

сордаабытыгар махтал. Сүүйүү
дьомлоох түгэнэ күн-күбэй ийэбэ
Захарова Светлана Романовнаба
тосхойдо. Асекритова Каролина
Дмитриевна бриллиант сүүйүн
үөрдэ-көттө. Үрүн көмүс киэр-
гэллэри З.Н.Шадрин лотереяба
тутта.

Бу киэһэ истинг ырыалары
"Дүүрүһүй" ийэлэр ансамбыл-
лара бэлэхтээтэ. Эдэр ычат
үнкүүнэн киэргэттэ. Нечаев Коля
"Поговори со мною, мама" диэн

ырыаны долгутуулаахтык толор-
до. Тэрийбит, кытыбыт дьонго,
дьахтар сэбиэтин салайааччыты-
гар Д.М.Никодимоваба сиинэлэр
махтанан, астынан тарбастыбыт.
Баба санаа туолун, Ийэ скверэ
олоххо кирийдэ!

Лариса ЛЕВЕРЬЕВА,
бэтэрээннэр сэбиэтэрин
салайааччыта. Сиинэ сэл.

Ийэ күнүгэр

Үөрүүлээх атаарыы

Покровскайдаабы "Биһик" оҕо саас киһиниттэн
сэттинньи 25 күнүгэр күн сирин сана көрбүт биэс
кырачааннары дьизлэригэр үөрүүлээхтик
атаардылар.

Тэрээһин Арасыйыта ийэлэрин
күннэригэр ананна уонна бу күн
уратыта диэн оройуоннаабы ГАТС
оҕо төрөөбүтүн туһунан туоһу су-
ругу төрөппүттэригэр туттаран
атаарда. Онон Арасыйыта гражда-
нина буолалларын туһунан сибидиэ-
тилистибэ бэрилиннэ: Кузнецова
Ксения - Покровской куорат, Пет-
ров Василий - Мохооболоох
бөһүөлэгэ, Моисеева Валерия - Бул-
гуннаахтаах сэл., Дмитриев Интерн -
Ой сэл., Алексеев Роман - Бэстээх с.
Бу улуус үрдүнэн оҕо аата су-
руллубут туоһу суругун ылан дьиз-
тигэр тахсара бастакы сырыы буол-
лар. Инникитин итинник өрүү бара-
ра буоллар диэн баба санаа баар.

Кыра дьонго күн сирин
көрдөрбүт күн күбэй ийэлэри чугас
дьонноро, улуустаабы киһи ба-
лыыһа бырааһын солбуйар
Н.Н.Протодадьконова, аба баһылыгы
социальной болпурустарга сол-
буйар Е.Д.Яковлева, Покровской
куорат баһылыга П.П.Гермогенов
итиитик-истинник көрүстүлэр, эбэр-
лээтилэр.

дьөрбөтүн ууннулар, сэмэй бэлэх-
тэрин туттардылар.

Н.Н. ПРОТОДАЬКОНОВА:

- Ийэ буолар - дьол. Сир
үрдүгэр сана киһи кэлэрэ - үөрүү.
Бүгүн биһиги үөрэ-көтө атаарар кы-
рачааннарбыт төрүүр дьизтэн тах-
күһүтэ Арасыйыта үрдүнэн

Ийэ күнүн бэлиэтиир бырааһын-
ныкка туһуланна. Ити икки бүк
үөрүү буолар. Этэнтэ сылдыһыг,
доруобай буолун уонна кырачаан-
нардыт доруобай улааталларыгар
күүскүтүн, сырабытын уурун. Ийэ-
лэр, эһиги билигин оҕобут доруо-
бай буоларыгар улахан эппиэти-
нэһи сүтэбит, - диэтэ.

Е.Д. ЯКОВЛЕВА:

- Улуус дьаһалатын аатыттан
бүгүнгү үөрүүлээх күнгүтүнэн
эбэрдэлибин. Кыра киһи күн сирин
көрөрө - бу дьиз кэргэнгэ саамай
үөрүүлээх күн. Бастакы күннэргэ
түбүктээх буолуо, ол гынан баран
кырачаан улаатара, оннооҕор
ытыыра туохха да бэриллибэт
туһунан үөрүү буолар. Барыгыты-
гар доруобуйаны, дьолу баҕара-
бын, - диэн баба санаатын тириэртэ.

Ити курдук, Покровской куорат
баһылыга, төрөппүттэр эбэрдэ эти-
лэр. ГАТС салайааччыта Наталья
Стручкова хас биридии дьиз кэр-

Кылгастык

СНИЛС оҕотторуута сүдүргү буолла

Россия пенсионнай
фондатын Хаҥалас
улууһунаабы
управлениетыгар хас
биридии киһи, пенсионнай
страховка булгуччулаах
ситимигэр тус сирэй счегун
страховкааммты нүөмэрин
-СНИЛС оҕотторуута бэрт
сүдүргү буолла.

Ол курдук, СНИЛС суолтата
бүгүнгү күн быдан үрдүк. Тобо диэ-
тэххэ, аҥардас булгуччулаах пен-
сионнай страховка эрэ туһугар буол-
бакка быдан киэҥ хайысхаба
туһанылар. Ол иһин улахан да дьон
уонна оболор СНИЛС ылаахтарын
наада.

СНИЛС ыларга сүрүн түөрт
төрүөт баар. Бастакытын, государ-
ствоттан өтөнү уонна чэлэтиилэри
ыларга, иккитинэн - государственной
уонна муниципальной өтөнү элек-
троннай көрүгүнэн ыларга, үсүһүнэн
- государственной өтөнү ылыыга до-
кумуон ахсаанын абыыатыга уонна
инники пенсияны үөскэтэргэ. Бу
туһунан, пенсионнай фонда Хаҥалас
улууһунаабы управлениетын на-
чальнига Е.А. Варламов манньк
иһитиннэрдэ: - Россия пенсионнай
фондатын дьаһалынан биһиги өрөс-
пүүбүлүкэбитигэр түөрт управление
пилотнай бырайыакка кириэн, ол
иһигэр биһиги улууспут управление-
та, алтынны 31 күнүттэн дьоммутун-
сэргэбитин пенсионнай фонда сити-
мигэр регистрациялаан, нүөмэр
ингэрэн страховой пенсионнай сибидиэ-
лиэтибэтин тутта приемта кири-
эн олодохторуна онгортон биэрэр
буоллубут. Бүгүнгү туругунан бу
өтөнөн 56 киһи туһунан турар. Пен-
сионнай фондаба ханнык бабарар
уларыыны кириэр буоллабын,
биһиги олохтоох нэһилиэһинэз тутта
тахсан септөөх үлэни ыытабыт. Ол
курдук, бу бырайыак үлэтин иһинэ,
улууспут 18 нэһиликтэригэр иһитин-
нэрэр-быһаарар үлэлэри ыппыһы-
пыт, -диэтэ Егор Анатолевиич.

Дьэ ити курдук пенсионнай фонда
Хаҥалас улууһунаабы управлениеты-
гар дьон-сэргэ туһугар сүрүн доку-
муон толорулуута сүдүргүтүөн,
онгоһулуута түргэтээн сана өтө
олоххо кирийдэ.

Уйбаан УЙГУРАП.
Хаартыскаба: Егор Варламов,
пенсионнай фонда Хаҥалас
улууһунаабы управлениетын
салайааччыта.

Амарах санаанан

Музыка
кэһиилээх киэһэ

Бары билэрбит курдук, Покровскаядаабы оёо искусстватын дьэтин тутууга бүтэн эрэр. Сага дьэбэз көһөргө оркуола тээбириннэрин, музыкальнай үнүстүрүмүөннэри ыларга үтүө санааланы кэнсиэрин итээчилэр уонна оёолор Дьоккуускай куоратынан, Покровскаяга тэрийэн ыыталлар.

Сэттинньи 25 күнүгэр "Саргы түһүгэтэ" култуура киинигэр ыытыллыбыт кэнсиэргэ көрөөччү элбэх буолан баран саастаах дьон уонна оёолор муһунулар. Тэрилтэ салайааччылар, урбаанньыттар кэлбэтэхтэрин кэриэтэ. Кэнсиэр сабааланын иннинэ сыанаба улуустаабы инбэлииттэр уопастыбаларын салайааччыта, улуус уопастыбаннай олобун биир саамай көхтөөх кытааччыта Т.Г.Харлампьева тахсан музыкальнай тэриллэри ыларга дьээн аадырыстаан кэмбизиргэ угуллубут харчыны сыана иннигэр турар дьааһыкка укта. бачыым көтөхтө.

Кэнсиэри итээчилэр уонна үөрэнээччилэр дууһаларын ууран туран бэлэмнээбиттэрэ кэстөр. Ол курдук, хас биридии нүөмэр көхтөөх ытык тыаһынан добуһуолланна.

Кэнсиэр бүтөн иннинэ сыанаба өссө биир көрөөччү, култуура туйгуна, бэтэрээнэ, улуус бочуостаах олохтооһо П.П.Архипов табыста. Кини идэлэригэр бэриниллээх, оёону кэрэ эйгэтигэр уһуйар уонна угуйар дьонго, итээчилэргэ, оёолорго махтанна уонна түөрт нуулаах "Н" сууламалаах харчы муһунар малы бэлэх уунна. "Отонноотхоххо онгоойук туолар" диэбиккэ дьылы кыраалаан үп кирирдэбинэ сага арыллар искусство оркуолатын киэн уорабайыгар кэлэктиип бабарарын барытын да буолбатар саатар наадалаабын атылаһыа этэ.

Мария КОНСТАНТИНОВА.

Москвада, инбэлииттэр съездтэригэр

Биһиги, кулуун тутар 22 күнүгэр буолбут Саха сиригээс инбэлииттэр уопастыбаларын конференциятыгар делегатынан таалылыбыт Е.Д.Емелина, Дьоккуускайтан уопастыба салайааччыта, И.Б.Хлебодарева Мирнэйтэн бэрэссэдээтэл уонна мин, сэттинньи 7-14 күннэригэр Бүтүн Арасыйыа инбэлииттэр уопастыбаларын съездтэригэр кыттан кэлибит.

Бырааппытын
ситэ билбэт эбиппит

Самолеттан түһээт, кэтэһэн турар бэлэм, анаан ыла кэлбит масссынаба Ямало-Ненецкэй автономнай уокурук делегатынан "Краун Плаза" дьээн кэстүүнэйгэ тийдибит. Ити Норуоттар икки ардыларынаабы атыы-эргизэн киинигэр баар эбит.

Сүрдээх үчүгэй, былааннанан бэлэм-нэнилибит тэрээһингэ сылдьан, элбэҕи билэн, атын регионнар үлээрин билсэн, санаа атастаһан кэлибит.

Бастаан "Ладога" саалаба төгүрүк остоолга кытынныбыт. Онно бэчээт бэрэстэбиитлэрэ, делегаттар, ытырылылаахтар баалара. Ол курдук, РФ үлэ, социальнай көмүскэлгэ министриин солбуйааччы, ити министриистибэ инбэлииттэргэ департаменнарын салайааччы А.В.Гусенкова, медико-социальнай экспертиза сулуспатын салайааччыта, кылаабынай эксперт М.А.Дымочка, РФ социальнай страховкалааһынгга фондатын бэрэссэдээтэлин солб. А.Г.Кошелев (кини инбэлииттэри санаторнай-курортнай эмтэни, чөлүгэр түһэллэригэр тиз-хэническэй тэриллэринэн хаачыыйы болпууостарыгар эппиэттээт), РФ тууу, олоһор дьэ хомунаальнай хаһаайыстыбатын министриистибэтин департаменнын солбуйар дириэктэрэ ("Законодательное и нормативно - правовое регулирование вопросов беспрепятственного доступа инвалидов к объектам социальной и иной инфраструктуры" дьээн болпууоһу киэнник сырдатта) баалара.

Сүрдээх элбэх болпууоска өйдөнүмтүүтүк хоруйдаатылар, быһаарыстылар. Төгүрүк остоолу уопастыба салайааччыта, Госдума депутата, көлөөскөлөөх инбэлиит М.Б. Терентьев (хаартыскаба) илээн-сабалаан ыытта.

Салгыы бу күн "Без барьеров" дьээн хаартыска быыстапка арылынна. Манна инбэлииттэр ханнык көрүнгүнэн спортка, олоххо, сынныалангга дьарыктаналара киэн хабааннаахтык арылгычы сырдатыман көстөн турара киһини эрэ сөхтөрөр, дууһаны таарыйар.

Сэттинньи 11 күнүгэр съездпит сабалаанна. Россия 84 регионуттан барыта 204 делегат регистрацияламмыт. Бэбизскэ быһытынан ыытыллыбыт үлэ туһунан отчуоту уонна кэлэр 2017-2021 сылларга сага сүрүн хайыскалар тустарынан салайааччы М.Б.Терентьев биллииннэрдэ. Салгыы араас суолталаах болпууостар көрүлүнүлэр. Быыбар буолла, ол түмүгүнэн М.Б.Терентьев салайааччынан хаала. Бырабылыанньаба 80 регион инбэлииттэрин уопастыбаларын бэрэссэдээтэллэрэ, ревизионнай хамыһыһыаба 13 киһи таалыһына. Устаап бырайыага ыылыһына.

Сүрдээх элбэх инбэлииттэр ситиһиэлэрин, кыһалбаларын сырдатар хаһыаттар бааллар эбит - "Русский инвалид", "Надежда", "Здравствуйте, люди!" о.д.а.

Илээн кэми биэрэн Москва куораты оптуобуһунан кэриктэн көрдөрдүлэр, эбэрдэ-кэнсиэр буолла. Делегаттартан саамай кырдыабыс 84 саастаах киһи, саа-

май эдэр - 26-лаах буола. Делегаттар аһаҕаара дьахталлар.

Биһиги төгүрүк остоолга сылдьан, атын регион делегаттарын кытта билсэн, элбэх өрүттээх үлэни ыыталларын бэлиэтэнэн, сибээс олохтуур бабалаах кэлибит. Сага Устаабы нэһиликтэринэн киэнник сырдатан, инбэлииттэри көбүлүүр бабалаахпын. Биһиги бэйэбит бырааппытын элбэһин олох билбэт эбиппит. Терентьев М.Б. "Бэйэбит кыһалбабытын элбэхтэ туруорсун, сокуону билин". Оччоҕо эрэ көмүскэлээх буолуохпут дьээн эттэ.

Түмүкпэр улуустаабы бэтэрээннэр сэбиэттэрин салайааччытыгар И.К. Алексеева көмөлөрүн, өйөбүлүлэрин иһин барба махталбын тириэрдэбин.

Надежда ТАТАРИНОВА,
инбэлииттэр съездтэрин делегата,
Нөмүгүтээс инбэлииттэр
уопастыбаларын, "Дьулуур" түмсүү
салайааччыта.

Нэһиликтэргэ

Абыс илээх-сабалаах аан Ийэ дойду айыллыабыттан, нэгэйэр икки атахтаах, иннинэн сирээдээх, бокуйар сүһүөхтээх ураанхай саха дэнэн, хомуу зайы хороһор муостаабы, сыһыы аайы сыспай сизлээс кыһыннары-сайыннары итэн, быстыбат быланнанан, уостубат уйгуланан, удьуорбутун уһатан, сыдааммытын кэнэтэн, кийи төрдө буолан кэлээһинт.

Күөрдэмгэ
идэһэ бырааһынньыга

Күөрдэмгэ былыр-былыргытан сүөһү-сылгы үөскээбит, тэнийбит сир-дөйүдүтэ буолар. 20-с үйэ 30-с сылларыттан коллективизация ыытыллыабыттан бастакы ТСОЗ-тар тэриллэбиттэрэ, ол кэннэ холбоһон "Нуочаха", "Күөрдэм", "Косарев", "Андреев" колхозтар бөдөгсүүлүн "Өктөөл 50 сыла" совхоз буолан, Хангалас улуунун итин эһэр нэһиликтэрин барыларын түмүтэ. Оччолортон бүтүн өрөспүүбүлүкэ бастың опыты тарбаллыт кыахтаах хаһаайыстыба этэ.

Бүгүнтү күнгү Күөрдэмгэ кэтэх хаһаайыстыбаларга 325 ынах сүөһүнү, "Сайды" кооператив - 222, баһынай хаһаайыстыбалар - 97 төбө ынах сүөһүнү итэн туруораллар. Уопсайы, 644 төбө баар. Сылгы ахсаан кэтэх хаһаайыстыбаларга 203, баһынай хаһаайыстыбаларга - 266, "Сайды" кооперативка - 123, "Күөрдэм" кооперативка - 457 төбө. Нэһиликтэ уопсайы 1049 сылгы иһилилэр.

Сэттинньи 12 күнүгэр Күөрдэм сэлээннэтигэр "Идэһэ бырааһынньыга" буолан ааста. Бу тэрээһини "Ситим" КК былырынгыттан көбүлээн тэрийэр. Кэтэх хаһаайыстыбаны сайыннарыыга туһуламмыт нэһилик баһынай хаһаайыстыбаларын түмэр сыаллаах "Идэһэ бырааһынньыга" тыа сиригэр үлэһит дьонугар күтүлүлээх, үтүө кыстыгы, биэ туруктаах буолууну кэрэһилиир тэрээһин буолара саарбаба суох. Бу күн эт-үт ас эгэлгэтэ, куулуна, мизэ-тэнэн да атыы хамабатык барда. Ону таһынан, атыы-эргизэн түмүгүнэн анал ааттар кыайылыахтарыгар нэһилик баһынай хаһаайыстыбаларга бириистэрин туруордулар. Ол курдук, "Сайды" кооператив (сал. Константинов А.Н.) - үс киһи ынах арыһа, хортуплупуу хото үүннэрэр Киприянов Е.Е. кэтэх хаһаайыстыбата - бири куул хортуплупуу, ИП "Леонтьев" (сал. Леонтьев П.Д.) - бири куул хортуплупуу.

Идэһэ бырааһынньыгын кыайы-

лаахтара - "Кэскилээх хаһаайыстыба" - Куприянова С.А., "Эмис идэһэ" - Скрыбина Т.П., "Төрүт ас" - Николаева Г.Д. дьонун бириистэри илиилэригэр тутан үөрдүлэр-көтүлэр.

Бу күн, анаабыт курдук, Мэнэ Хангалас улуунун Бэбизскэ нэһилигэтин тэриэлэрин делегацията кэлэн ыалдыптаата. Бэбизскэ баһылыгын солбуйааччыта Попова Р.Н., тыа хаһаайыстыбатын исписэлиһэ Атласова С.В., оёо саадын сэбиздэссэй Филиппова М.С., орто оркуола психолога Захарова А.В. уонна В.В.Ноев аатынан култуура дьэтин дириэктэрэ Ходулов А.П., ычатат түмсүүтүн салайааччыта Винокуров С.М. күн бастакы аһаҕар "Самартай" комплекс-музейин, Дьөлөн орто оркуолатын, "Тулукчаан" оёо саадын көрдүлэр-иһитилэр. Ол кэннэ "Ситим" култуура киинигэр "Холумтан" түмсүүнү кытта көрүстүлэр, арчыланналар, "төгүрүк остоолга" санаа атастастылар, "Идэһэ" бырааһынньыгар кытыһан музыкальнай эбэрдэ-нүөмэр биэрди-лэр, "Ситим" култуура киинин үлэтин биллестилэр.

Тэрээһин кэмигэр алаады сизингнэ көрдөөх күрэх ыытылыһа, салгыы хабылык, хаамыска оонньонно, ырыа-тойук ыланна, оһуохай түһүлгэтинэн түмүктэннэ.

Дьин кырдыга, саха сүөһүлээх буолан уһун кыһыны тарынан өлөр өлүүтүн өрүһүнэн, сап-сабаттан салбанан, "сай-һат" дьээн баччаба тийэ кэлэбэ. Хотон айы хороһор муостаах хойдо тураан, сыһыы айы сыспай сизлээх элби турду! Эһили күтүгү идэһэ эмиэ бүтүүн мустаммыт, үөрүү-көтүү үктэллэнэн, дьоро кизэни тэрийиэхпит тураба.

Александра ИВАНОВА.

Оскуола олоҕо

Саха төрдө

Булгуннахтаах С.П.Ефремов аатынан орто оркуолаба сэттинньи 14-18 күннэригэр Тыгын Дархан сылыгар аналлаах тэрээһиннэргэ туһулаан ыытыллыбыт гуманитарнай тиһилик нэдиэлэтэ ааста. Манна кылаас чаастара, "Саха айымньылар", "Саха төрдө" кылаас таһынан аабылар; саха айымньыларыгар уонна "Тыгын - история киһитэ" тизмэлэринэн уруһуй уонна "Раритеты земли Олонхо" тэрээһининэн "Бүтүн оркуолаанан аабылар" акция буолла. Араас тэриэлэлэр уонна оркуола оёолоро тэрээһингэ көхтөөхтүк кытыннылар. Тэрээһин икки түһүмэһинэн барда.

Бастакы түһүмэххэ - төгүрүк остоолга үөрэнээччилэр П.Н.Харитонов-Ойуку бэртээхэй хохоннорун аахтылар, саха норуотун, саха классик суруйааччыларын айымньыларыттан монолог толордулар, быһа тардан аахтылар. Нэһилик биллэр уопастыбаннай үлэһиттэрэ С.И.Софронеев, Р.А.Архипова, М.В.Кычкина номоххо кирибит дьоруой Тыгын Дархан уобараһын дьүүмэстилэр.

Иккис түһүмэх "Саха төрдө" дьээн аабааччылар конференциялаа буолла. Манна кытааччылар ааспыт үйэлэр быыстарын сэгэтиилэр, салгынын тыынналар уонна төрөөбүт сирдэрин историятыгар кытыннылар. Ити барыта история учуутала А.А.Едисеева уонна төрөөбүт тылы үөрэтэр А.П.Черосова итэбэтиилээх этиниллэригэр, кэпсээннэригэр буолла.

Тэрээһини ыыппыт педагог-библистэкэр С.С.Чемезова, киин библистэкэтэн А.А.Дьяконова үлээрин түмүгүнэн күнү быһа биригэ буолуу эйгэтэ, көлөнүлэр ситимнэрэ быстыспата билиннэ.

Светлана ЧЕМЕЗОВА,
Булгуннахтаах с. педагог-библистэкэрэ.

Интээччи-2016

"Бу күннэргэ дайду бут биир бастын, баай остуоруйалаах, киһи өйүгэр-санаатыгар хатанан хаалар, исторический түгээннэри кэрэһэллэр кэрэ архитектуралаах тутуулардаах Санкт-Петербург куоракка "Интээччи-2016" бүтүн арасмыйатаабы илээс күрэх буолан ааста. Манньык улахан күрэххэ Саха сириг чизини көмүскүү Улахан Аантан "Кыымчаан" оҕо саадын эбии үөрэхтээһинин педагога Анна Павловна Семенова баран кыттан кэллэ. Санатар эбит буолаахха, бу сайын Дьокуускайга бэс ыйыгар ыытыллыбыт өрөспүүбүлүкэтээс интээччилэр күрэхтэригэр кыттан, үс түһүмэс ситиһилээхтик ааһан, "Интээччи-2016" күрэх кыайыылаабынан буолан, бүтүн арасмыйатаабы күрэххэ кыттар чизин ылыта.

Бүтүн күрэххэ хайдах кыттыбытын туһунан кэпсиргэр Анна Павловна Семенованы сэлэргэһиниэ ыгыдым.
- Анна Павловна, үтүө күнүмэ! Бастатан туран, сэлэргэһиниэ саба-
дыах миннээ, эйигин манньык улахан

ыытыллыбыта. Ол эбэтэр эрдэтээни үлэбин сырдатыйы дүүмүүр сүбэ элек-
троннай почтанан көрөн сыаналыыр. Иккис түһүмэс: маастар-кылаас уонна
оҕолору кытта дьарык. Үлүс түһүмэс:
публикнай лекция уонна ток-шоу. Иккис

Уон бастын иһигэр киирэн

күрэххэ Саха сириг аатыттан, буола-
ры буолан биһиги кыраыйы оҕо саа-
дыттан, ситиһилээхтик кыттан кэ-
бикиринэн итинтик-истинник эсэрэ-
лирин кенүлээ!

- Үтүө күнүмэ! Махтанабын!
- Улууспут олохтоохторо эн хантан
төрүттээххин билбэттэрэ буолуо. Онон
бастатан туран, дьонун-сэргэбин,
бэйэбин, дьиз-кэргэнигин билһинирэр
эргэ.

- Мин 1988 сылаахха Таатта улуунун
күрэ айылгалаах, үтүө дьондордоох Чы-
чымаа нэһилиэгин элбэх оҕолоох Ан-
дросовтар дьиз кэргэттэригэр үлүс
кыыс оҕонун күн сириг көрбүтүм. Аҕам
Павел Павлович Саха сылыта сайдарын
түпүгэр үлээспит, тыа хаһаайыстыбатын
тутаах үлэһит. Ийэм Лариса Лазаревна
нуучча тылын уонна литературатын учу-
таа. Улахан эдийим Давыдова Евгения
Павловна Дьокуускайга Саха көрдөр-
өрүгүнэн хампааньыга телевидение
биир тутуу үлэһитэ. Иккис эдийим Га-
риева Галина Павловна Тулагы орто
оскулатын нуучча тылын уонна лите-
ратураны учуутала. Балтым Андросова
Павлина ИЕН БФ устудьуона. Мин ула-
хан-кэрээн кийиһиппин. Кэргэним Ни-
колай Николаевич Семенов, 5 саастах
Никита дьиз уол оҕолоохтук.

- Санкт-Петербург хайдах куорат
эбитин? Эйигин хайдах көрүстү? Сири-
гэр-уотугар үктэммин кээнэ, эйнээ
туох бастагы санаа кириэ?

- Олус кыраһыабай куорат эбит.
Көтөн тиийбит күмүтүгэр хаар бөбө
түспүт этэ. Инньэ гынан үчүгэй бэлэ
дэспиллэ. Сири-туому тутуһан, Нева
өрүгү Сахабыт сириг астаан илдьибит
алаадыбытынан күндүлээбиппит. Куо-
рат устун экскурсияга дуоһуяа-астына
сылдыбылпыт. Хайдахтаах курдук кы-
раһыабай дьарыктар иһигэр хама-
сиимэ сылдыбылпыт, барытын сөбө-
мөхтөй көрбүтүм бу күнгэ дьэри ха-
раһар кестөр. Олус ыраас куорат.
Олохтоохторо эйбэс дьон эбит. Суолу
ыйан-кэрээн биэрэллэригэр чуолкай-
дык быһаараллар, наһаа үөрэллэр.

- Дьэ, аны күрэххигэр кириэх-
хэ. Хас регионтан, төһө кыттааччы
баары?

- Уопсай кыттааччы ахсаана 64. Ону
тэнэ икки төгүл элбэх арыалдьыттар
баалар. Араас регионтан кэлбит бас-
тын интээччилэри кытта күөн көрсөр
олус интиригинэ. Опы атастаһан, дьон-
сэргэни көрөн, элбэх үөрэнэн, ас-
тынан кэллим.

- Тургутууну хайдах ыыттылар?
Самай ыарыһаппыт түһүмэһин?

- Бу күрэххигэр үс түһүмэһин турар
этэ. Бастагы түһүмэһин интернет көнүө

бастагы түһүмэһин ааһаммын уон
бастын иһигэр киирэн, олутун үөрбү-
түм. Финалга тахсы-
быт уон кыттааччы-
га аны публикнай
лекцияга уонна
ток-шоуга кыттар
сорук турбута. Мин
санааһынар, самай
уустук түһүмэс ток-
шоу этэ. Бу түһү-
мэххэ кыттааччы
туох баар кыага
барыта кестөр,
арыллар. Наһаа
долгуйулаах да этэ.
Түһүмэс боксага
Аан дойду чемпиона Николай Сергеевич
Валуев илээс-салаан ыыппыта. Олус
соһуйбулупт. Ол гынан баран, холуктук,
чэпчэкилик ыыппыттан олус астымчы-
лыт.

- Тыый! 64 кыттааччытан уон бас-
тын иһигэр киирин дьиз улахан
кыайыы буолаа. Төһө долгуйду?

- Долгуйан! Тоҕо дьэтигин, бүтүн
Өрөспүүбүлүкэ чизини көмүскүү кэлбит
киһитан элбэти ирдиллэр, эрийэллэр.
Онон төһө да долгуйдарбын, туруорум-
мут сылабытын ситэ толорор былаан-
наах этибит.

- Сылагытын толорор күүстээх
быһаарыныыны ылымыктык туох
ханнык иннинэ көмөстөбө. Аны, эн
нарын-намчы бэйэһин көрөн-истэн
олорон, күүстээх санаалааххын сөбө,
хайгыы олохтоох. Эйигин арыалдаа
кимнээх сырыттылар?

- Миигин бу күннэр тухуры коллегам
Александра Викторовна Алексеева -
"Кыымчаан" оҕо саадын старшей интээч-
чигэ, Надежда Николаевна Лебедева -
Дьокуускайдагы үөрэхтээһини сайын-
нарар уонна квалификацияны үрдэтэр
институт оскуола иннинээс үөрэх-
тээһин кафедратын сөбүдүсэһэ уонна
Марина Александровна Пышненко -
Мохсоһоллоох бөһүөлүг "Аленушка"
оҕо саадын сөбүдүсэһэ арыалдаагы-
лар.

- Бу күрэххэн туох сананы биллэ?

- Күрэх миигин элбэххэ үөрэттэ
диэххэ сөп. Бастатан туран, наһаа күүс
долгуйбакка холуктук сыһыаннаһаа
наадаатын өйдөөтүм. Эийэхэ итэбэйэр,
ылааһар дьонун тутан биэрбэккэ, төһө
кыах баарынан кытыахтааххын. Атын
регионтан кэлэн кыттыбыт күрэхтээч-
чилэр ис санааларын, үлээс сыһаанна-
рын билэн кэллим.

- Россия уон бастын интээччилэр-
ин иһигэр киирэн, лауреат уонна
"СМС-кулаастааһын" номинатция кы-
айылааба буоллун. Биһиги манна оло-
роммут, биһиги эрз буолуо дуо,
өрөспүүбүлүкэ бары олохтоохторо эн
тускар сүрдээһин долгуйду, төһө да
эйигиттан ыраах сырытарбыт, сүрэх-
питиннэ-барыбытынан ылааһан, күүс-
көмө буолубут. Финалистары сие-
наа ыныртыллылар, эйигин аат-
таабыттарыгар хайдах сыһаанна-
тын?

- Бастатан туран долгуйу, улахан
эпизитинэстэн санаарбааһын, ону тэнэ
эмискэ үөрүү (күлэр).

- Биһиги оҕо саадытыгар омух ты-
лын куруһуогун салаабын. Интээччи-
лэрин Англия тылын хайдах ыынал-
ларый?

- Төрөөбүт тылларын күннээби

олоххо кэпсэтэ, саҕара сылдьар
оҕолорго, билэн турар, ыарахан бөбө
буолаба ди. Ол гынан баран, англия ты-
лыгар оҕолору интиригиргэтэр сыла-
тан, оонньуу-дьарыктары ыытабын.
Оҕолор наһаа сөбүлүүмэр, куруһуок
буоларын кэтэһэллэр.

- Анна Павловна, ханалаастарга
бастагынан, манньык улахан күрэххэ
кыттантын, кэскиллээх, улахан суолу
солоотун. Аартыгыг алыстаах, айар-
тутар үлэҥ умсулдьаннаах, интээччи-
лэрин кэскиллээх буоллуннар дьиз
адыбытын. Тус олоххор дьолу-соргу-
ну, үөрүүнү-көтүүнү баараларын. Үлэ-
лин-хамсыы сылдьар биир илээхтэр-
гэр тугу баарыгар этэй?

- Махтанабын, Айна Михайловна, ис-
тинг тылааргар! Биир илээхтэрбэр
баарыам этэ санатан-сана сүүрэни
экиртэн, кырачаан интээччилэри
кыта биир уопсай тыл буолан, ситиһилэ-
эхтик үлэһиллэригэр. Кытаанах доруо-
буйаны, дьоллоох олобу!

Билэн турар, күрэххэ биир эрз киһи
буолбакка бүтүн хамаанда үлэири. Бу
хамаанда хайдах тапсан, биир тыл буолан
үлэһириттэн элбэх тутулуқтаах. Түгэни-
нэн туһунан, манньык үрдүк таһымаах
күрэххэ кытарбар күүс-көмө, өйөбүл
буолбут коллегаларбар, чуолаан сөбү-
дүсэһэр Зинаида Викторовна Павло-
вага, чутас дьолмор сылаас, истинг ты-
ларын улахан махталбын тиэрдэбин.
Диринтик махтанабын күрэххэ бэлэ-
нэспит улууспут үөрэбин салаатыгар,
Наталья Петровна Старостинага, Лю-
бовь Егоровна Басагисовага, Саргыла-
на Терентьевна Варламовага, Саргыла-
на Николаевна, Скрюбинага, Дарья Ро-
мановна Винокуровага, Елена Степановна
Соколовага, Лидия Яковлевна Яковле-
вага. Маны таһынан Үөрэх министри-
стибэтигэр, УеС уонна КУ институтун
ОИУе кафедратыгар, Дьокуускай куорат
оҕо савдарыгар, "Ректайм", "Уус Экспо"
тэриэтэлэргэ, Ханалаастаабы үөрэҕири
салаатыгар, үөрэҕири үлэһиттерин рес-
комутар, "Ханалаас" ТВ-га, Покровскы-
даабы "СД" тэриэтэ, улуус профсоюз-
най комитетыгар, улуустастаабы инфор-
мацияны технологиялар кииннэригэр, Ил
Түмэн депутатыгар Алиш Забидович Ма-
медовка, урбаанньыттар Е.Н. Соловьева
уонна Павлова, Марфа Ивановна
Алексеевага, Ханалаас улуунун "Сарда-
на" оҕо саадын коллективтар, Елена
Петровна Ефимовага, чуолаан суоппар-
га Николайга.

Үлэһир үлэһит айымньылаах
буоллун! Сырадыгы, ырааһы, сылааһы
баараларын! Доруобай, дьоллоох буо-
лун!

- Сэлэргэһиниэ кыттыбыккар мах-
танабын! Эн сэргэх бэйэһин көрөм-
мүн, интиригиниэ кэпсээһин истэн
мин үөрдүм, кизин туттабын.

Дьэ бу курдук, улуу суруйааччылар
төрөөн-үөскээн ааспыт сирдэригэр си-
листээх-муктаах саха кыһына Аны, Таат-
та үрэх аргыы наамаан уста сыларын
курдук, бэйэтин элэккэй, аһаас,
үөрүннээх майгытынан, хорсун санааты-
нан, биалитинэн-көрүүтүнэн, кэрэбэ-
сырадыкка тардыһытынан, түппүтүн
ыһыктыбакка тиһээр тиэрээр кыайы-
гаһынан, эдэрди эрчиминэн барыбыты-
гар холобур буолар, барыбытын үлээс
үрдүк кынааһыт.

Сэлэргэһэ Айна ОЛЕСОВА.
Улахан Аан сэл.

МУНИЦИПАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
"ТИТ-АРЫНСКИЙ НАСЛЕГ"

В соответствии с пунктом 6 ст. 52 Федерального Закона №131-ФЗ "Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации" муниципальное образование "Тит-Арынский на-
след" информирует:

1. Сведения об исполнении бюджета муниципального образования "Тит - Арынский наслег" по итогам 3 квартала 2016 года:

	Утвержденный план на 2016 г.	Уточненный план	Исполнено на 01.10.2016	% исп.
Доходы				
1. Налоговые и неналоговые доходы	848,137	848,137	893,13742	105,3
в т.ч. налоговые	796,137	796,137	869,99272	109,3
Неналоговые	52,000	52,000	23,14470	44,5
2. Дотация на выравнивание	22612,00	22 612,00	18000,00	79,6
3. Субвенция	157,453	155,253	128,954	83,1
4. Субсидия	1000,00	1000,00	1000,00	100,0
5. МБТ		76,8425	26,8425	34,9
6. МБТ		328,000		
7. Иные МБТ		500,000	500,00	100,0
8. Штрафы			15,000	
Итого доходов	24617,590	25520,2325	20563,93392	80,58
Дефицит (-), профицит (+)				
Остаток на начало года				
Остаток на конец года				
Расходы				
1. Общегосударственные вопросы	11584,90	12477,82456	9133,85724	73,2
2. Муниципальная подготовка	113,30	114,1	82,808	72,5
3. Национальная безопасность и правоохранит. деятельность	57,253	54,253	11,453	21,1
4. Национальная экономика	586,037	954,037	352,2005	36,9
5. Жилищно-коммунальное хозяйство	1405,00	1945,00	1164,93477	59,9
6. Образование	250,00	250,0	132,18	52,9
7. Охрана окружающей среды		10		
8. Культура	10621,1	10621,1	8222,70	77,4
Итого расходов	24617,590	26426,31456	19100,13351	72,3

2. Среднесписочная численность муниципальных служащих органов
местного самоуправления на 01.10.2016 г. составила 5 единиц. Фактические
расходы на денежное содержание муниципальных служащих за 3 квартал
2016 года составили 1997,2 тыс. руб.

3. Численность работников муниципальных учреждений на 01.10.2016 г.
составляет 8 ед., их денежное содержание за 3 квартал 2016 года 2468,8 тыс.
руб.

"ТУЙМААДА" -
инникигэ эрэл

"Туймаада" хаһыат минигин быһаан туран. Аһаас, чизиниэ
этиклэрин уонна туруорсууларын иһин миэхэ саба түспүттэрэ,
онуоха "Туймаада" минигин көмүскэспит.

Хаһыаты киһи сабаланыытынан бүтүр дьэри биир тыһынан аабар.
Билингини мунаах кэмгэ хаһыат балаһаларыттан үгүс сөптөөх хоруйу бу-
лабын. Ол курдук билингини политика уонна экономика туох да кизэргэтигэ
суох кэпсээнэр. Кини куоралпыт, ордух тыабыт сириг кыһалбаларын ааһан,
көр, оннооһор харабым уута тахсар ээ...

"Туймаада" баар кыһалбалары көннөрү эридьиэстиир эрз буолбатах,
киһи үөскэбит мөкү быһыыны-майгыны хайдах туоратар туһунан эмиз су-
руйар. Итинтэн киһи санаата көтөбүлүмэр, инникигэ эрэл үөскүүр.

Онон бар дьоммун ытырабын: саха омукут инники сайдыытыгар
сүткэннээхэй төһүү буолар "Туймаада" хаһыакка бука бары көхтөөхтүк
сүрүтүбүт.

Максим Николаевич СИБИРЯКОВ,
Уаз Кыһыл Знамята, Бочуот знага
уонна партийнай килбиз иһин орденнар кавалердара,
союзнай суолталаах пенсионер, СССР норуотун
хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ,
СССР уонна Саха АССР спордун маастара.

Сурутуу сыаната Дьокуускайга уонна кини улуустарга - 1180 солк.
62 харчы. Булуу бөлөх уонна хотугу улуустарга - 1421 солк. 04 харчы.
Сүүйүлээх сурутууга УС СУРҮН БИРИИС: 1-кы супер-приз - "Синтай" ты-
раахтар, 2-с супер-приз - 100 тыһ.солк., 3-с супер-приз - 50 тыһ.солк.
уу харчынан! Ону сэргэ сыаналаах бириистэр: ж/к телевизор, холо-
дильник, суотабай телефон. Маны сэргэ атын үчүгэй бириистэр эмиз
баар буолуохтара.

Квантацияны ыппаккыт, сурутааччылар испиниэктэрэ
республикатаабы почтаман быһа ыылаалар. Биринги оонньотуу
бэрээдэгин туһунан суруппут хаһыаккыт бастагы нүөмэригэр
ааһан биллэххит. "Туймаада" сурутун, бириистэ сүүйүн!

Түгүлүк таһааралчылар:
Саха Республикатын
Правительствота,
"Ханалаас" ("Ханалаас") хаһыат
редакцията АУ.

Оҕолор, бөчөөттээн
таһааралчы
"Ханалаас" ("Ханалаас") хаһыат
редакцията АУ.

Кылаабынан редактор
Э.Г. А.Е. ЯКОВЛЕВА
Телефон 43-3-32.

Хаһыат Роскомнадзор
массабай
информация туһунан
сокуоннары тутуууну
хотуруоллур,
регистрациялыыр
федеральнай
управлениетыгар
ПН № ТУ14-00411-2015 с.
олуһуу 13 күнүгэр
регистрациялыыт.

Журналистар телефоннара:
редакторы сабуулааччы, экилэтигэр секретарь Людмила Аммосова
- 43-8-89, Василина Федотова,
Мария Константинова - 43-6-01, бухгалтерия - 43-9-32 (факс).

"СР Ханалаас улуунун "Ханалаас" ("Ханалаас") хаһыатын редакцията"
АУ тиһирфитыгар бөчөөттээн. Покровский, Николаев уул., 4 №-ро.

Автордар сурутарыгар этиллэр санаа хайаан да хаһыат тутуулар
возможности кытта сөн түбэһэр буолбатах.
Манньык бэлээх матырыйаллар рекламаны быраабыгар олохтуур
бөчөөттэһэллэр. Реклама ис хоһоонун иһин экилэтиһэллэр
рекламаны биэрээччэ сүгэр.

Хаһыат скаралы, кууччалы
оутуруулу ула уонна
бөчөөттэһэр тахсар.
Официал бөчөөт.
Классификация - 1 б. л.
Нүөмүрү бөчөөткө бэригэр
график быһаарыллан 16.00.
Бөчөөткө бэриллиһэ - 15.30.
Тираж 501 экз.
Скаһаһын нүөмүрү - 88.

Редакция, бөчөөттэһэр
ОҕОЛОР ТАҕААРААЧЧЫ,
ТИНОГРАФИЯ
САДЫНСТАРЫ:
678000,
Саха Республикатын,
Покровский куорат,
Николаев уул., 4 №-ро

Хаһыат нүөмүрүгэр дьаһуруулай - М. КОНСТАНТИНОВА.

ИСТИН ТЫЛЫНАН

БЭЛИЭ ТҮГЭНИНЭН!

Бу күннэргэ биһиги бырааппыт, Улахан Аанга Павлов Александр Васильевич саялар "Бөрө" сылгы собуотугар үлэлиир Уваров Юрий Михайлович, "Саха өрөспүүбүлүкэтин тыатын хаһаайсытытын туйгуна" бэлээнэ наһараадаланна. 35 сыллаах энкиаз суох сэмэй үлэтэ сыанаммытынан тэҥиз үөрэбит уонна күндү киһибитин истинник эбэрэлинибит.

Юрийбыт кыра эрдэбэтэн дьонөгөй оҕотугар күтүн тутарбыт киһи. Өссө Улахан Аанга Васильев Валентин Гаврильевич салаататынан сүүрүк боруода аттары эрчийэр тириэньэр Макаров Исак Семенович кытары үлэлиир сылдьан Тупсаана, Мелекуш дьэн Саха сиригэр биллэр быһый атахтаах сылгылары иитиспитэ. Өрөспүүбүлүкэбэ биестин төгүл рекордтары көрдөрбүт аттары күрэхтэһиилэргэ сөпкө баайан бэлэмнээһин манан дьыала буолбатабыт биллэр. Дьаныараах, утумнаах, бэриниһээх үлэ түмүгэ.

Юрий Михайлович ону тэҥэ саас эрдэттэн нэтиһээх, улуус ыһахтарыгар анаан биз кымыһын бэлэмниир, сөрүүн үрүҥ аһынан бар дьонун күндүлүүр. Үчүгэй кымыһы онгортон Арассыыйа, Саха сирин, улуһун салаататыттан грамоталары, махтал суруктары туттутун билэбит. Бырааппыт кымыһы бэлэмнээһин кистэлэнэрин киниэхэ аатырбыт кымысчыт Сэмэн Максимов бэрсибитин, үөрэппитин махтана ахтар.

Юрий Михайлович билигин даҕаны сылгытын аттыгар. Биһир дьарыктаахтарын, кини курдук сылгыга куттарыт туттарбыт, тымыһыны, тыаһы-кууһу дахсыбакка үлэлиир дьонун кытары, саха сылгыта сүппэтин, сүүрүк аттара аар саарга аатырдынар дьэн күн солото суох түбүтүрэ сылдьар. Үрдүк ситиһиһээри, кытаанах доруобуйаны, тулатыгар бэйэтин курдук үлэһит, сэмэй, эрэмээх доботогор баҕарабыт!

Биһиргэ төрөөбүттэрин, аймахтарын ааттарыттан
Ульяна НОЕВА.

Покровской оскуолатын физмат - кылаастарын 50 сылларыгар

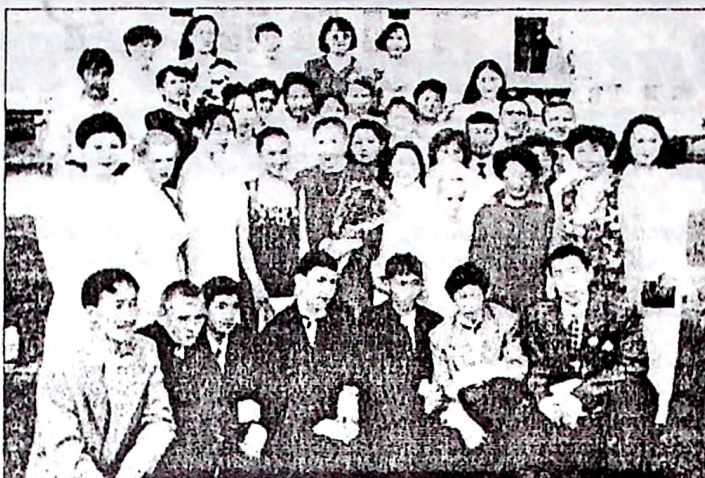
Бу субуотабыа Покровской 1 №-дээх оскуолатыгар физика-математическай кылаас тэриллибитэ 50 сылын бэлэтиир үбүлүөйэ буолар. Бу сонуну мин ийэбиттэн билэбитим. Ийэм Лукина (Максимова) Сахааҥа Васильева физмат-кылаас 1998 сыллаах выпускнига. Кини математика предметигэр Мария Сергеевна Алексеева дьэн биһир биллэр, айылбаттан айдарылаах ураты чабылхай учуутал үөрэппитин туһунан истэммин, кырдыгын билээри салгыы бу үтүөкүн киһи туһунан кини олобун, үлэтин, үөрэппит оҕолорун ситиһиһээрин туһунан сийилин үөрэттим.

Чакчы Мария Сергеевна үөрэх кыһатыгар, чуолаан, физмат-кылаас сайдыытыгар улахан өгөнү онорбут эбит. Ону туһунан элбэх араас наһараа-

кылаастык кэспээтэххэ, кини V Маладьагар нэһилиэгэр Гавришевтар дьэн кэргэннэ бастакы оҕонор ахсынньы 6 күнүгэр 1936 сыллаахха күн сирин

Ураты чабылхай учуутал

далаах. Кини Хангалас улуһун бочуоттаах олохтооҕо. Саха Өрөспүүбүлүкэтин президенин Граннын бас билээччигэ, үөрэхтэһин бочуоттаах бэтэрээнэ, Россия норуотун үөрэхтэһинин туйгуна, Россия ситиһиһээх учуутала, "Покровской куорат сайдыытыгар кылаатын иһин" мэтээллээх киһи. Ол эрэн учуутал бэйэтэ этэринэн, кини улахан ситиһиһинэн буолар - кини үөрэппит оҕолорун ситиһиһээри. Мария Сергеевна олобун

көрбүт. Аҕа сэрйигэ өлөн эрдэ тулааһа хаалбыт уонна ангардас эһэтигэр итиллибит. Математикаба Михаил Григорьевич Волотовскай дьэн олуһ үчүгэй учуутал сыһыаран, сөбүлэстэрэн, кини Сиинэ орто оскуолатын бүтэрэн баран, 1958 с. физика-математика салаатыгар СГУ-га үөрэххэ кириэн, 1964 с. математика учуутала буолбут. Бастаан Булгуннаахха, онтон Тийт Арыйы оскуолатыгар үлэлээбит. Покровской 1 №-дээх оскуола-

тын физмат-кылааһыгар кини 1971 сылтан 2008 сылга дьылы учууталаабыт. Бу 44 сыл тухары кини үлэтигэр олус бэриниһээхтик үлэлээбит. Үөрэппит оҕолоро өрүү олимпиадаларга үрдүк ситиһиһиһээлэрэ, миэстэлээлэрэ, 100% үрдүк үөрэххэ кириэллэрэ, үксүлэрэ кини куораттарга үөрэммиттэрэ. Кини үөрэнээччилэринэн буолаллар Марков Витя - Саха сириттэн аан бастакынан кыттыбыт Россия таһынаах олимпиада кыайылаабыт, кэлин да аан дойду таһыт күрэхтэһиһиһээргэ миэстэлэспит уол, Заморщикова Ньургуйаана - өрөспүүбүлүкэбэ олимпиада кыайылаабыт, уонна да атыттар.

Мин ийэм кылааһыгар Мария Сергеевна өссө кылаас салаааччытынан үлэлээбит. Кинилэр выпусктарын "Көмүс выпуск" дьэн ааттаабыттар, тоҕо диэтэххэ, сэттэ оҕо оскуоланы мэтээллээх бүтэрбит, олортон алтата физмат-кылааһын оҕолоро - үс кыһыл, үс үрүҥ көмүһүнэн бүтэрбиттэр. Мин ийэм уонна хас да оҕо эмиэ кыранан ол ахсаан иһигэр кирибэтэхтэр, кинилэр үс "4" уонна барыта "5" сыананан бүтэрбиттэр. Бу 1998 сыл-

лаахха олох тутула уларыан ыарахан туруктаах кэмгэр 16 оҕоттон тобус оҕо кини куоракка, сэттэ оҕо СГУ-га үөрэххэ кириэнэр, билигин преподаватель, техникэскай наука кандидата, экономист, быраас, инженер, геолог, юрист уонна да атын иэтин баһылаан сатабылаахтык үлэлиир-хамныы сылдьаллар.

Ити курдук, Мария Сергеевна уһулуччулаах киһи буолан, иэтин олобун суолтата онгостон элбэх оҕо сөптөөх суолу ыйан-кэрдэн дьоллоох киз аартыкка кынаттаабыт. Мин ийэм уонна кини биһиргэ үөрэммит оҕолоро Мария Сергеевнаба, күндүтүк саныыр, убаастыыр ытык киһилэригэр, элбэххэ үөрэппит, үрдүккэ, кэрэбэ үлүбүт учууталларыгар бу олохторугар табыллыбыттарынан, сөбүлүүр идэлээх, үлэлээх-хамнастаах, киһи быһыытынан үтө дьон буолбуттарыгар махталларын тириэрэллэр.

Кристина ЛУКИНА,
Покровской 1 №-дээх
орто оскуолатын 5 кылааһын
үөрэнээччитэ.

Төрөппүт муннуга

Бэһэһээ Улуус библиотекатыгар "Ааҕар ыал" куюнкуруһа буолан ааста. Куюнкуруһа улуустаабы библиэтиһээ оҕо салаата тэрийэн ыытта. Манна дьэн эттэххэ, бу куюнкурус иккис түһүмэһин көрдүбүт. Маннайгы түһүмэх түөлбэлэринэн буолбут, манна кыайылаахтар кэбиктэр. Бары даҕаны үчүгэй бэлэмнээхтэрин көрдөрүлэр, этэргэ дьылы кинигэ дьэн баран муннукка ытаабыт дьон буолабыт.

Ааҕар ыал

Покровскайтан эдэр кэрэспэ-дээн Вана Солдатов ийэтинэн кы-тинна. "Дьыа кэргэн реликвията" дьэн көрүүгэ эбэтэ үрүт "Огонек" сурунаалтан "Ну, погоди!" үрүһүн хомуйан, уон аҕа хомуурунуну тис-тинин көрөөччүлэргэ тарбапта. Оҕолор сонунууу, саастаах дьон ах-тыбытын көрдүлэр.

Тучуутан Максимовтар бэйэлэ-рин билиһиннэрэллэригэр төрүт-тэр биһиргэ дьаах дьон буолаа-рын быһыытынан П.Н.Харитонов "Хоббодоох суол" уонна "Бубенцы на даче" аһымыһаһыгар тири-нилэр. Кинилэр "Кинигэ билиһи ыра санаабыт тучууларыгар көмөлөһөр" уонна "Үйэбит тухары кинигэ-тэ ааҕыт - билиһин ыһыт" дьэн дьы-тэ "Ааҕар ыал" дьэтиһэр. Тучуулар олуһ дьэрэжэн кыра оҕону сайы-нарда сымакаас "кинигэ" уонна ба-ры кыраһыын-улаханньын айыт көһөөннорун оҕустурууларынан түмэч туспа кинигэ онгорууларынан кыһаһылар.

Сэмэй чабылхай кытааччылар-быт. Сиинэттэн кэлбит Филипповтар

(ийэлэрэ икки кыһынаан) эмиэ дьаах төрүтүтэ буолулар, ону кэ-тэн тахсыбыт таҥастара-салтара да биһиргэттэ... сыанаба артыыстар биһирдэ баар буолуулары курдук, уобарастарын итэҕэтиһээхтик биһирдэлэр, ылаан-туойан, хоһоон тылынан бэйэлэрин билиһиннэрди-лэр уонна "Хлеб всему голова, уо-шайтесь друзья!" - дьэн, нуучча үгэһинэн туустаах килиэбинэн күндүлээтилэр. "Морозко" оҕус-руйаны ширма кэннигэр туран куу-кулаһарынан оонньоон көрдөр-дүлэр.

Назаровтар дьыа кэргэттэрэ бы-лыргыта Сата сириттэн - Булгунна-таахтан кэлбиттэр. Кыыс оҕо "Сара-ана" ырыа добуһуулаах имигэс-экигэстик хамнаан үткүлээтэ. Ки-ни ийэһинэн уонна эбэһинэн де-винтара: "Кинигэни ааҕыт - билии төрдө буолун!". Ийэтэ "Айылба дьы-китэ" дьэн бэһэтэ айыт хоһоонно-рун хомуурунуну көрдөрө.

Нөмүгүтэн Сивцевтар - ийэлээх аба кыра уолларынан кэлбиттэр. Кинилэр саламай интэриһинэн ки-ни-

гэ онгоруулар. Ийэлэрэ "кинигэни тухтан баҕар онгорууһа сөп" дьир. Ол курдук илиис сирэй өтүгэр таа-бырын суруллубут, кэннигэр хоруйа - тимэх дуу, тараах дуу ... хам сыһа-рыла сылдьар.

Оонньуу быһыыгар музыкальнай оскуола оҕо флейтанан "Одинокий пастух" айымньыны уонна Вана биһиргэ үөрэнэр оҕо Айыы Уола ырыатын толороннор дохсон ытыс тыаһын хомуйдулар.

Гран-при Филипповтар дьыа кэр-гэтэригэр бэрилиннэ. Номинация-ларынан ылаахха, "Бэйэ онгорут ки-нигэ" уонна "Кинигэ ааҕарын себү-лүүр ыал" - Сивцевтар, "Бэйэни би-лиһиннэри" - Назаровтар буолу-лар, "Кинигэни билиһиннэригэр" -

Масимовтар анал аакка тигистилэр. Урукуу кэмгэ билиһин, инфор-мацияны киһи үксүн кинигэттэн, хаһыаттан ылар буолабына, билигин даҕаны - интернет үйэтигэр - бэчээт-тэммити ааҕы суолатын сүтэрэ илик.

Виктор ВИКТОРОВ.

Туризмы сайыннары тула

Туризм - үлэ-хамнас эйгэтигэр, өгөнү онорууга, дьон-сэргэ олобун тупсарыыга сыһыаннаах экономика биһир сүрүн хайысхата буолар.

Биһиги киинтэн чугас буоларбыт, суолбут-ииспит сайдыыта, айылбаһыт кэрэтэ, туризм эйгэтигэр кириигэ, дьынэр, ханньык да улуус тааһар олус табы-гастаах. Ол туһунан улууска барыта холбоон сүүрбэччэ тэриһтэ, биһирдэ-лээн дьон туризм хайысхатыгар күнү-дьылы дахсыбакка кыһалан үлэһиһээ-рэ буолар. Бэйэлэригэр уонна хааһынаба даҕаны үп-харчы киллэрэллэр, үлэ миэстэтэ таһаараллар.

Аныгы үйэбэ туризм сайдыытыгар "событийнай туризм" дьэн хайыска күүскэ сайдар чинчилээх. Ол аата биһирдэ буолар көстүүгэ (Олонхо ыһыаба, Манчаары оонньуулар, Коркин биһирдэргэ көнүл тустуу...) дьон анаан "ми-нээн кэлиитэ, ыадаһытааһына. Биһиги усулуобуйабытыгар "этно" уонна "эко" дьэн өйдөбүлү элбэххэ кыахытын толору туһаныахтыын сөп. Холобур, туристарга өрүс эстиитин, көмүл мууна устуутун, самаан сайыны көрсө ыһыахтыын да буолун, кэли дьонго от үлэтин көрдөрүү, сайылык олобун (ыам, түптэ, ыаммытынан үтү...), сир аһын хомуйуу, муус ыһыта, мунха...

Бу күннэргэ улуус дьаһалтатыгар урбаанньыттар сүбэ мунньахтара буо-ла. Ыладьыттар Туумаада, Эрээни хочолоруттан кэлитэлээбиттэр. Күн иккис аҕарыгар Хангалас улуһугар туризм сайдыытыгар аналаах "төгүрүк оҕуол" дьону түмтэ.

"Өлүөнэ Туруук хайалара" паарка салайааччытын э. т. Аркадий Семенов "Сиинэ, Тийт-Арыы, Тумул нэһилиһиннэригэр туһаайан этии киллэрэбин, биһирдэ кэһэн атыыга-эрэһиннэ тэрийин, итии чэи, кофе, сылаас аста атыы-лаан. Сайын аайы оскуола оҕолоругар экологияба сыһыаннаах тэрээһиннэ-ри ыыталар, лааһыдары арыйаллар. Оһон олохтоохтортон бэйэлэригэр эрэ тутулуулаах, үлэни тэрийи, дохуотаны. Биһиги бэйэбит өтүбүтүтэн күүс-көмө буолуохтут."

Кондратьев О.И. "Техтүр" туркомплекс дириэктэрэ: "Маннай 2 эрэ гектар сир ылан сабаалабыллыт, билигин 15 гаа буола, аны өссө 55 гектары ылар-га сайаапка түһэрдибит. Комплекса үрдүк күүрүүлээх уоту, гааһы аҕаатаран турабыт, кыамтата бүтүн бөһүөлүгэ хааччылаан сөптөөх: "Уһук Илинги гек-тарга" чугаһатан этэр).

Күннэтэ көрөр ырыаба ылааммыт, хоһоонно хомуйуулуубут мырааннар-быт, Өлүөнэ эбэит, кини туруору оҕустары, көлүчэлээх алаастары, хогу дойду суорба таас хааларын курдук Сахабыт Сирин эмиэ үлэһиттэн үлэһит-гэ гийэн кэлбит, айылба биһирбит биһир, кэрэ-бэлиэ кэстүүтэ буолар. "Техтүр" тэриһтэ ол эрэри, төһө да үтө дьылаанан салайааччытын иһин, дьону сы-ныаһыга ытык сир мөһүнүн, быһыытын-таһаатын алдытарын тохтотуу этэ. Эрээни олохтоохторо тух санаалахтара буола...

Ыладьыт Герман Арбугаев ("Чочур мыраан" этно туркомплекс): "Өрөспүүбүлүкэ салаатата туризм сайдыытыгар сүрдээгин көмөлөһөр, кы-тыгас үбүлээһини (софинансирование) мэкэтиһир. Өскүтүн быраһыаһыт күүскэ үлэлээн кириэн бардабына, туттубут харчытын төһүн эриһ сеп. "Чо-чур мыраанна" оҕолорго анаан Г.Арбугаев үлүс сылын сыһыаннаах экологиче-ская хайысхалаах зона тэрийэн үлэлэтэ сылдьар, саха ыалыгар туристары түһэрэр (гостевый туризм), кыһын ыһытын чугас эргин, ол быһыыгар Өлүөнэ оҕустарыгар тийи аяны тэрийэр.

"Төгүрүк оҕуолга" кэспэти түмүгүнэн, биһиги улуустугар олохтоо-х дьон бөһүөлээн олоһор түөлбэтин алдыһыттан, аһыаһын кыта аһыһар сүрүн дьарыктарын өһөн, сөргүтэн сайынардаахха, туризм кэскиллээх дьылаа.

Виктор ЛЕБЕДЕВ.

Спорт

Улууспугар кииннэн самбо тустууга VIII-с өрсөтүүлүктээни үтүө санаа турнирын "Строймонтаж-2002" ХЭТ генеральной дирижктэрэ Р.В.Приходько сүрүннээн тэрийэн мытар. Бу сырыыга Покровская к. спортка дыбарыаһыгар О.И.Иванов баһаччы өйбүлүэн уонна тхэквондоа уонна дзюдоа өрсөтүүлүктээни анаа. Ого спортивнай оскуолатын үөрэх чааһыгар дирижктэр солбуйааччы М.А.Гоголева илээн-сабаалаан ытыгытынан, тобус хамаандаттан 115 кыттааччылаах турнир көбүөрү тэлгэннэ.

Ого спорда Ханаласка сайдар, үүнэр!

Бу биір күннээх күрэхтэһиңиэ Дьокуускай к. 2-с №-дээх ого спортивнай оскуолатытан, "Славутич", "Динамо", "Кенра", "Дарт" спортивнай кулууптарытан, мань таһынан Жатайтан, итини сэргэ Покровская к. кииннэнэн үлэһир өрсөтүүлүктээни анаа. Ого спортивнай оскуолатын филиалларытан Үөһэ Бэстээх, Мохсоболлох үүнэр иһэр кэскилээх самбистары таһынылар. 2004-2006 с.туолаттар тобус ыһааһына уонна 2003-2006 с.т. кыргыттар сэтэ ыһааһына

тустан-бырахан тургутуулар. Самбо тустуунан дьарыктанар оҕолор бэйэлэрин биір саастаах оҕолоруттан быдан таһыччы сайдылаахтар. Күрэхтэһи кылаабынай судьуйатынан, үрдүк категориялаах судьуйа, 30 сыл ыстаастаах тириэннэр Н.П.Лоднев үлэлээтэ. Күрэхтэһи быһыгар санаатын үлэһиннэ:

- Р.В.Приходько генеральной дирижктэрээх "Строймонтаж - 2002" ХЭТ күрэхтэһи набаарадаларын, мэтээлэрин, кырааматаларын барытын

бэйэтэ уйунар. Инники сыларга эдэр спортсменнар кимонолары биэрэр. Өрсөтүүлүк тас өттүгэр күрэхтэһиңиэ барар оҕолорго өрүү үбүнэн харчынан көмөлөһөр. Ого спорда сайдарын туһугар үгүс ороскуоттары көрсөр. Бу турнир инникитин да өрүүтүн ытыыла туруо, диэтэ Николай Петрович.

Ого-ого курадук, толлон туран

хаалбакка курдаах кууркаларытан туһунан, уһууааччылар тугу үөрэллэрин, сатыыр албастарын онгортон кыайыгы дуулуһаллар. Харах уута да элбэх, сорох хотторон кыһыан-абаран, сорох кыайыгы соргута тосхойбуттан дьомолон. Ити курдук, эдэр самбистар спортка маннайгы хардыларын онгорулар. Ого спорда Ханаласка сайдар, үүнэр!

Покровская куорат баһылыгынын кубога

Сэттиннэ 19-20 күннэрчигэр Спорт дыбарыаһыгар Покровская к. баһылыга П.П.Гермогенов "Баһылык кубога" диэн күрэхтэһиини минн-футбол көрүнүгэр ыытта. Манна барыта тобус хамаанда: Дьокуускай куораттан "Фортуна", "Нора", "Нордист", Покровская к. "Феррари", Ойтон "Дархан", "Дыгын", Улахан Аантан "Бөртө", Хачыкаат, I дьөллөн "Самартай" уонна Өкөтөмөн "Эркээни" диэн ааттаах-суолаах күүстээх хамаандалар икки күн түрү киристилэр. Олус түргэн тэтимнээх уонна хардыта сыты кимээһиннээх оонньуулары, тэн таһымнаах кыргыһалар көрдөрдүлэр.

Куораттыг салайааччыта П.П. Гермогенов сана тэриллибит турнир туһунан санаатын үлэһиннэ:

- Покровская к. спортка дыбарыаһы дирижктэрэ О.И.Иванов уонна футбол көрүгү тириэннэрэ А.А.Дохунаев "Баһылык кубога" диэн турнир тэ-

рийэххэ диэн этиилээх мизэ тахсыбытара. Минн-футбол күрэхтэһиңиэ биһиги куораттыгыгар өрүү буолар. Спорт бу көрүгэ өссө сайдарыгар биір сана олук уурулуна. Манна сүрүннээн эдэр ыччат олус көхтөөбө киһини үөрдэр. Онон, аны сылапта

"Баһылык кубога" диэн турниры ыытар буолуохпут, куораттыг спортивнай тэриэһиннэрин календарнай былааныгар киллэриэхпит, - диэн куораттыг баһылыга Петр Павлович Гермогенов баһаарыһытын иһитиннэрдэ.

Хамаандаларынан мизэстээстилэр:

I-кы мизэстэ - Ой сэлэиннэтиитэн "Дыгын" хамаандата (капитан Кузьма Острелин)

II-с мизэстэ - Дьокуускай к. "Фортуна" хамаандата (капитан Петр Чымов)

III-с мизэстэ - Покровская к. "Феррари" хамаандата (капитан Петр Жиров)

Бастыг оонньооччуларынан ааттанылар:

"Бастыг вратарь" - Артур Рожков ("Эркээни"), Өкөтө с.

"Бастыг көмүскээчи" - Никита Сорокин ("Феррари"), Покровская к.

"Бастыг нападочкай" - Олег Старостин ("Дыгын"), Ой с.

"Бастыг бомбардир" - Григорий Аргунов ("Феррари"), Покровская к.

"Турнир бастыг оонньоочута" - Максим Шибанов ("Фортуна"), Дьокуускай к.

Күрэхтэһиини тэрийээччилэр уонна спортсменнар турнир тэриэһинигэр уонна спонсорскай улахан көмөтүн иһин, истиг махталарын үтүө санаалаах урбаанньыка Сергей Геннадьевич Гребневкэ аныыллар!

Баһылык кубога ытылыбыт минн-футбол турнира үгүскэ кубулуйан сылын айы тэриллэр буолуо. Дьонусэргэни түмэ туруо!

Уйбаан УЙГУУРАП.

Оҕолорбут бэчээти туттуннар!

Малдьаһар дьахталларын I Форумун кыттыылааба, Сиинэ нэһилиэгин дьахталларын сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ НИКОДИМОВА Дарья Михайловна Ханалас улуунун олохтоохторугар ыгыгар этинтэ:

- 2016 сылга СӨ дьахталларын тэриэлэрин Союуна үүнэн иһэр көлүөнэ Фондатын үбүлүүр сыалтан өрсөтүүлүк бары улуустарыгар "Кэскил", "Юность севера" редакция хаһыаттарын уонна сурунаалларын босхо сурутууга акция ыыппыта. Сурутуу улуустарынан уонна нэһиликтэринэн элбэх оҕолоох, ыһаамаат ыалга ытылыбыта. Ол курдук, биһиги улууспутугар "Колосок", "Чуораанчык" сурунаалларга, "Кэскил", "Юность Севера" хаһыаттарга 237 ыалга сурутарбытара. Биһиги оҕолорбут үөрэхтөө дахпытара уонна дьыллэригэр ылан өссө ааһыахтарын багараллар. Биһиги көлүөнэлэр Фондаларыгар уонна СӨ дьахталларын тэриэлэрин Союустарыгар махтанабыт.

Ытыктабыллаах тэриэлэлэр салайааччылар!

Күндү улуус, нэһиликтэр депутаттара, уопастыбаннай хамсааһынар көхтөөх дьонноро уонна үтүө санаалаах ханаластар!

Амарак сүрэхтээх уонна үтүө санаалаах дьоннорбут, аарыахтарын, элбэҥи биһиэхтэрин бабарар оҕолорбутун өйүүр сыалтан, этиилээх олохтон хаалбатарын туһугар элбэх оҕолоох уонна кыһамаат ыалларга, сурунаалыс, филолог буолан тахсарыгар, куонкуустарга, күрэхтэргэ салгы кытталарыгар кыах биэрэн "Кэскил" редакция хаһыаттарыгар, сурунаалларыгар үүнэр 2017 сылга босхо сурутуу тэриэһинигэр. Сурутуу 2016 сыл ахсынны 25 күнүгэр дылы ыытылар. Эрдэтиэн махтанан турар биһиги оҕолорбут Сана дьыллааһы бэлэхтэригэр босхо сурутуу тулуохтара диэн эрэниб.

Бу ыгырыа сурутуу бэчээкэ ытыгарылыгар биһиги улуус салаалата, тэриэлэлэр салайааччылар кыра суумаба сурунаалга, хаһыага аадырыстаах сурутуу ыһтан оҕолорго бэлэх уунуохтара диэн эрэниб уонна барыгытын олохтор сирдэригинэн дьон-сүлүмүн дьаһалалары кыта үлэлээргитигэр ыгырабыт.

ВНИМАНИЮ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ И ГЛАВ КРЕСТЬЯНСКИХ ХОЗЯЙСТВ!

Управление Пенсионного фонда в Хангаласском улусе сообщает:

в связи с принятием Федерального закона от 03.07.2016 г. №243-ФЗ "О внесении изменений в части первую и вторую Налогового кодекса Российской Федерации в связи с передачей налоговым органам полномочий по администрированию страховых взносов на обязательное пенсионное, социальное и медицинское страхование", с 01.01.2017 г. полномочия по администрированию страховых взносов на обязательное пенсионное, социальное и медицинское страхование переданы налоговым органам, в связи с чем будут изменены реквизиты для перечисления страховых взносов, пеней и штрафов, включая коды бюджетной классификации (КБК).

Страховые взносы в фиксированном размере за расчетный период уплачиваются индивидуальными предпринимателями не позднее 31 декабря текущего календарного года. За расчетный период 2016 года срок уплаты страховых взносов в ПФР и ФФОМС в фиксированных размерах истекает 31 декабря 2016 года.

Страховые взносы, исчисленные с суммы доходов плательщика страховых взносов, превышающего 300 000 рублей за расчетный период, уплачиваются плательщиком страховых взносов не позднее 1 апреля года, следующего за истекшим расчетным периодом.

Сведения о доходах от деятельности плательщиков страховых взносов за расчетный период в ПФР направляются налоговыми органами. В случае непредоставления плательщиком страховых взносов необходимой отчетности в налоговые органы страховые взносы взыскиваются в фиксированном размере, определяемом как произведение восьмикратного минимального размера оплаты труда и тарифа страховых взносов в Пенсионный фонд Российской Федерации, увеличенное в 12 раз (за 2016 год - 154 851,84 рубля).

С 1 января 2016 года уплата страховых взносов в фиксированном размере в ПФР и ФФОМС производится с указанием кодов бюджетной классификации:

392 1 02 02140 06 1100 160	Страховые взносы на обязательное пенсионное страхование в фиксированном размере с доходов, полученных от предпринимательской и иной экономической деятельности в бюджет ПФР на уплату страховых взносов в фиксированном размере
392 1 02 02140 06 1200 160	Страховые взносы на обязательное пенсионное страхование в фиксированном размере с доходов, полученных от предпринимательской и иной экономической деятельности в бюджет ПФР на уплату страховых взносов в фиксированном размере
392 1 02 02103 08 1011 160	Страховые взносы на обязательное медицинское страхование в фиксированном размере, в том числе в бюджет ФФОМС

Тарифы страховых взносов на 2016 год:

26% в Пенсионный фонд;

5,1% в Федеральный фонд обязательного медицинского страхования.

Год плановых действий	МРОТ	Тариф	Сумма страховых взносов в фиксированном размере	Сумма страховых взносов в фиксированном размере	Сумма страховых взносов в фиксированном размере
2016	6 204	26 %	19 356,48	4 839,12	1 613,04
		5,1 %	3 796,85	949,22	316,41

ГУ - УПФР в Хангаласском улусе рекомендует индивидуальным предпринимателям и главам крестьянских хозяйств не платить за уплату страховых взносов на обязательное пенсионное и медицинское страхование в органах ПФР.

При несвоевременной уплате страховых взносов штраф индивидуальным предпринимателям и главам крестьянских хозяйств не начисляется. На лиц, не оплативших стоимость страхового года в соответствии с 212-ФЗ начисляются пени, также ГУ УПФР в Хангаласском улусе совместно со службой судебных приставов применяет меры по ограничению выезд за пределы РФ к лицам, имеющим задолженность.

Сверка по уплате страховых взносов производится в каб. №44 при наличии документов об уплате.

По возникающим вопросам можно обратиться в Управление ПФР. Тел. 43145.

"ТУЙМААДА" хаһыакка көхтөөхтүк сурутун

Бу орто дойдуга, ордук тыйыс усулуобуйалаах Сахабыт сиригэр, төрөөн-үөскээн олох олоху, удыуру уһатыы - хас биридии киһиттэн кытаанах санааны, тулууру-дуулуру эрэйдэр. Син ол тэнэ "Туймаада" хаһыат араас моһоллору туораан, кэккэ сылар устата бар дьон кыһааһытын ситиһиэхтэ туруулаһан, киһилэр санааларын аһаастык бэчээттээн олохтун онкулун тэнгэ уурсан кэлэ. Инникитин даһаны сахабыт тылаах сайдарын, өрөгөйдүүрүн туһугар "Туймаада" хаһыакка көхтөөхтүк сурутуобут диэн ыгырабын.

Александр Николаевич ИВАНОВ, Монреалаабы Олимпиада үрүн көмүс призёра.

Сурутун, бириистэ сүүйүн

Сурутуу сыаната Дьокуускайга уонна киин улуустарга - 1180 солк. 62 харчы, Булуу бөлөх уонна хотугу улуустарга - 1421 солк. 04 харчы. Сүүйүүлээх сурутууга УС СУРУН БИРИИС: 1-кы супер-приз - "Синтай" тыраахтар, 2-с супер-приз - 100 тыһ.солк., 3-с супер-приз - 50 тыһ.солк. уу харчынан! Ону сэргэ сыаналаах бириистэр: ж/к телевизор, холодильник, суотабарг телефун бааллар. Маны сэргэ атын үчүгэй бириистэр эмиэ баар буолуохтара.

Квитанцияны ыппаккыт, сурутааччылар испииһэктэрин республикатаабы сурутупта хаһыакка бастагы нүөмэригэр ааһыан биһиэхтэ. Сурутуу бу күнүгэр түмүктэнэр, онон "Туймаада" сурутарга тэтигин бириистэ сүүйүн!

"ТУЙМААДА" редакцията.

Түрүмүк тэриэлэлэр: Саха Республикаһыт Президентствота, "Хангалас" ("Хангалас") хаһыат редакцията АУ.

Өлүөһү, бэчээттээн тэриэлэлэр: "Хангалас" ("Хангалас") хаһыат редакцията АУ.

Хангаласка редактор: А.А. ЯКОВЛЕВА. Телефон: 43-1-32.

Хангалас Роскоминформмассабай информация туһунан сокуоннары тутуууу хонтуруолуу, регистрационналар федеральнай управлениетыгар ПИ № ТУ14-00411 2015 с. олунку 13 күнүгэр регистрационналар.

Журналистар телефоннара: редактор солбуйааччы, энциклопедия секретаря Людмила Аммосова - 43-8-89, Василиса Федотова, Мария Константинова - 43-6-01, бухгалтерия - 43-9-32 (факс).

"СР Хангалас улуунун "Хангалас" ("Хангалас") хаһыат редакцията" АУ типографиялар босхоттоһо. Покровский, Никольск уул., 4 №-р.

Автордар сурутарыгар этиллэр санаа хаһыат да хаһыат тутуууу олункутун кытта сеп түбүгэр буолуохтара. Манна бэлэхтээх матырыйаллар редакция баһаарыгар олохтун бэчээттэһилэр. Редакция не хосхоһун иһин энциклопедияны редакция биэрээччи сүгүр.

Хаһыат салаалы, уучааччы өлүгүрүлүккэ уонна бэчээттээх таһар. Оффестна бэчээт. Кээлигэ - 16 л. Нумурун босхотто бэчээт график баһаарытын 16.00. Бэчээткэ бэрээһин - 15.30. Тиража 451 экз. Сахабын нүөмүр - 90.

Редакция, бэчээткэ оҕорон таһаарыааччы, типография аадырыстара: 678000, Саха Республикаһыт, Покровский куорат, Николаев уул., 4 №-р.

Хаһыат нүөмүрүгэр дуурууну - М. КОНСТАНТИНОВА.

Редакция почтатыттан

Бишр бастакы үөрэнээччилбит

Бийыл С.П.Барашков аатынан Хичыкаат орто оскуолата 100 сылын бэлэмтээтэ. Оскуола үбүлүөүгэр апаан улахан, дьоһуннаах кинигэ табыста. Бу кинигэбэ оскуола үөрэнээччилэригэр Ага дойдуга Улуу сэриини-гэр кытыныбыт дьоннор ортолоругар Д.В.Киприянов хаартыскага бишр.

Дмитрий Васильевич Киприянов биһиги бишр биллэннээх күүс туттар кырдыабыт Даниил Васильевич Киприянов биһигэ тороодут хаан-уруу быраата, биһиги оскуолабыт бастакы үөрэнээччилэригэр биһирээтэрэ буолар. Кини 1925 с. Хичыкаат оскуолатын алтыс кылааһын бүтүрэн баран Дюкускайдаагы тыа хаһаайыс-тыбатын техникумугэр үөрэнэ кирибитэ. 1929 с. техникуму сипиһиннээхтик бүтүрэн Покровскай-даагы опытной хаһаайыстыбага үлээбэтигэр. 1930 с. Омскайдаагы тыа хаһаайыстыбатын институту-гар үөрэнэ кирибитэ. 1933 с. үрдүк үөрэхтээх зоо-техник идэтин билин Дюкускайдаагы советскай-партийнай оскуола преподавателлэнигэр, 1935-1941 сс. Арҕаа Хаҥалас улуунун кылааһынай зоотех-нигынан үлээбэтигэр. 1941 с. от ыйын 21 күнүгэр Кыһыл Армия кээкэтигэр ыҥырыллыбыта. 1943 с. атырдаах ыйыттан Брянскайдаагы байыаннай-политическай училищегэ үөрэнэн баран 3-с Ук-раинскай фронт 92-с гвардейскай дивизиятын 280 стрелковай полкатын батальонун партбүрү-гүнэ сэринэ кириэн Молдавияны, Румынияны, Болгарияны остоохтон босхолуур кырдыгына кытыбыта.

1946 с. ыам ыйын 15 күнүгэр манаһый лейте-нант элбэлээх сэринин түмүктээбитэ. Кэлээт да оросуубулукэ тыатын хаһаайыстыбатын ми-нистеристибитигэр үлээбэтигэр. 1950-58 сс. тыа хаһаайыстыбатын министирин солбуйааччыга-нан, 1953-54 сс. республика Госбылаанын бэрэ-сэдээтлэнигэр, 1954-60 сс. партия Тааттаагы райкомун бастакы секретарынан, олорун тинэх сылларыгар дойдутугар кэлэн "Правда" колхоз бэ-рээсдээтлэнигэр үлээбэтигэр.

Д.В.Киприянов Саха АССР Урдук Сэбиэтин IV-V-с ыгырыылаах сессиятын Сэбиэтин депу-татынан табыла сымдыбыта.

Өр сылаах таһаарылаах үлээт сыаналанан элбэх сэрин мэтээлэрини. "Бочуот Знага" уор-дыанынан наараадаламмыта. Икки кыыс оҕолорунта. 59 сааһыгар олорхон туорабыта. Бу үс инн-бии Киприяновтар (Даниил, Дмитрий, Николай) тустарынан торутчулэрин онгоруу, аҕаларын Василий Михайлович Киприянов хаартыскага кытта кылэрин сахаларга баста-кы үрдүк үөрэхтээх электрик биһиги бишр дойду-лаахыгар П.М.Павлов "Свет нал тайгыга" дигэн ки-нигэнигэр сипиһин биллээх сон.

Гаврил ГЕРАСИМОВ.

Идьм Хаҥалас улууһунаабы ГИБДД сэтини 4, 5 күннэригэр оҕо эчэйинилээх улахан суол быһылаана тахсыбытын иһитиннэрэр

Сэтини 4 күнүгэр Дюкускай - Бэстээх айан суолу 54 км 191 м "Умис" дигэн сүргэ "АЗ 31514" Октотини улахан айан суолугар тахсыбы-та. Онтон ити кэлэ улахан суолунан апаан ис-тин "TOYOTA LITE ACE MOBI" массына суол-нара Покровскайтан Дюкускайдаах иһэн мас-сынаага кэтиллэмэри уруудун эрэнэ тутан ба-ран кыайан салыбыкка суолтан тахсан түтүгү-рүйдү. Сааһа түмүгэр "Toyota" массына суол-нара уонна сыйын салып илэк оҕо эчэйини ыл-дылар. Оҕо массынаага куруун туттарылмын бултан кыратык эчэйди.

Сэтини 5 күнүгэр Покровскай куоракка Ст.Березово уонна Неустроен уулуускайтан быһа түсүгэр сирин тутанытар "TOYOTA CORONA" массынаага утары тахсан "TOYOTA ALLION" мас-сынаага кытта кэтиллэн. Ол түмүгэр суолнара уонна 2006 сыллаах торуох оҕо оһолдонулар. Оҕо кини мигеттэ куруунан непит буолан ула-хан эчэйини ылбата. Бу түбүгүгэр суолнара оҕону соҕо олордон, куруун туттаран баран тигиһилэрэ хайдылаах суол буолда. Ол тытан ба-ран сорох массынаага ытар дьон Суол быра-быланын түбүгүгэр хомолтолоох.

Хаҥалас улууһунаабы ГИБДД массынаага тахсытэ туһаанан Суол быраабыланын тутуулары-гар ытарар. Суол быраабыланын биһиги уонна туһулан ааппаһынан - оһолдон сэрэни. Ойдогд уонна туһулан дьоннот эһиги сылааһыгарын торуоту буюлар.

Бу күнүгэр күүс таһаарылаах, таһаарылаах күнүгэр буолууларынан суолна мунутуур сэрэ-хтэх сылааһыгар, суолна, таһаарылаах ту-гуһун, соҕоох эһиги айаннарыгарыгар ытарарбыт. Чоулаан, оскуолабыт, оҕо тэрилтэ-рин, сатааһын туруур сирдэригэр сэрэхтээх-тик апаһабыт. Сатааһын дьон оһолууду-тэ туруур сирдэригэр сылааһыт. Торуунуттар хы-даан турууник хараатарынан оһолу-таталыгар сылааһыт билигэр сылааһыт. Ха-раатары суолна кыра оҕону тааа кыра суолун сон.

Сурук суолунан

Зверофермабыт кыһалҕалара

Урут сэбизскэй кэм саана Покровскайдаагы кыылы итир хаһаайыстыба, өрөспүүбүлүкэбэ бас-тын тириини туттарааччылар ахсааннарыгар кири-сэрэ. Кыылы аһынан толору хааччыллара. Урун аһы, стандартка кирибэт эт аһылыгы совхозтар бизэс ту-раллара. Билигин бу хаһаайыстыба киһи "хаһаайыс-тыба" да дири кыаба суох - "тирибэт тири, тарлат тараһа" дигэн өс хоһоонун курдук олохтоох олоорбу-та ыраатта, эстэр суолга кирибэ.

Манна ким буруйдаабыт? Билэн турар, "үһээ" олоор са-лаат. "Сахабул" акциятын "Мега Сибири" ХЭТ атылыгы олоор. "Мега Сибири" генеральнай дириктэрэ Кобзев Александр Нико-лаевич, дириктэр Тимофеев Тимофей Тимофеевич уонна олох-тоох салайааччыбыт Ахменова Надежда Тимофеевна бүгүнгү ба-лаһыаннаахы туох дигэн быһааралларый?

Билигин туругуһун, 20 үлэһит, сэтэ кыылы көрөөччү кыһы-нары-сайыннары таһырдыа үлэһиттэр, кыылары аһаталлар, иик-саах ыраастыыллар, өлөрөн таһастыыллар. Оттон хамнас дигэн харахтарыгар көрбөтөр, эппизинтээх буолан, үөрэммитэри-нэн, туох баарынан аһата, үлэһит-хамсы тахсаллар.

Тыһааһыгы моруу була турар саһылаарга, киһи үлэһит да санаата кэлбэт буолабыт дии. Сураба, монкурут бараары, салаа-та муннах онороору ғынар диһилэр. Оччоҕо бу бачча элбэх үлэһит үлээт суох хаалар куттала баар, тугу үлээһин-хамсаан, оҕо-уруу иитэлэр?

Үөһээни тэрилтэ салайааччылар туох диһилэр дигэн ыйыта-быт. Дюкускай куоракка "Сахабул" тэрилтэ маһаһынанна, тэ-рилтэлэр, офистара тэлэй курдук үүнэр, оттон бастакы сүһүөх ыарахан үлэтигэр сылааһы, тоһор-хатар үлэһиттэригэр ким көмүскүүрү? - дигэн ыйытыбы баарылар.

Зинаида ЛАЗАРЕВА. Кыһыл Үрүгэ С.

Кыылы итээччилэр дьылҕаларыгар

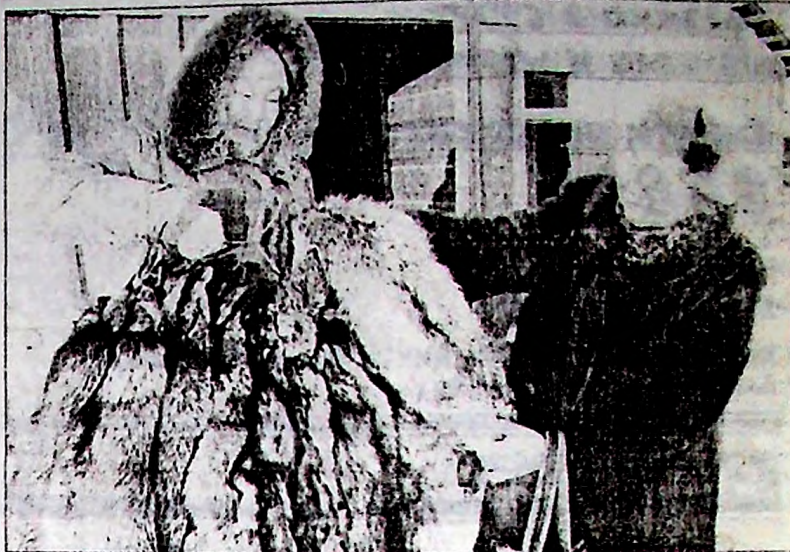
Манньик ис хоһоонноох суру-гу тутан баран олоруохпут дуо, Покровскайдаагы кыылы итэр хаһаайыстыбага тийэ сырытты-быт. "Кырадьыктаагы суруйбут-тар" дигилэр. Ол ғынан баран бүрүккээбит балаһыаннаахы ыл даһаны уларытар кыах кыра дигэн буолла.

Урукку тигинэн-таһынаан олоорбут хаһаайыстыбаттан дуон-наах ордубатаба ферма тэл-гэһиттэн да хараха тута бы-рабыллар. Иччитэхсийбит килиэк-кэлэр, кыылы саната урукку курдук иһилибэтэ, дьыа-уот эргэрибэт... Хомолтолоох суол.

Хонтуораба баран иһэн кыылы аһата сылааһыт иккэйэх киһини көрүстүм. Биригэдири Туйаара Сергеева: "Ээ, мин уурайаары сыла-дыбын, хаартыскаба да түһэриб. Кыылы аһылыга дуона суох, уогуруба оҕонун суббродуукта сыһыгыр булуһун биэрэбит..." дигэтэ. Көмөлөөһөччү Анастасий Петров (хаартыскаба): "Көрөргүт курдук, аһылыгыт мөлтөх, аатыгар эрээ...". Кыылар мэкитигэр урук-ку курдук быһылаабаат да буолаах-таабытар.

Мин кыһалбаттан бу тэрилтэ-ни салайарга сөбүлээтэ, - дири урукку салайааччы Н.А.Ахменова сэтини 11 күнүгэр уурайан бар-бытын кэннэ дириктэр эбээһи-нэһин толору олоорбут Татьяна Ми-хайловна Никифорова. - Балаһыан-наабыт уустук. "Мега Сибири" тэ-рилтэбит тутан олоорбут 51 акция-тын биһиги эһигэр биэрбит кур-дук онгостон атылаабыт буолла, 8 мөл. 395 тыһ. солкуобайы. Дьининэн, ити тирибитин тутар-быт суумабытын биэрбитэ буол-лар син балаһыаннааһын тахсыа этибит. "Сахабул" УАПК 126 тыһ. солкуобай биэрэр иэстээх, тугу-нан да көмөлөөр кыаба суолун дири. Испит-күспүт нолуоктарга,

фондаларга элбээтэ. Ол курдук, кредиторскай ис-пит хамнаска, страховый усунуостарга уонна нолу-октарга - 6948 тыһыынча солкуобай буолта. Ити иһигэр аһаарда хамнаска 3018 тыһ. солкуобай (ма-тырылаах бэчээккэ бэлэм-нэнэр кэмигэр хамнаска дигэн сэтини 30-гар ба-лаһан ыйынаабыга дири үлэ меккүөрдэригэр ха-мыһыһа быһаарылынан 2703 тыһ. солкуобай кири-дэ. Билэн турар, сорох меккүөрдүн харчы өссө баан нөҕүө ааспата, онон дьон хаттаан прокурату-раба бараары олоорло-ло. Аны НДФЛ-2466, пенсионнай фондаба - 1186, ФОМС страховый усунуостарыгар - 278 тыһ. солкуобай. Маны сэргэ "Нөмүгү" агрофирмаба - 97,4, "Хоту" ТХПК - 200,9, "Якут-зооветснаб" ХЭТ - 103, Бэтеринэ-ринэй сүлүүспэба - 21,3, "Хаҥалас-АС" тэрилтэбэ - 29, "Овощевод" ХЭТ - 10 тыһ. солкуобай биэрэрээтэ. Идээтэн дии. Хаһан да манньик балаһыаннааһына илэк этибит. Дьоммутугар хамнас-тарын бэс ыйыттан төлүү илэкпит, барбах биэстини тыһыынча солкуобай абаанса биэрбиһит. Бэйэбит да харчыга суох олоорбут. Суут-таспытара ыраатта, приставтар-тан ирдэбил докумуоннара сытал-лар, толорор кыахпыт суох. Үлэһиттэригэр уурайдылар, 52 киһиттэн 21 киһи күн бүгүн үлэһит сылааһыт (дьининэн, өссө 27 киһи аабылар: үс киһи өр ылдыан олоор, үс - оҕо көрөн). Биригэ-дириктэр бэтеринэ Надежда Фе-дотовна Архипова, ветбыраас Туйаара Тимофеевна Сергеева хаалылар. Көрөрүт курдук, хон-туорабар соҕоох чоройон оло-робуун. Бухгалтырым да суох этэ, бу күннэргэ саҥа эдэр киһини ылан эрэбин, докумуоннары көрөн баран харчы хаамаһын соҕо иннин-кэннин ситэ була илик, баһын эрэ быһа илгистэр... Каадыр салаатыгар киһилээх эти-бит, уурайдыта. Хаһаайыстыбабы-тын атаһар туруорар кыахпыт кы-ра. Монкуруука барын диһилэр. Атын хаһаайыстыбага көһүт дигэн урдук салаабытыттан эти кири-битэ, дьоммун кытары субэлэһим этэ. Саҥа өлөрүлүбүт саһылар-быт тириитин атылааатарбыт... Нолуоктары эһиги син төлөһүө эти-бит, бириэмэ биэрээлэр. Уолпу-тун араараары ыксатан эрэлэр. "Энергосбыттар" 17 тыһыынча солкуобайы ыл да уур диһилэр. Хантаан ылаахпын? Кэтээт түстэмэр... Уота суох идээбэит. Кыылы өлөрүтүбүт бириэмэтэ буо-лан саатар ааспыт ыйга элбэх эни-

эргийэни ороскуоттаатыбыт.

Биһиги сылааһыт кэммитигэр фермаба ити уот төлөбүрүн уһатыга уустук кэпсэтии телефо-нуун таһыста. "Саатар сарсынга дири..." дигэн буолла, быһыта.

Дьэ, балаһыаннаа итинник. Бу бириэмэбэ Төхтүртэн Перловская Варвара Николаевна тийэн кэлэ, үлэ бэтерээһэ, уус-уран самодель-ность кытылааба, саһыл ти-риитин көрө, атылаһа дигэн.

Урут мин хоту улууска, Абый-га, манньик хаһаайыстыбага үлэ-

тарын-сикхэтирин, оҕо үөрэтэ-рихтэригин, дьыа-уот тутан оло-руохтарын наада. Хаарыаннаах, идээлэрин баһылаабыт, кыылы кыт-та үлэбэ опытаах дьоммут. Били-гин ычат кыылы иитигэ дьулуспат. Ыарахан үлэ.

Кыылы иитигэ мээһэ киһи үлээбэтигэр. Биһиги үөрэммитчэ сылаабыт, - дири Мария Федотов-на Архипова, 32 сылын бу тэрилтэ-бэ үлээбэтигэр бэтерээһэ. - Тэрилтэ-бит ыарахан балаһыаннааһына долгутар. Ханна барабыт, хайдаах

оҕолорбутун итээбит? Дьэ, эрэй! Манньик опытырбыт, идээлэрин то-лору баһылаабыт дьон сотору кэ-минэн булар да уустук буолуо...

Хаһаайыстыба 1000 саһыл-лаах хаалла... Хаһан эрэ кырсалаах, еһоптаах да этэ, 4000-тан тахса төбө турара. Мин үлэһит кэлэрбэр манна 2400 саһыллаах этибит, түөрт биригээдэ үлэһиттэр, били-гин бишр хаалла. Эһэр түргэнэ, хат-таан тэрийэр ыарахана биллэр. Хайдах курдук уларыта тутуу кэм-гэр эстэн баран хаһаайыстыбалар улахан ороскуотунан санаттан сөргүтүлэн, бөдөнсүгүн эрэлэ-ригэр? - Татьяна Никифорова тэрилтэ-битин бырабыталыстыбаттан Арктика кэммитэ салайар дири, субсидия кэтээһэр.

Соторутаагыга тэрийэн таһаа-рааччылар уопсай муннаахтара буолан ааспыт, 2 мөл. 700 тыһ. солк. "Россельхозбанки" кытта дуоһабар-субэлэһии түһэрилли-бит, харчы биэрэрэгэ (бу үп кэлэ).

Дьэ, итинник балаһыаннаа үөскээтэ. Надежда Ахменова бас-таан тэрилтэни салаа кэлэригэр иэстэн-күүстэн тахсыахпыт дьэби-тин дьон салаата тылын итээһэ үөрэммитчэ эрэммит. "Билигин убайа аах акцияларын атылаа-бытарын кэннэ икки атаһынан куопта..." дэһэлэр үлэһиттэр. Буол-лумуна, бу үлэбэ киһи кыһалбаттан да барда иһи, дьонун бэрээстэби-тэлэ буолан. Учуутал киһи произ-водствоттан тэрииччэ биллэр. Уустук хайыскалаах улахан тэри-лтэн салайар манан дьыала буол-батах. Бүтүн производствоны тутан олоорго улахан опыт, билии, дьыалабай сибээстэр наадалар. Мин санаабар, "Сахабул" тэрилтэ улаханник көмөлөөһөрө хаалла. Чааһынаадага биэрэн баран илии соторо сыһа, ол дьон ба-рыс баарыгар эрэ кыһалламара биллэр, иэстэрин харчынан биэр-бэккэ акциянан толуйута буолта-ра даһаны ону биэрэгэтэр. Тимо-фей Тимофеев биридэ даһаны бу ферманы өҥөһө сылааһытара...

Билигин хайдах өрүһүнүөххэ?

Уустуга биллэр. Быһылы "за-бойган" тириини тэрилтэ бэйэ-тэ баатар санаалаах. Аны онно ме-неджер, саһаан баран-кэлэн кэп-сэтин эргитэр киһи наада. Дьыала-ны бэркэ билэр М.Ф.Архипова ону кыаһыа этэ да. Олус үчүгэй, эрэлээх көмөлөөһөччү наада, уопсайынан, исписэлиис.

Күн-дьыл барар. Онтон саһыл-ларга аһылык күннэтэ наада. Кулаһан аһылык тирии, төрүүр хаа-чыстыбатыгар олсор. Бириди-лээн атыттан кирибит харчынан комбикорм ыла олооролор. Этэр-гэ дьылы, күннээһинэн...

Людмила АММОСОВА.

Нэкилиэктэргэ

Биһиги ытык дьоммут - сэрии уонна үлэ бэтэрээннэрэ, култуура, искусство деятеллэрэ, наука бастың бэрэстэбинэллэрэ - олорон ааспыт олохторо, саныыр санаалара устуоруйаны, норуот олобун, литератураны, искусствону өйдүүргэ, ыччаты иитэргэ сүткэн суолталаахтар. Ол быһытынан Кытыл Дьураба олохтоох библиэтиэкэ, саха тылын учууталлара, "Сайды" сыннаалан кини тэрийинтинэн айар талаан умсулбаныгар, айар кут абылангар алыптаахтык ыларбыт саха суруйааччылары А.И.Софронов-Алампа, Н.Е.Мординов-Амма Аччыгыйа, Д.К.Сивцев-Суорун Омоллоон, биһиги биир дойдулаахпыт П.Н.Харитонов-Ойуку айымньыларын сырдатар литературнай тэрээһин үрдүк таһымнаахтык ааста.

Уран тыл уустара

көрдөрөн дьон болҕомтотун тарта, сэнгээриитин ыла. Маны таһынан, саха литературатын төрүтэччилэр-тэн биһирдэстэрэ төрөөбүтэ 130 сылын туолбут драматург, поэт, прозаик А.И.Софронов-Алампа суруйбут, дьон-норуот таптаан толорор "Уруң түлүк эрэ мөлбөстүүр" ырыата саала иһин кылыһабынан ыһкынатта. 1912 сылаахха бэчээттэммит "Төрөөбүт дойду" хоһооно аабыллан барыбытын уйадытта. Түмүккэ биһиги биир дойдулаахпыт, саха биллиилээх поэта уонна литературнай кириитигэ, улууспут бочуоттаах олохтооҕо, үбүлүөйдээх 75 сааһын бэлэнтээбит П.Н.Харитонов-Ойуку хоһооннорун оскуола оҥолоро, күн-күбэй ийэлэрбит ааҕан бар дьонго төрөөбүт дойдунан кизн туттууну, Ийэ сиргэ таптал күүһүн би-гэргэттэ.

Онон, уһунууһай санаалаах ураанхай уйгута улаатарыгар, олоҕо тулсарыгар, өбүгэ дьонно өрөгөйө үрүдүүргэ, өйө сайдарыгар, үөрбүт тэнийэригэр, үтүөкү тиксэ-ригэр сүрүн кылааттарын киллэрбит саха чулуу суруйааччыларын айым-ньылаах үлэлэрин, олохторун-дьаһахтарын сырдатар өрөгөй түһүлгэбит этэнгэ түмүктэнэн, көрөөччү сүргэтин көтөбөн, дууһатын сылаанньыта.

Екатерина РЫКУНОВА,
култуура үлэһитэ,
Кытыл Дьура.

"Саха оҕуһугар олоҕо да олонхотун" диэн өс хоһооно этэрини, былыр-былыргыттан саха киһитэ устар ууну сомоҕолуур, уус-уран тыла суһунан, мындаыр толкуй-даабынан, дириң көрүү-лээбинэн аатырар. Саха ааттаах-суоллаах суруйааччылары бэйэлэрэ норуот устуоруйатын дьиннээх кэрэһиттэрэ буолаллар. Дьэ, ол иһин айымньылаахтык үлэлээбит үлэлэрин эрэ буолбакка, олоҕорбут олохторун хайа кы-алларынан толору билэрбит, ыччат дьоммутугар салбаатахпыт диэн баҕа санаалаахпыт.

Айар кут абылангар, изиитигэр куустаран, олобу дьин баардык бэлэнтээн ыраас илиискэ тиспит чулуу дьоммут ааттарын, суон сурахтарын халтайга хаалларар сатамнат. Кини-

лэр буолаллар үтүөкү, кэрэбэ, дуу-луурга, тулуурга, кырдыкка сир-диир норуолбут чулуу дьонно.

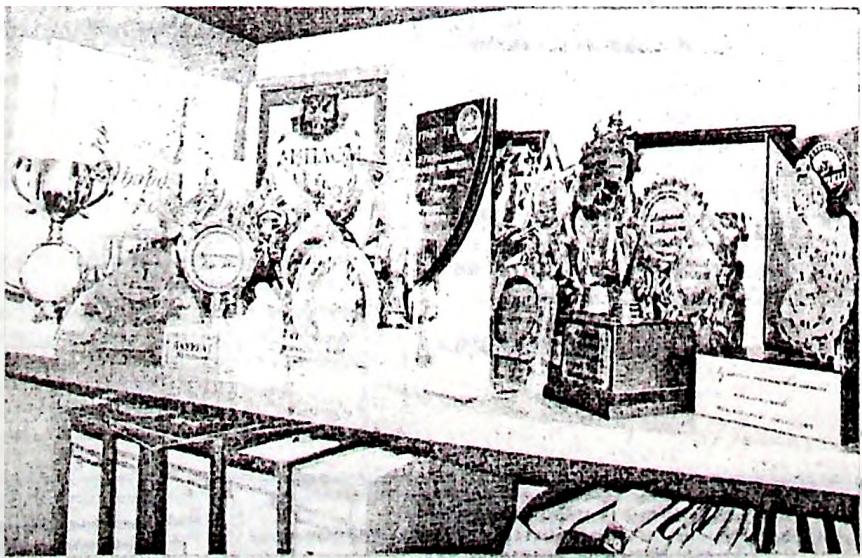
Тэрээһинимит Александр Афана-сьев ылбаай ырыатынан арылынна. Салбыы Саха Өрөспүүбүлүкэтин на-роднай суруйааччыта, төрөөбүт 110 сылын туолбут Н.Е.Мординов-Амма Аччыгыйа оҥолорун иитэр-үөрэтэр, толкуйдатар ис хоһоонноох тэтик "Тоҕус төгүл Тоҕо?" кэпсээниттэн быһа тардан 4-с кылаас үөрэнээччи-лэрэ оонньоон көрдөрдүлэр. Тэрээһин биир улахан туруоруутунан, Саха Өрөспүүбүлүкэтин народнай суруйааччыта, драматург, прозаик, поэт 110 сылын туолбут Д.К.Сивцев-Суорун Омоллоон биер хартыына-лаах кэмиздийэтэ буолла. Кэмиздийэ олохтоох ыччат дьон бэрт сэргэхтик

Оскуола олоҕо

Сахаартан бастакы албан ааттаах буйун-летчик И.А.Федоров аатынан III Малдьаҕар оскуолата бу күнүгэ Сыйы Баһыгар Константин Ксенофонов тэрийбит оскуолатын 95, оҕо саада арылыбыта (дьааһыла өссө эрдэ баара) 50, Чкаловка орто сүһүөхтээх үөрэх кыһата тэриллэн оҥолор дьыллэригэр олорон үөрэнэр кыахтаммытара 20 сылларын бэрт тэрээһиннээхтик бүтүн дэриэбинэнэн бэлэнтээн аһардылар. Улуус салаататыттан бэрэстэбинэллэр, ону сэргэ выпускниктар, бу оскуолаҕа үлэлээбит педагогтар, ытык киһилэрэ Зоя Ивановна Ксенофотова кыһынаан Елена Васильевнаһын кэлэн бардылар.

Энтузиастар баар буоланнар

ра... Оскуола сырдык, сылаас, ыраас, ол эрэри баара суоҕа 33 оҕолоох. "Убү сарбыыһынан са-былыбаттарбыт" дэллэлэр Чкалов учууталлара. Дьининэн, манна энту-зиастар баар буолан оскуола, оҕо саада арыллан олох сэргэхсий-дэбэ, санга култуура-спорт комплек-са түһүлүннэ, респу-блэти биллиилээх биер дойдулаахтар-

быт Ксенофоновтар музейдара арылыннаҕа, симэлийэн эрэр ус-туоруйабыт сангалы тыыннаннаҕа. Бары барыта харчынан кэмнэммит.

Людмила МОРДОВСКАЯ.

Оҕолорбут суруйаллар

"Инникигэ хардыыга"

Сэттинньи 29 күнүгэр улуустааҕы "Инникигэ хардыы" научнай-практической конференцияҕа биһиги оскуолаттан 5 үөрэнээччи кытынныбыт. Ол курдук араас тизмэлэргэ бэлэмнэнэн, долгуйарбытын кыатанан, бэйэбит кыахпытынан ситиһиилээхтик кытынныбыт. Варламова Диана, 10 кылаас - "Оһуохай", Кириллин Ария, 9 кылаас - "Мобильнай биригээдэ", Васильев Мирослав, 7 кылаас - "Тюрские имена и их значения", Александров Спиридон, 11 кылаас - "Влияние дебатов на учащихс" уонна мин "Съёмные воротники своими руками" диэн тизмэлэргэ көмүскээтибит.

"Мода и дизайн" секцияҕа биһиги 30-ча этибит. Мин араас кизптээх саҕалары сутаҥнай быанан тигэн уонна араас кылаачы-гас обуруонан кизгэтэммин, ол оһууктарбын көмүскээн кэп-сээтим.

Покровской 1 №-дээх орто оскуолатын коллектива уонна үөрэнээччилэрэ биһигини истинник көрүстүлэр, миннигэстик аһаттылар. Түмүккэ Александров Спиридон дакылаата "Педагогика уонна уйула" секциятыгар бастаан, лауреат үрдүк аатын ыла. Ки-ни салгыы өрөспүүбүлүкэтээби "Инники хардыыга" кыттар чизскэ тигистэ. Бары оҕолор ааттарыттан, "Дьөппөн кэнчээриллэрэ" эд-корпост актыыбынай чилиэнигэр ситиһиилээхтик кыттан, кыайан-хотон кэлэригэр баҕарабыт!

Алампаҕа дьоро кизһэ

Биһиги оскуолабытыгар саха литературатын төрүтэспит улуу суруйааччы, драматург, поэт, общественной деятель А.И.Софронов-Алампа төрөөбүтэ 130 сылыгар аналаах дьоро кизһэ буолан ааста.

Алампа оруолун 11 кылаас үөрэнээччигэ Александров Спири-дон олус итэҕэтиилээхтик толордо. Үһүс кылаас оҥолоро хоһоон-норун аахтылар, хомуска ырыа матыыптарын оонньоон иһитин-нэрдилэр. Алтыс кылаастан Егорова Олеся поэт оҥолорго анаан суруйбут чабырбаһын толордо, Скрыбин Вова "Күөнэ көбөччөр аттаах Күн-Күндүлү" олонхоттон быһа баттаан иһитиннэрдэ.

Дьоро кизһэни саха тылын учууталлара уонна оскуола библиэ-тиэкэрэ иллээн-саҕалаан бэрт интериһинэйдик тэрийэн ыытты-лар. Анепмодист Иванович Софронов аңардаас суруйааччы эрэ буолбакка, саха норуотун саргытын салайсыбыт үтүөлээбин бил-дибит. Түмүгэр, Алампа бастакы интеллигенция гымн тынан ылыы-сылдыбыт, Адам Скрыбин мелодиятыгар "Өрөгөй ырыатын" хору-нан ылаатыбыт. Бу ырыаны учууталларбытын кытта тэнгэ ылаан кынаттаммыт кэрэптэ сананныбыт. Ууу киһиэхэ аналаах тэ-рээһинтэн элбэҕи билэн, санаалыын көннүөрөн, үөрэн-көтөн тарбастыбыт.

Дуя СКРЯБИНА,
I Дьөппөн орто оскуолатын 11 кылааһын үөрэнээччигэ,
"Дьөппөн кэнчээриллэрэ" эдэр кэрэспэндизинэр
постарын чилиэнэ.

Элбэҕи биллим

Мин хомуу кыра эрдэхпиттэн тардабын, иллэн кэммэр дьарыгым элбэх, онтон биндэстэрэ хомус тардыыта буолар. Үнкүүлүүр буоламмын элбэх собуруу дойдуларынан сырыттым уонна саха хомуһун курдук ураты тыастаах хомуу истэ иликпин. Биһиги сахабыт хомуу ордук киһиэхэ чугас, хомоҕой дии саныбын. Быйыл Монголияҕа бара сылдьан өссө итэҕэйн кэллим, кэлин даҕаны дьарыктаным дии саныбын.

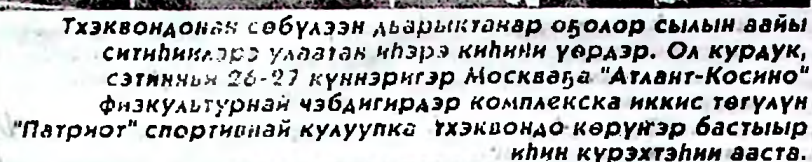
Хомуу үйэтиппит, уус дьону интериһиргээн ааҕабын. Учуу-талбыт сорудабынан кылаас таһынааҕы ааҕыыга Иван Егорович Алексеев-Хомус Уйбаан "Холумтан сылааһа" диэн кинигэтин аах-тым, ааҕарга интериһинэй баҕайы. Чулуу хомусчут, саха хомуһун аан дойдуга таһаарбыт, элбэх ыччаты хомус тардыытыгар үөрэл-пит Хомус Уйбаан олобун ситилии билистим, сахаһы тыынҥа иитилиним. Ыраах бүлүү улууһугар Кыргыдайга төрөөбүт, онтон кэлин Эдьигээнгэ оскуоланы бүтэрбит. Ааҕа олодоххо күлүүлээх түгэннэр эмиэ бааллар, ол быһыыгар сүбэлэр да баал-лар. "Олох отуора" диэн түһүмэххэ оҕо оонньоурдара, от үлэтэ, "Чаачар" оҕус туһунан суруйуулары наһаа сэргээтим, олох кыра эрдэбиттэн үлэбэ үөрэммит эбит. "Чаачар" оҕуһун кытары үлэ бөҕөтүн үлэлээбитэр.

Былырыын Иван Егорович Алексеев-Хомус Уйбаан кинигэти-нэн кылаас чааһа ыытылыбыта, онно уолаппар Яндреев Вова ат айаһааһынын, Петров Вадим балыктааһын, Зоболоцкай Любо-мир ат тэрили туһунан презентациялаах кэпсээбиттэрэ, оҥолор интериһиргээбиттэрэ. Билингги кэмгэ туттуллубат тэриллэри билбиппит, өйдөмөт тыллары быһаарсыбыппыт.

Арасыйыа, Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын үтүөлээх үлэһитэ Иван Егорович Алексеев-Хомус Уйбаан кинигэтин ааҕан элбэҕи биллим, билбэтим олус элбэх эбит, өссө хаттаан ааҕыахха наада диэн санааҕа кэллим. Саха дьонун олобун бу кинигэттэн эл-бэҕи биллээххэ сөп.

Олох ыраах, кыра дэриэбинэттэн биллиилээх хомусчут, учуо-най буола улааппытын сөбүөххэ эрэ сөп.

Вика ЕФИМОВА,
"Ыллык" куруһуок чилиэнэ,
Покровской 1 №-дээх оскуолатын үөрэнээччигэ.

“2016-д онд элдэр патриоттар” хүрээхэ 1999-2001 сүүлхэд төрүөх юниордар, 2002-2004 с.т. кадеттар уонна 2005-2006 с.т. кыттыгтар, үөлүктөр кыиристиниэлэр: Уолскай 29 хаммаанда 309 өлүгүсүмөнэ күөн көрдүстө. Хонораттар бастакы күн Родик Вильфольдосов нийт элээнчлэртэ Егоров В.Данис 33, Галайык Иннокентий 45, Батсала Аллина 52, Федоров Вадим 37, Александр Максим 28, Чистонков Денис 35, Андрей Шверстов, Лилиамакыиэ Мамаи Ч. Чингизов 49, Арсен Бадагов, Ильясбаевтар 50, Иванова Мария 34, Ильясбаев Вадим 51, Ахметова Кристина 51, Косырыкова Саша 33, Федоров Максим 45, Александр Коркин нийтлээччитэ Жуков Соля 26 кыллара киирстиилэр. Сырамаах киирсини түмүгүр Федоров Вадим бэйэтин ылааныныгар бастаата, Жуков Соля иккис, Иванова Мария үчүһү Косырыкова Саша үтүс мистэ бөлүмүлүр Ойолорбут Россия мэдэнигар дулабана суохтук киирси-билэригин уонна мистэлээспиттэ-рини үөрөбүт. Суомлара өссө арыл-ган Чина, тукуурдаахтык дьарыктан-нахтарына элбэстэ сиһиниэхтэрэ.

Иини таһынан ахсынны 2-3

Ахметова Кристина 51, Косырькова
Саша 33, Федоров Максим 45, Алек-
сандр Коркин нигилээчигтэ Жуу-
Коя 26 киимээз киристиалэр. Сэра-
лах кирисии түүмүгэр Федоров Ва-
дим бэйлэни үмүдһиньигар бастаат,
Жуков Коля иккис, Иванова Мария
уонна Косырькова Саша үүсү мистэ
бүтүлүлэр. Олоһорбуг Россия
мүһүмүгэр кулаһана суохтук кири-
сибигартиһи уонна мистээлээспитэ-
рини үтүктэрибит. Суоллара өссө арыл-
лач чинэ, тулуурдаахтык дьарыктан-
набыттык элбэви ситиһиэхтэрэ.

Мини таһынан ахсыһынэ 2-3

күннэригэр 2003-2008 сыллаах төрүөх уолаттарга уонна кыргыттарга Дьокууский куоракка 4 №-дээх ДЮСШ ыһылты аһаҕас турнирларга оҕолор ситиһиимээх кытыннылар. Манна ДЮСШ-4, "Саха-Прайд" спортивнай куулуп, УОР ДЮСХ, "Самородок", ГБУ ДОД РСДЮСШ Дьокуускай-даабы, Покровскайдаабы уонна Өктөмнөөбү салаалара, Мэнэ Ханталас, Уус Алдан оройуоннарыттан 9 хамаанда кытынна. 15 киһилээх судьуйар коллегиялара үлээтэттэ. Күрэхтэһии кылаабынай судьуйатынан спорт маастара, аан дойду кылаастаах судьуйата А.А. Поисеев буола.

Күрэхтэгийн 30 араас ыйаагныг-
тан 93 ыйаагныг "Хотой" оскула-
тын оёдолор табышлар уонна 15
оё чөмпион үрдүк аатын сунта. Ол
курдук, кыргыттартан Иванова Ма-
рия, Охлопкова Сайаана, Васильева
Влада, Петрова Саргылана, Евсеева
Ангелина бастааглар. Уудаттаран
Егоров Игорь, Федоров Валентин. Ба-

сыргасов Денис, Федоров Максим, Прокопчук Александр, Зайцев Дмитрий, Семенов Владислав, Жуков Коля, Осипов Коля, Бубякин Артем бастакы миэстэни ымылар. Итини таһынан 8 оло иккистэтэ, 3 оло үлүс миэстэ буола. Бу улахан ситиһини!

"Хотойдор" үөнээ дайдар дайн
инээлэр. Кытаатын; ылбыт үрдүккүтүн
ыһыктыман! Өссө элбэх кыайыы
туһугар иннигит диэки аьулуна түрүн!

Мария КОНСТАНТИНОВА.

**Сарсын - "Тыгын үйэлэри унгуордаан"
зонатаабы иккис научнай-практической
кэмпириэнсийэ**

Тыгын, сылыгар аналлаах научнай-практической кэмпиризмийэй ииккис түһүмэз улууустаабы бибилэтиэкэ дьонитигэр сарсын, ахсынньы 14 күмүстэр, сарсыарда 10 чаастан буюлар. Манна Дьокуускайтан кыраайы үөрэттэччилэри, чинчийтэччилэри сэргэ Нам; Горнай, Мэгэ, Хаҥалас, Уус Алдан, Амма улуустарыттан кытааччылар кэлэлхтэрэ, сонун дакыааттарын, чинчийинэлэрин, аҕа-ахтарын, сака ааттары истилээхпит.

Кэмпириэнсийэни "Хаҥалас улууһа" МО култуураба уонна духобунай сайдыыга, үөрэҕирингэ салаалалара, Хаҥаластаабы кииннэммит бибилиэтэкэ ситимэ, Г.В.Ксенофонтов аатынан кыраайы үөрэтэр музейи тэрийэн ыытыахтаах. Оболору сэргэ улахан дьон кыталлара күүтүмүр. Тыҕын Дарханы аҕендарнай исторический личность быһыытынан, итини сэргэ Саха сириг судаарыстыбаннаһын сайдыытыгар уонна атаҕар турутуугар сүдү кылааты килмэс-сигит исторический личностар, политический деятельр густарынан, ол иһигэр соторутаабыта "Агдаагы" дьизэн V Мадаабаар нэһилиэтин историческай сыһыаннаах улахан историческай суолталаах кинигин бэлэмнээн бэчээттээн таһаартарбыт биир доҕдулаахтарбыт Юлия, Галина Шадриналар кулуба ыдыаа Саадырынҥа сыһыаннаах дакылааттарын истэһхпн. Кэмпириэнсийэ атын улуустар чинчийээччилэрэ кыталлара кэрэхсэтэр, сонуон тизмэлэри арайыахтара дьизэн эрэнибит.

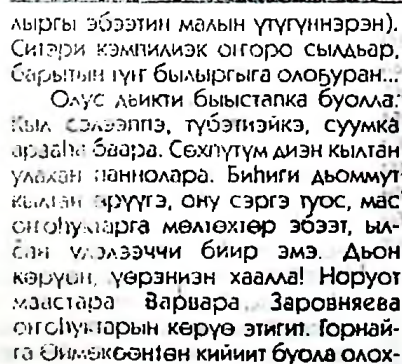
Сэтгэний бүтүүтэ Покровскаяга Горнай улуулун хүнэ буу-
лан заслыта. Ылааһыттарбыт улахан тэриэтэлэргэ ылааһыттар
тара, биригэ үлээлэһингэ Сүбэлэһин түһэрсибиттэргэ. Хомойуох
иймн, эрдэгтэн билээрийн эгнн сүөх буолан аюумтут маалыы
улууспуг маастараарын үчүгэйкээн былыстапкатын "Сергы
гүүлүгэтэ" култуура киинигэр туруоруугун көрбөккэ, билсн-
бэккэ хаалдылар. Ойнообор мин, хайыт үлэһитэ, ватсааптан
хойугаан билэн санаам баторбакка тута баран кээтэн.

Горнайдарбыт сахалыы ойууга-
дьарбаада, онгочуктары айыыга,
иискэ эгин талааннаахтарын биэ-
бит. Аңардаш Августина Филиппова-
лара Сахатын сириҥ аан дойдуга
аатыртаҕа!

Оңошуктары, ийги, хоруомканы
иһиини, кыл оңошуктары көрөн
олус дизн сөхтүм. Уран да тарбах-
таах, көрэни кэрэхсии көрөр барах-
саптар эбитэр!

- буйс галхабынхэр ахуйнх үлэни ажалыг, транспорт, табылхайлыг. Бийнги дэмжлэг олус хөхтөхтэр. Уулуслуг 85 сүлын көрсө үлэ бөгөөт барда, - дигэн саргин көрүстэ нэгэсэнээх киһи Цэрова Марфа Николаевна, культуура салаатынхын исписалиһа.

- Мин 1994 сэлэхдэхиэн маастар-аары кытаргы үлээнибил. Билигин 32 маастардаахпын. "Ийилик" дигэн түмсүүлээхпын. Билигэхэ хас нэгин-иик азия икэ эгнин куруһуоктара, куулуугара үлээниилэр. Манна 9 маастар 72 үлэни билээт. Керүн эрэ, бу Мария Гаврильева, Эбии үлээхтээгин педагогун үлээт - кыбылгы кыайаа тулугу маастар. Гүмэрэ катары үлээни Моллаах ийи, сундуу, суумка эгнин. Онтон бу Лилия Никитовна "Азия кэмнэ-рэ" дигэн сундуулаах үлээт. Бу Лилия Прохорова, курулуун слайдтааччыта, алаастаа кычымаа, суктар кыыс соно, сундууга (кыбылгытаан тикпик, бы-

суйд хэлби? Татьяна Аммосова-Константиноваа үз сый ийигэр улаахан кэмэйдээх сиэлээн панноларынь! Билир кийи сыаналыһыра - хайдахтаах курдук тулуурутан, абулуурутан айылан тахсыбыт үлэээрин - үс кута, "Быйан" дигэн үлэт, Октябрина Яковлева нарын, кэрэ сэлээппэлэ-

рэл... Хаарыаннаабы көрбөккө хаал-
галаар, даярыктанан эрэр хангаас-
тар, борнайдар кылынан үлгээ маас-
тар кылаас мыгтылар ээ, бэрт ах-
сааннаах култуура даянтан үлгээтчи-
рээ сырыгтылар, билбиччээ, түбэспич-
чээ... Буслан итхэпчи, уонна хантан
сөйдүхпэпчи? Сүүстэ истибит-
тээкэр биирдэ көрбүт ордук этэ!

ЛЮДИКАВ-МОРДОВСКАЯ.

"ТУЙМААДА" хаһыакка көхтөөхтүк сурутун

Бу орто дайдаа, ордук тыйыс услуубуяалаах Сахабыт сиригэр, төрөөн-үөскээн олох олоруу, удьуору ууһатыы - хас биридии киһитэн кылааннах санааны, тулуур-дьулуур эрийэр. Син ол тэнгэ "Туймаада" хаһыат араас моһомолу туораан, кэккэ сылар устата бар дьон кыһалбатын тиһиһилээхтик туруулаһан, кинилэр санааларын аһаастык бэчээттээн олохпут онкууун тэнгэс уурсан кэлэ. Инникитин даҕаны сахалыы тылаах сайдарын, өрөгөйдүүрүн туһугар "Туймаада" хаһыакка көхтөөхтүк сурутуохун диин ыгырабын.

Александр Николаевич ИВАНОВ,
Монреалаагы Олимпиада үрүн көмүс призёра.

Сурутун, биригтэ сүүйүн

Сүрүтүү сыаната Дьокуускайга уонна киин улуустарга - 1180 солк. 69 харчы, Бүлүү бөлөх уонна хотугу улуустарга - 1421 солк. 04 харчы. Сүүйүүлээх сүрүтүүгэ УС СҮРҮН БИРИИС: 1-кы супер-приз - "Синтай" тыраахтар, 2-с супер-приз - 100 тыһ.солк., 3-с супер-приз - 50 тыһ.солк. уу харчынан! Ону сэргэ сыаналаах бириистэр: ж/к телевизор, холодильник, суутабай телефон баалар. Маны сэргэ атын үчүгү бириистэр эмиз баар болоохтара.

Квиатандыны ыйпалаккыт, сурутааччылар испийнхэктэрин республикатаабы почтаман быһа ылабыт. Бириини оонньотуу бэрээдэгин туһунан суруппут хаһыаккыт бастагы нүөмэригэн аабын билиэххит. Суруппу бу күннэргэ түмүктэнэр, онон "Түймэаадаа" сурутарга тизэтин, бириистэ сүүһүң!

"ТУЙМААДА" редакцията.

Сүхбаатар газдарлагчид: Саха Республикасынын Прессын Министрствотэ, "Хамалас" ("Хамалас") хаһыат редакцията" АУ. Адрес: г. Якутск, Чурапчыт, бичигтэрин таһаарына 10. Хаһыат "Хамалас" хаһыат редакцията" АУ. Хабарламалар редактор Э.Т. А.Е. ИКСТАНОВА Телефон 43-3-22.	Хабарламалар редактор маласкай информация тутуулар судуолары тутуулар консуруулар, редакторлары федерация органдаһыттар ИИ N. ГУМ-99411 2015 с. Адрес: г. Якутск, Чурапчыт 13 күнүгэр редакцията.	Журналистар телефоннара: редакторы сабылалары; экигиттэр секретари Людмила Аммосова 43-8-89; Василина Федотова, Мария Константинова- 43-6-61, бухгалтерия- 43-9-32 (факс). "СР Хаһалас улуунун "Хамалас" ("Хамалас") хаһыатын редакцията" АУ тираграфиялар бичигтэһа. Покровский, Никольск уул., 4 №-ро. Автордар сурууларыгар эһилэр санаа хаһыат да хаһыат тутуулар возможностей кытта сөн түбүдэр буолуотар. Малык бэлэһэлэх матырыйаллар реклама быраһыбар олохурун бичигтэһилэр. Рекламна ис хаһыатун илин экигиттэһил рекламаны барытчы сүгэр.	Хаһыат саалалы, нууччалы остурууларука уоһа бичигтэһэр таһалар. - Оффетная бичигт. Кэһилэ - 1 б. д. Чуумур бичигтэһэр бичигтэ график бичигтэһил 16.00. Бичигтэһэр бичигтэһэр - 15.30. Тиража 451 эһил. Саалалы түрүгэр - 91.	Редакция, бичигтэһэр онором хаһаарааһчы, тиграфин видеографин: 678000, Саха Республиката, Покровский куорит, Никольск уул., 4 №-рэ	Хаһыат түрүгүгэр дьууруунай - Л. АММОСОВА.
---	--	--	---	--	---

Айталына айар быыстаката

2

Телевидение программата

3

Кэрнэйэттэн маастар

4

Хаһыакка сүрүтүү ый ахсын ытыллар

Биһиги индексит
54895

E-mail:
gaz_han@mail.ru

Хаһыат 1940 сыл сэттинин 7 күнүттэн тахсар.
Атыыга көгүдэ сыаналанар

6+

№ 92 (11 321)
2016 сыл ахсынньы 16 күнэ, бээтинсэ

ХАҢАЛАС

Информационнай-аналитическай хаһыат

Сонуннар

"Айылгы" 90 сыла

Уулаах Аан "Айылгы" култуура киинэ үлэлээбитэ 90 сылын түмсүүлэр уйгуна уопсастыбаннас күүстэринэн туруоруллубут кэнсиэринэн чыстээтилэр.

Быыстапка тэрилиннэ. Баһылык Н.Е. Герасимов култуура үлэһиттэригэр, түмсүүлэр салайааччыларыгар грамоталары, бэлэхтэри туттарда. Барыда астынан, дуоһуна сынньанан, култуура үлэһиттэригэр махтал көрсө тылларын этэн гардастыбыт.

Надежда СЫСОЕВА,
биһиги общ. корр.

И.М.Яковлев аата оскуолаба ингэрилиннэ

Покровский 1 нүөмэрдээх орто оскуолатыгар ССРС үөрэҕириитин туйгуна, РСФСР норуотун үөрэҕириитин туйгуна, РСФСР оскуолаларын үтүөлээх учуутала, Хаҥалас улуунун бочуоттаах гражданина Иван Михайлович Яковлев аата ингэриллэрин туһунан улуус баһылыгы Н.Ю. Алексеев 385 нүөмэрдээх уурааба табыста.

Бу туһунан физика-математика кылаастара арыллыбыттары 50 сыллаах тэрээһинин үөрүлгөх түгэнигэр оскуола коллективтар, ыалдьыттарга иһитиннэрдилэр Иван Михайлович олобун хаҥаласка үөрэҕириити сийдистылар. Покровский оскуолатын ааһааччыларыгар, физик кылаастар арыллыбыттары улахан үтүөлээх киһи этэ.

Аармыйаба - 50 уол

Россия Сэбиллэниилээх күүстэригэр сулууспаа ыччаттары ытыыга былаан аһары туолла. Быйыл 117 уол байыаннай хамыһыйаны барарга ынырыллыбытыттан 106-та кэллэ, олортон 50 киһи аармыйаба барда (былаан 35 киһи этэ).

Элбэх ыччат ДПТХА Октябрьскай филиалыттан ытыыга түбүстэ. Хомойуох иһин 12 өдөр аһыт дамыһыабылар кэлбөккө ирдэбиллээх сыйдылар.

"Үтүө санаа чорооно"

Покровская Дьокуускайтан үтүө дыаланы оҥорорунан норуокка биллибит киһи Антон Васильев кэлэ сырытта.

Киһи 10 тыһ. солкуобайы мээрээтэ. Хаһыат ыалларга аарыһааччыларга "Үтүө санаа чороонун" туттарда. Чороон нэһиликтэригэр барда.

БИҢИГИ КОРР.

Үлэ форума

Тыа сиригэр олох сайдарыгар туһулаан

Хаҥалас улуугуругар үлэбэ анаммыт бастакы Форум үлэтин түмүктээтэ. Форум араас былаһааккаларынан үлэрииллэн "Саргы түһүлгэтэ" култуура киинигэр барда.

Ол курдук, 1-кы былаһааккаба "Аан дойдутаабы бизнес-саада" АНО салайааччыта Марина Алексеева "Мотивация как элемент трудовой деятельности" диэн тизмэнэн үлэни салайда. 2-кы "Социальная ответственность и партнерство - залог устойчивого развития территории" тизмэбэ Ил Түмэн депутата, "Мебель-салон Виктория" ХЭТ хаппаанньатын тэрийээччитэ Владимир Федоров үлэстэ. 3-с былаһааккаба "Тыа сиригэр экономика сайдыыта" диэн үлэни өрө туттуп дьон мустан санааларын үлэһитиннэлэр. 4-с былаһааккабы "Новый бизнес - реальные возможности" "Технопарк Якутия" ГАУ салайааччыта Айсен Гурьев ыйтта. Итини таһынан СӨ үлэ уонна социальнай сайдыы министэригэр тизмэтин нэһи-лиэннэбэ дьарыктаах буолуутун Департаментын салайааччыта Анастасия Позднякова, Дьокуускай куорат баһылыгы солбуйар Дмитрий Садовников кытыннылар. Д.А.Садовников өрөспүүбүлүкэ киин куоратыгар Үлэ сылыгар анаан туох үлэ ытыллыбытын билиһиннэрдэ.

Оттон мин тыа сиригэр үлэһит киһи олобун-дьаһабын, үлэтин-хамнаһын

хайдах тэринэн олохтон сөбүн тула көпсэтигэр сырыттым.

Манна үксэ эдэр дьон туох кыама-рынан тэринэн, оҥостон олохторун биһистибит уонна тыа сиригэр олох күүстүү оргуйарын, сатабылаах киһи сөлкө дьаһанан тугу бабарар оҥорон таһаарыан сөбүн сэнээрдибит. Итини таһынан элбэх үлэ миэстэтэ тахсар, олохтоох дьон үлэлээн иитиннэлэр.

"Тыа сиригэр экономика" былаһааккага үлэбэ сабыланын иннинэ тыа хаһаайыстыбатын департаментын салайааччыта С.С. АНДРЕЕВ:

- Хаҥалас улуугуругар, чуолаан тыа сиригэр олохтор дьонго үлэ миэстэтэ тахсар. Манна араас хаһаайыстыбалар, тэрилтэлэр тэриллэн үлэһиттэр. Хас биридир тэриллэбит ИП, баһынай хаһаайыстыбага үлэһит илии наада. Онон үлэһит бабылаах дьон үлэһиттэр, хамнастаналар. Бүгүн ити туһунан сийилии билсэхпит. Оттон бу ытылар Үлэ форуму дьону өссө үлэбэ тардаары, бэйэ дьаһалатын тэрининнэ салгы сайыннараары тэриннэ. Былаас өтүттэн көмө баар, үлэлээн бородууксуйа оҥорон таһааран батара үөрэниэххэ наада. Манна баар тэрилтэлэр-

тэн "Бөрө" сылгы иитэр собуот, "Самартай" ТХПК элбэх үлэ миэстэтин таһаардылар, - диэтэ.

Салгыы хаһаайыстыбалар, биридир дьон оҥорон таһаарыт бородууксуйаларын көрдөрүүгэ туруордулар уонна слайданан көрдөрөн үлэһитин билиһиннэрдилэр.

Анна Мохначевская, "Бөрө" сылгы собуотун технолог, Улахан Аан с.:

- Биһиги хаһаайыстыбабыт сүөһү, сылгы иитиитин дьарыктанар. Ас оҥорон таһаарыт. Ол курдук, үүтүн пастеризацияламыт үүт, кефир, сүөгэй, издэбэй оҥоробут. Инникитин йогурт оҥорорбут. Эт астан араас бородууксуйа оҥорулар, истэн сабылаан тылыгар тийэ. Быйыл саҥа хотон тутан үлэбэ киллэрбиппит. Сотору кэминэн сүөһүнү астыыр улахан сыах арылаары турар. Хаһаайыстыбабыт уруксу сарыах баатыгар тэриллэбит, билигин кэңээн, сүөһү, сылгы ахсаана сыл ахсын элбээн иһэр. Сайынны отуубут, онно быстах биризмэбэ эмиз үлэ миэстэтэ тахсар.

И.И. СОЛОВЬЕВ, үлэлээх буолуу киинин начаалынньыга:

- Биһиги саҥа тэринэр дьонго харчы өтүтүн көмө оҥоробут. Онук көмөнөн кыра тэрилтэ тэринэн баран атахтарыгар түрбүт дьон баалар. Үлэлээх буолуу киинигэр учуокка туран баран былаан оҥостон биһигиттэн, ону сэрэ, социальнай харыстабылы кытта хантыраак түһэрсэн эбии харчы ылар. Итинник дьаһанан, көмө ылан кыра тэрилтэ тэринэн үлэлээн, дьону үлэлээн атахтарыгар түрбүт дьон уопуттарын үлэһитиннэлэр.

Е.В. ЕГОРОВ, "Самартай" ТХПК салайааччыта, Куордэм с.:

- Мин 2012 сыллаахха аармыйаба сулууспаан кэлэн баран түптээх үлэни булууммакка туру эрэ тэриннэхпинэ сатаныһы дьон бастакынан социальнай хантыраак түһэрсэн тэрилтэ тэримитим. Биһигин 153 төбө сүөһүлээхпит. Итинтэн улахан аҥара нэһилиэннэбэтин уларсыкка (аренадыга) турар. Дьонтон сүөһүнү ылабын уонна кинилэргэ

идэһэ оҥостоморугар биір сүөһүнү төннөрөбүн. Биһигин мин тэрилтэбэр 24 киһи үлэһит, орто хамнастара 20 тыһ. солкуобай буолар. Хамнастара акылаатынан аабылар. Аны былырынынгыттан оуруот аһын тоҥоруу-нан дьарыктанан эрэбин. Саҥа тэрилтэри атылаһыппыт. Россияба манньк тоҥорон ас оҥорор: тэрилтэ 3 эрэ сиргэ баар. Күһүн оуруот аһын нэһилиэннэбэтин тутарыт. Былырын массына суолунан тоҥмун оуруот аһын хоту Усуйаана улуугуругар ыппыт-тым. Быйыл эмиз сакаас киһиэн турар.

С.И. Степанов, Улахан Аан с.:

- Мин ыам ыйыттан хонну куруп-пааскытын иитиинэн дьарыктанан эрэбин. Биһигин элбээтэ, хаһаайыстыбабын сыһаа кэңэтэн иһэбин. Куруп-пааскылар сыммыттарын Дьокуускай куоракка киллээн атыга туттарбын. Сыммыттары угар хаалары Новосибирскайтан сакаастаан ылабын. Өссө кэңэтэр, элбэтэр санаалаахпын.

Манна даҕатан эттэххэ, Семен ситиһилээх, элбэти эрэннэрэр спортсмен олобун суолун тосту уларытан үлэли-хамны ылабыра санаабытын ситиһэ дьон эрэлэ үөскэтэр.

Н.М. МОРДОВСКОЙ, Улахан Аан с.:

- Мин бэйэм 2013 сылан массына-налары өрөмүөннүүбүн. Бастаан та-баарыстарым, билэр дьонум массына-наларын бэйэм гарааспар киллээн тур-сан оҥорон биэрэрим. Оттон 2015 сылан социальнай хантыраагынан сабылаан кэңэтибитим. Биһигин улахан да, кыра да талыт массыналары өрөмүөннээн, оҥорон биэрэр кыах-таахпыт. Быйыл улахан автосервис кур-дук дьиз туттубут, 4 буолан үлэһитит. Идэбинэн автомеханик буолабын.

Итини таһынан дьизбэ олохтон ис-тэнэн баран биһигин тэрилтэтин улаа-тыннарбыт Реева Олеся Августовна үлэтин билиһиннэрдэ.

Онон киһиэхэ саҥаны сабылырга, үлэ миэстэтин таһаарарга сааһытан ту-тулга суох баба санаа, ханньк да үлэ-тэн толлубат, ыарахтанан чабыбат буолуу наада эбит. Социальнай хара-та уонна үлэлээх буолуу киһи инбэли-тэри кытта эмиз үлэлэһэр. Ол курдук, инбэлиит киһини үлэбэ ылаахтарына туһунан көмө харчы көрүлэр. Онон үлэһит, туру эрэ айар, оҥорон таһа-ар дьонтон холобур ылан сааһытан ту-тулга суох туһунан бабарар дьарык-таныахха сеп эбит.

Мария КОНСТАНТИНОВА.

"Босхо гектар" тула

Элбэх сайабылыанньа төттөрү эргиллэр...

"Босхо гектары" ылыы, докумуоннары түһэрин эгин туһунан биһиги хаһыакка элбэхтэ суруйан кэлибит. Бу боппу-руоска улуус дьаһалтатыгар даҕаны араас таһымнаах мун-ньахтар сотору-сотору буолаалар. Ол эрэри, быһаарыллы-бытах түгэн биһигин да үгүс. Дьон аанньа хаһыаты аахпата, почта кунһаанньа сыдыара эмиз охсор.

Абылай хонуктаабыта улуустаабы планеркаба "Босхо гектары" бизири хааһыта хайдах баран иһэрин туһунан "Хаҥалас улууһа" МО "Бири кэлим сакаасчыт дирекцията" МКУ салайааччыта В.А.Борисов өссө төгүл иһитиннэри оҥордо. Василий Алек-сандрович этэринэн, 2016 сыла ах-сынньы 5 күнүгээби туругунан сири ыларга 2895 сайаапка кирибиттэн 89 эрэ бэриллэргэ биһэргэтилибит. Бу сайаапкалартан 31 эрэ кумаабынан бэрилиннэ, онтон атына - Федераль-най информационнай ситим нөҕүө. Бу күнүгэр 751 сайаапка көрүлэ сыдыар эбит. Ордук элбэх сайаапка Мохсоһоллооххо кирибиттэн эттэ - 769, онтон 480 - на аккастанылаһыт, бири-рээ сайаапка биһи.

Дьөппөн нэһилиэгиттэн сир ылан бабылаах элбэх - 500, мантан 458 аккастанылынан, 19 көрүүгэ баар. Өкөтөм сиригэр биһиги улуустан уаас-так ылаахтарын бабылаахтар баалар даҕаны, 181 киһиэхэ аккаас бэрилин-нэ. Манна 30 киһи сир ылар буолла, 69 - көрүлүүгэ сыдыар.

Мунньаха тобо итиччэ үгүс ак-каас баар буолары дьон боппуруос кириэ сырытта. ФИС каартатыгар гаас, уот магистральнай турбаларын, харыстанар, санитарнай сирдэр эгин бэлиэтэммэтэхтэринэн буолла диэтэ. Итини сэрэ - уу ылар сирдэрэ, отуур хоһуулаар о.д.а. "Ростелеком" По-кровскаядаабы салаатын салайааччы-та Г.П.Пронин сибээс ситимин бэрээ-дэлэһэ эттэ. Сир ылааһыгар турар оло-

руобат барар учуастактарын бас би-лигэ ылар бириэмэни ирдирин чуолкайдаста. Уопсайынан, сир уаас-тактара ситэ докумуоннамматхара, нэһиликтэр чэрчилэринэн генбылаа-нынан эрэ биллэрэ, элбэх ойуур сир-рэ нэһиликтэргэ кирибэтэ, ФИС каар-татын кытары араастаһылар баала-ра эгин уустуктары үөскэттэ. Бары сайабылыанньалары ФИС улуус дьаһалтатын "личнай кабинетыгар" ыйтар. Сир олохтоох дьаһалтаны кы-тары сүбэлэһэн баран биэрии буо-луохтаах.

"Босхо гектары" ылыыга атын сирдэртэн сайабылыанньа элбэбэ эмиз да үөрэдэр, эмиз да дыксин-нэрэр. Ол аата суолбут-испит, айылабыт үчүгэйэ дьону тардар. итиччэтигэр нэһилиэннэбэти элбэ, проблемабыт да үксүө турар.

Людмила МОРДОВСКАЯ.

Научная конференция туһунан кылаастык

Ахсынньы 14 күнүгэр улуустаабы киинэммит библи-лэтигээбэ "Тыгын үлэһит угуораан" дьон зонатаабы научнай-практической конфе-ренция буолла.

Манна Хаҥалас, Амма, Үүс Ал-дан, Горнай, Нам, Мэҥэ Хаҥалас улуустарыттан уонна Дьокуускай куораттан олохтор, улахан дьон мус-тан кытыннылар. Конференцияны историческай наука доктора, ИТИ ПМНС Саха сиригэр историкатын са-лаатын кылаабынай научнай үлэһитэ Анарийн Афанасьевич Борисов илэһэн-сабылаан үлэлээтэ. Уопсайа 50 улахан дьон сайаапка түһэрби-титтэн улахан аҥара бэйэлэрэ кэ-лилэр, сорохтор кэтэхтэн үлэлэрин дьүүлүгэ ытытылар. Сарсыарда 10 чаастан сабылаан баран киһиэхэ 5 ча-аска дылы тургуччу үлэлээтилэр. Олус интэриэһинэй үлэлэр баалар, киһи төһөнөн элбэх да үлэлэр ара-астаһылара эмиз элбэх. Олус тэ-тимнээх үлэ барда дьон бэлиэтиэххэ наада. Конференция туһунан хаһыат кэлэр нүөмэрдэригэр сийилии би-лиһиннэриэхпит.

БИҢИГИ КОРР.

УЛУУС ДААГАЛТАТЫГАР

Үлэлэнхэргэ
бэлэмнэр

Ахсынны 6 күнүгэр улуус даагалтатын дэмжигэр инбэлинтэр декадаарыгар анаан төгүрүк остуол ытылынна. Манна нэһиликтэртэн инбэлинтэр уопастыбаларын чинэлэннэр кэлэн кытыныннар. Муньагы улуус баһымын социальнай болпуруоска солбулар Е.Д.Яковлева салайда.

Төгүрүк остуолга Хангалаастагы нэһиликтэннэр социальнай көмүскэлгэр киинин салайааччыта Н.И.Борисова, ПФ чачаалынныгы Е.А.Варламов, МСЭ кылаабынай бырааһа И.П.Андросова, киин баһыһаттан А.А.Осипова, үлээххэ буолуу кииниттэн А.В.Мордовская, үөрэбириин управлениытынан Д.И.Софронова, ФСС тэриятэтигэр А.С.Лебедева кэлэн доробуйаларын хаачахтаах дьону кытта үлэни, тух кыһалбалар бааларын сырдаттылар, ыйытыктарга хоруйдаатылар.

Ол курдук, Н.И.Борисова нэһиликтэннэр социальнай көмүскэлгэр буоларын туһугар үлэлиир буолан мустубут дьонго ыйдаабы харчынан төлөбүр, инбэлинтэр уонна кыамаат дьон олохтор анал дьыаларыгар кирири, чөлүгэр түһэрэр киин үлэтин туһунан билиһиннэрдэ уонна ыйытыктарга хоруйдаата. Тустаах тэриятэ салайааччылар уонна солбуйааччылар инбэлинтэр туһанахтаах өҥөлөрүн, көрүлүлэр чэпчэтиилэрин сийилии билиһиннэрдилэр. Айылбаттан кыамаат буолан төрөөбүт оҕолор эмиз инбэлинтэр ахсааннарыгар киризмэлэринэн оҕону дьыбэ үөрэтти, оҕо уһуааныгар анал бөлөххө сыдыбалларын тэрийии уонна итинник оҕолору кытта хайдах үлэлиэххэ сөбүн Д.И.Софронова сийилии билиһиннэрдэ. Инбэлинтэр сүрүн туруорсууларга кэлээскэлээх дьон тэриятэлэргэ, чуолан үлээххэ буолуу киинигэр уонна Сбербаннга сыдыарга ээрийн көрөлөрүн эитилэр. Ити иһигэр "Чечня сэриитин кытылыааба, сэриигэ ылбыт эчэйииттэн хараба суох буолбут уол атын оройуонтан кэлбит буолан олохтор сирэ суох ээрийн көрбүтүн, онон төрөөбүт сиригэр эрэ буолбакка атын улууска чэпчэтиигэ кирирсэн дьыны ылар бырааптаах дуо?" дьин ыйыты кирирдэ. Кэпсэтии остуол тула сирэй көрсө олохтор ыйытылыбыт буолан истинник барда. Сорох ыйытыктарга юрист эрэ хоруйдуур кыахтаах буолан улуустары Киин бибилиэтигэ иһинэн үлэлиир юрист босхо сүбэ уонна быһаарыы биэриэн сөбүн этэн туран нэһиликтэргэ туруорсар болпуруостарын, быһаарыы ылаахтарын баарар ыйытыктарын бэлэмнээн баран ыгырдаахтарына мистэтигэр тийээн үлэлиэн сөбүн ыйдылар уонна сүбэлээтилэр. Елена Дмитриевна Яковлева "Ити болпуруоһу мин ылан үлэлиһим. График онгоруохпун, оччобуна муниципальнай юрист ол график быһыытынан сыдыаба", - дьитэ. Мистэлэринэн хомуллубут бөлөх үлэли итийдэбинэ дьон көрсө кэлбэтэрин, оттон инбэлинтэри кытта быһаччы үлэлиир медико-социальнай экспертиза (МСЭ) кылаабынай бырааһа И.П.Андросова хомуллан нэһиликтэринэн үлэлиир бөлөххө эрдэттэн сүбэлэһиннэн кириэн мистэтигэр тийээн үлэлиэхтэрин сөбүн иһитиннэрдэ. Бу манна инбэлинт дьон туттар тэризмэлэрин биэриини, биридиэлээн чөлүгэр түһэри биыраамаатын (ИПР) туһунан быһаарыахпытын сөбү дьин этэр.

Бу ыйытылыбыт төгүрүк остуол үлэтэ түмүктээх буолуоска дьин эрэнэбит. Онон манник көрсүлүүрү сымга иккитэ хайаан да ыытарга дьин бары сөбүлэстилэр.

Мария КОНСТАНТИНОВА.

Оскуола олоҕо

247 оҕо кытынна

Сэттинньи 29 күнүгэр Покровская 1 №-дээх орто оскуолатыгар улуустаагы ХХ үбүлүүдээх "Инникыгэ харды" научнай-практической конференция буолан ааста. Манна 16 секция 19 хайысханан үлээттэ.

Хангалас 27 оскуолатытан барыта 247 эдэр чинчийээччи кытынна. Оҕолор бары олус үчүгэйдик бэлэмнээн кэлбиттэр. Үчүгэй үлээлэр дипломнарынан бэлиэтэннилэр. 5-6 кылаастарга 12 үлэни толорбут оҕо лауреат аатын ыла, онтон 16 үлэ 1 истиплэннээх дипломунан бэлиэтэннэ. 7-8 кылаастарга 12 оҕо лауреат урдук аатын ыла, онтон 16 оҕо 1 истиплэннээх дипломунан бэлиэтэннэ. 9-11 кылаастарга 13 кытааччы үлэтэ лауреат аатын ылыта, онтон 18 үлэ 2 истиплэннээх дипломунан бэлиэтэннэ. Бастаабыт үлэлэрдээх оҕолор аны Дьокуускайга өрөспүүбүлүкэтээри "Инникыгэ харды" кытан Хангалас улуутун көмүскүөхтэрэ.

Ваня СОЛДАТОВ.

Покровская 1 №-дээх орто оскуолатын 7 кылааһыгар үөрэхтээччи, "Чуораанчык" эдириост.

Дьокуускайга, "Симэх галереяга"

Ахсынны 9 күнүгэр Дьокуускайга Өксөкүлээх Өлөксөй аатынан норуоттар доҕордоһууларын дьытти "Симэх" галереятыгар, Тойон Арыы олохтооҕо, талба талааннаах мистэтиннэр Вера Семеновна Варфоломеева-Айталына "Өбүгэм ситимин салдааммын" бастагы анаа айар быыстапкага үөрүүлээхтик аһылынна. Улуус, өрөспүүбүлүкэ, Россия уонна тас дойдуларга тийэ ытыллар мистэтиннэр көрүү-быыстапкаларыгар ситимилээхтик кытыбыт үлээлэр, саха эр киһитин, дьахтарын таһаһа, ат толору симэһэ, таһас кырадаһыһыгар араас панино, көбүөр, онтон да араас манник тиккит үлээлэр, турдулар.

Айталына
айар быыстапкага

Тэрээһин норуот маастара, СӨ културатын туйгуна Н.И.Никитин илээн-сабалар ытта.

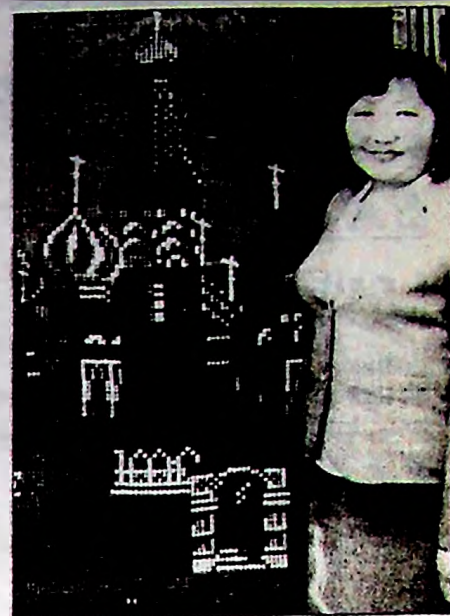
Өбүгэ сабаттан уран уустар ураты доҕордоһууларын, киһиэр нарын дууһаа-рын, дьирин иһиннэрин иһиннэн, иһкэрэ эйгэтигэр тийэн-анаан тигээччилэр, бар-дьон көрөн сэһээрэллэр, киһи тутталара. Быыстапкага аһылыбыт үөрүүтүн Вера Семеновна Варфоломеева-Айталына төрөөбүт улуутун ааһааччыларыгар бу курдук тиртэ:

- Быыстапкабын сэһээрэн биер дойдулаах дьонум-сэргэм, мань таһынан иһи сэһээрэр Нам, Амма, Чурапчы улуустарын көрө аһаардара, элбэх киһи хото кэлбиттээн олус үөрдүм. Мин 2010 сылаахтан Горнай улуутунгар ыйытылыбыт Олонхо ыйыабыттан сабаалаан, сыл ахсын ыйытылар ити тэрээһиннэргэ анаан үлэлэринэн кытабын, улуустун көмүскүүбүн. 2017 сыла Булуу куоратыгар ыйытылаахтаах Олонхо ыйыаһар кытарга сахалыы сону

тигэ сыдыабын, - дьин былааньтан быктаран билиһиннэрен ааста.

"Симэх" галереятыгар Вера Семеновна Варфоломеева "Өбүгэм ситимин салдааммын" быыстапкатын туһунан норуоттар доҕордоһууларын дьытти дьирэктэрэ Яна Викторовна Игнатьева саватын манник үлэһиникэ:

- Бастатан туран, персональной быыстапкага аһылыбытын, "Норуот маастара" урдук ааты ылытынан ис-сүрэхпиттэн эбэрдэлибин. Вера Семеновна олус дьаһыардаах, айылбаттан айдарылаах маастар буолар. Киһи 2000 сылаахтан сабаалаан, бэйэтэ анал үөрэбэ суох да буолар, сахабыт төрүт културатын үгэстэрин сэргээн, бэйэтэ онно үөрэнэн ааспыт сылаарга саха таһаһын тигэн урдук ситимилээхтэ тийдэ. Ол курдук, норуоттар икки ардыларынаагы таһымнаах Этно-эра-то дьин көстүүмнэр куонкурустарыгар дипломант аатын ылыта. Үлээлэр Москвага, Санкт-Петербурга, тас дойду-

ларга Испанияга, Японияга көрдөрүүлэргэ турбуттара. Дьон сэргиир-сэһээрэр.

Тыа сириин олохтообун быһылынан, Вера Семеновна түбүктээх дьыа үлэтин, сиэннэрин көрөрүн быһылыгар сүбэ-ама буолан улуустарынан сыдаан истэтиэн бадалаахтары иһс уустук мындырдарыгар үөрэтэр-такайар. Бу быыстапка үөрүүлээх арылыгыгар В.С.Варфоломеева-Айталына "Норуот маастара" урдук аат индрилибитин киһи тутта иһитибит. Кэлбит дьон инникитин өссө айымньылаахтык, сыраһаан туран өбүгэлэрин утумнарын ууьуордаан ситимилээхтик айарыгар-үлэлиригэр бабардылар.

Уйбаан УЙГУРАП.

"Ай, ыллас, бииргэ!"

Александр САМСОНОВ -
Айыы УОЛА сырдык кэриэһигэр

Сэттинньи 28 күнүгэр Дьокуускайга "Эрэл" истиплэттэр түмсүүлэрин култуура киһигэр билигин биер дойдулаахпыт, саха эстрадатын сулуһа, мелодист Александр Самсонов-Айыы Уола сырдык кэриэһигэр аһаан, эдэр инбэлинтэр ортолоругар өрөспүүбүлүкэтээри ырыа күөн-күрээһэ бэрт тэрээһиннээхтик буолан ааста.

Үтүө үгэскэ кубулуйбут күрээс быйыл төрдүс төгүлүн ыйылынна. Бу улахан тэрээһин Саха өрөспүүбүлүкэтин үлээ уонна социальнай сайдыыга министэриститэбэ, Арасыйыи инбэлинтэрин түмэр өрөспүүбүлүкэтэ регионнарын салаатын салаатата, инбэлинтэргэ идэ биэрэр уонна доробуйаларын бөбөргөтөргө көмө онгору техникалар салаатата илээн-сабаалаан тэрийдилэр. Ону таһынан, бу тэрээһин урдук таһымнаахтык аһаарыгар Хангалас улуутун култуура уонна духобунай сайдыыга салаатата, 2-с Малдыаһар муниципальнай тэрилии дьаһалтата күүскөмө буолулар.

Барыта Дьокуускайтан, Хангаластан, Сунтаартан, Амматтан, Таатпаттан, Намтан, Муоматтан тийэ 68 эдэр ыччат кытынна. Дьүүмүүр сүбэһэ бэрэссэдээтэл - Суорун Омоллоон аатынан опера уонна балет тыйаатырын ырыаһыта Чичкова И.Г., истиплэттэр уопустубаларын "Эрэл" култуура киинин уус-уран салайааччыта Ларионова М.Ю., саха эстрадатын артыһыта Потапов А.А., Култуура министэриститэбтэтин Максимов Е.А., Хангалас културатын салаатыттан "Бу орто дойдуга ылаары кэлбитим" өрөспүүбүлүкэтээри А.Самсонов-Айыы Уолун сырдык кэриэһигэр ахсыс төгүлүн ыйытылыбыт ырыа күөн-күрээһин бырайыагын төрүттээччи Харитонов А.В. үлээтилэр.

Күрэх үөрүүлээх аһылыыта Арасыйыа уонна Саха сириин гимнын жесто-вай ырыатынан сабаалаан, барыта 25 нүөмэри көрдүбүт. Бары да талааннаах

ыччаттар түмсэннэр, түмүгү таһаарарга олус уустук күчүмэһэйдэри көрүстүбүт. Ол курдук, биер санаабы кириэммит, кыайылаахтарбытын быһаардыбыт. Гран-при урдук аатын Муома улуутун олохтоо 25 саастаах айылбаттан айдарылаах ырыаһыт Егор Слепцов аатын ыла. Жестовый ырыаһа бириистээх мистэбэ тигистилэр: Айталына Аммосова, Сергей Платонов, Мария Черепанова, Илларион Михайлов, Нина Слепцова, Александр Белоловский. А.Самсонов-Айыы Уолун ырыатын толорууга бастыгнарарын табыстылар: Егор Иванов, Олеся Скрябина, Саниа Сивцева. Бэйэ суруйуу ырыатын толорууга кыайылаахтарынан буолулар: Таатта эдэр баяһыта Петр Башарин, Дьокуускайтан - Мичил Моисеев. А.Самсонов-Айыы Уолун ырыатын ис хоһоонун арытан толорууга кыайылаахтарынан Сардаана Гузайрова. Кырыымла добуһуолунан бастык норуот ырыатын толорон, тэһнээбин булбата Юлия Кылатчанова табыста. Көрөөччү биһирэбилин урдук аатын Ньургун Постников ыла, эдэр ыччат ырыатын толорууга - Лилия Петрова, вокальнай ырыаһа бастыгынан ааппанылар - Мичил Моисеев, Василина Мартынова, Светлана Софронова, патриотическай ырыаны эрчимнээхтик толорон кыайыны ситистэ Булуу ыччата Алексей Табышев. Өйбүл бириһиннэн наһарадалаанылар - Александр Федоров, бизс оҕолоох эдэр иһи, урбааньныт Хангалас Немугү олохтоо Лия Жиркова.

Кыайылаахтары сэттинньи 29 күнүгэр

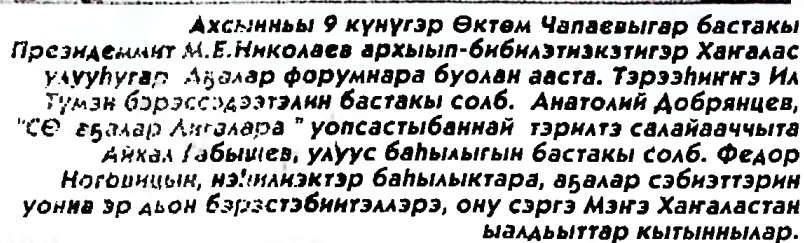
А.Пушкин аатынан нуучча тыйаатырыгар, толору саала ортоутар, үөрүүлээх быһыыга - майгыга ситимилээринэн, дуулуурдарынан эбэрдэлээн туран, хас биридиэлэригэр спонсордар өйдөбүннүк бэлэ уонна сыаналаах бириис туттардылар. Гран-при хаһаайыныгар Егор Слепцова II Малдыаһар нэһиликтин баһылыга Иринаев Олег Валерьевич Хангаласпыт биер тарбахха баттанар кэрэ-мааны ытык сиригэр Еланкаба баар сир учаастагын ыларыгар сертификат туттарда. Түмүктүүр күн-сирэптин саха эстрадатын сулустара: Наталья Кривошапкина-Далаана, Ольга Спиридонова-Ника, Алексей Потапов, Опера уонна балет тыйаатырын ырыаһытара киэргэттилэр. Тэрийээччилэр Александр Самсонов-Айыы Уолун күн күбэй ийэтигэр Марфа Иннокентьевнага истип-иһирэх тылары этэн туран, тыһынаах сибаки дьөрбөгүн туттардылар. Хомойуох иһин, Айыы Уолун ийэтигэр Марфа Иннокентьевнага улахан болломто ууруллубата, саатар түмүккэ тыл биэрэллэр иһи дьин, санаабыр кэтэстим да, ол да туолбата. Бу күн дьон-сэргэ сэһээритин тыйаатырга Улахан Аан културатын үлэһиттэрэ А.Самсонов-Айыы Уолугар анаан онгорубт стендэлэрэ, киһи туһунан атыга тахсыбыт диискэлэрэ, киһигэлэрэ уонна инбэлинтэр уус-уран онгоруктарын быыстапкага ыла.

Манник улахан тэрээһин аны үс сылынан буолара күүтүлэр, онон бу сыһаалары-халтылары көннөрөн, аныгыскы тэрээһин урдук таһымнаахтык ыйытылаах дьин эрэнэбин. Ол сылар тухары, аныгы олохпун баһысханаах хаамытынан тэһгэ сайдаан, өссө сага ааттар, сага сулустар тахсан сандаарыахтара турдаба.

Бу орто туруу бараан дойдулуттар дьонтон итэбэспин дэмэккэ, күүстээх санааларынан, дьаныардарынан, айылба бэриһиннэрибит талааннарын арытан, ырыаны кынат онгостон, ылыы-туойа сыдыар ыччаттарыбыттар барба махталбын тирдэбин. Эһиги, бэйэлэрин олохторун сыаналаабаат, куһаҥан дьаалыгы батылар эдэр ыччакка, үтүө холобур буоларгытынан киһи туттабын. Бу инникыгэ сирдири, санааны көтөбөр, дууһаны арыйар, биһиги оҕобут сырдык аатын үйэтигэр тэрээһини илээн-сабаалаан тэрийбит, күүс-көмө буолбут, бары тэриятэ үлэһиттэригэр, култуурам салайааччыларыгар, салаатыгар, Айыы Уолун күн-күбэй ийэтигэр, түбэһэ ааппытан барба махталбытын тириэрдэбит. "Ай, ыллас, бииргэ!" бырайыак сага сабаахтары арытан, үйэтигилэн, салдана туруохтун!

Лидия ХАРИТОНОВА,
Саха өрөспүүбүлүкэтин
културатын туйгуна.

Эр киһи үлэтэ суоҕа - сүрүн проблема

Сергей Латышев кэпсииринэн, Үөдэйгэр эр дьон, аҕалар эмиэ көхтөөхтөр. Оҕо быһаһааккатын тутуутар анаан 37 түһ. солк. хомулуубут. Согурууну 7 нэччиэктэргэ ыһылар.

Василий МАРКОВ, ааптар
хаартыскаба түрэринтэ.

**Совуруу Корейтан сыдыар устудьуон Санг Мун Пак
ахсыһыны 10 күнүгэр "Хотой" олимпийскай эрэллэр
окусаааларыгар сырытта. Кини тхэквондонан дойдуугар
унча сыа дьарыктаммыт буолан билигин бөлөсөрбүтүгэр
маастар-кылаас ыытта.**

- Мин тхэквондонан абыс сааспыт-
тан дьарыктанабын. 16 сааспын туолан-
баран тохтуу сылдыбытым. Билигин
дьарыктана сындабын. Саха сиригэр
устууьоннары атастаһыы бирагыраа-
матын кэлэн үөрэнэ сылдабын. 23

Мария КОНСТАНТИНОВА.

Булсап тэлефоннар: 43-7-36, 41-4-25, 8-924-760-38-12.

Глава МО "Немюгюнский наслег"
Хангаласского улуса ВАСИЛЬЕВ М.И.

Бу орто дойдауга, ордук тыйыс үсүлүбуйалаах Сахабыт сиригэр, төрөөн-үөскээн олох олоруу, удьуору уһуһаты - хас биридин киһитин кытаанах санааны, тулууру-дьулууру эрэйэр. Син ол тэҥэ "Туймаада" хаһыат араас моһолору туораан, кэккэ сыллар устата бар дьон кыһаҕатын ситиһиилээхтик туруулаһан, киһилэр санааларын аһабыаст бэчээтпээн олохпут онгуктун тэҥиз уурсан кэлэ. Инникитин дабыны сахалыы тылаах сайдарын, өрөгөйдүүрүн туһугар "Туймаада" хаһыакка көхтөөхтүк сүрүтүбүт диэн ыгырыбын.

Александр Николаевич ИВАНОВ,
Монреальдағы Олимпиада үрүн көмүс призёра.

"ТУЙМААДА" редакцията.

Ыарахан ыарыы кэнииттэн күн сириттэн туораабытынан чуас дьонулар, аймахтарыгар дирниг кугурбаммытын тирэдьбит.

Ыарахан ыарыы кэниигтэн олохтон туораабытынан чугас дьонутар, аймахтарыгар дииринг күтүрбанын тирээдэр.

балдыан олохтон түөраабытынан дииринг кутурданнарын тирийдээр.

Төрийн таваарзүйчилгээ Саха Республикаатын Приматология "Хангалас" ("Хангалас") хяналт релингийн" АУ.	Хяналт Рескомнадеф массабай информация түгүлэл сөүлүнэри түгүлүсү хонтуруалдуур, регистралмалар федералнай управлениелар ПН № ТУ14-00411 2015 с. олунку 13 күнгүр регистралмалар.	Журналистар телефоннара: редакторы салбуулаачы, энциклопедия секретарь Людмила Аммосова - 43-8-89, Василена Федотова, Мария Константинова - 43-6-01, бухгалтерия - 43-9-32 (факс).	"СР Хангалас улунуи "Хангалас" ("Хангалас") хяналтын релингийн" АУ типографиялар бочоттоткоч. Покровский, Николаев уул., 4 №-ра.	Хяналт сахалым, нууччалым олтуурнуу, улук улук бэлтисир таскар. Офсетнай бочотт. Кээмийэ - 16. а. Нүөмүрү бочоткоч бирин график баһалыһын 16.00. Бочоткоч бэрэһиниэ - 15.30. Түрүк 455 эки. Сахаалым нүөмүрү - 92.	Редакция, бочоткоч онодон таһаараччы, типография аадырнытар: 678000, Саха Республиката, Покровский куорат, Николаев уул., 4 №-рэ
---	---	--	--	--	--

Костюбэт фронт
үлэһиттэрэ

2

"Олох модьобото"
сэхэн тула

5

Буокса спорда
сайдытыгар

6

Хаһыакка сүрүтүү
ый ахсын ытыллар

Биһиги индексит
54895

E-mail:
gaz_han@mail.ru

Хаһыат 1940 сыл сэттинин 7 күнүттэн тахсар.
Атыгга көмүс сыаналан

6+

2016 сыл ахсынньы 20 күнэ, оптуорунньук

ХАНГАЛАС

Информационнай-аналитическай хаһыат

Сонуннар

Улуус Мунньабын сессиятыгар

Улуус Мунньабын уоча-
раттаах 34-с сессията боу-
лан ааста. Манны 2017
сыллаабы бюджет бигэргэ-
тилиннэ уонна 2018-2019
сылларга былааннар
бюджет барыла торум-
нанны.

Кэлэр сылга торумнаммыт бю-
джетпит 225853,16 тыһ. солк.
тэннэстэ. Ороскуоппут кээмэйэ
227853,16 тыһ. солкубай, эбэтэр
2000,0 тыһыннанан дефициттээх
буолла.

Бу сессияга "Куллаты" айылба
историко-ландшафтнай заказни-
га ураты харыстанар сир быһыы-
тынан Балаһыаннаах бигэргэти-
линнэ. Итиннэ сэрэ "Хангалас"
хаһыат суруналыһыгар Альби-
на Ивановна Артюшкинага бэ-
чээккэ өр сыллаах үгүс суобастаах
үлэтин, улуус уопастыбаннай
олоһор актыбынай кыттыгыт
инин "Хангалас улууһун Боһуот-
таах гражданина" аат иһэри-
линнэ. Эбэрдэлибит!

Нолуогу хомуйууга

Аһан эрэр сыл уон
биир ыйын түмүгүнэн РФ
консолидированнай бюд-
жетыгар Оройуоннар икки
ардыларынаабы нолуок
сулууспата иһитиннэрэ-
ринэн 3 173 937 тыһ. солк.
хомулунна.

Хангалас улууһун бюджетыгар
776 158 тыһ. солк. кирийдэ. Бу аас-
пыт сыл ити кэмнээххэ тэннээ-
тэххэ 3,3 бырыһаанынан, эбэтэр
24 752 тыһ. солкубайынан эл-
бэх Улуус дохуотугар бу ыйдарга
241 248 тыһ. солк. кирийдэ (6,8 бы-
рыһаанынан элбэх). Хамнаабат
баайга-дуолга 14574 тыһ. солк., ол
иһигэр олохтоох бюджетка 6 208
тыһ. солк. харчы хомулунна, бу 688
тыһ. солк. абылаах 18 муниципаль-
най тэриллэллэртэн 13-һэ былаан-
ны толорон иһэр, уопсайа былаан
72,2 бырыһаан туолла. Муници-
пальнай тэриллэллэртэн "Ханга-
лас улууһа" - 99, "Покровская куор-
та" - 87,3, "Дьөлөн нэһилиэгэ" -
98,8, "И Дьөлөн нэһилиэгэ" -
86,4, "Нөмүгү нэһилиэгэ" - 88,8,
"Тул нэһилиэгэ" - 77,6 бы-
рыһаан толорулаахтар.

БИНИГИ КОРР.

Ырыа күрэсэр

Субуотага киин куорак-
ка Дьоккуускайдаабы кул-
туура уонна искусство кол-
лехын 80 сылынан СӨ кул-
тууратын үтүөлээх үлэһитэ
Е.С.Попова аатынан во-
кальной-хоровой коллек-
тивтар куюнуустарыгар
Нөмүгүттэн Бубякин В.С.
салайар "Талба" бэтэрээн-
нэр ырыа ансаамбыллара
кыттан "За дебют" номи-
нацияны, анал диплому
ылан кэллэ.

Бу күрэххэ Чурапчы Чаппара-
тын аатырбыт эр дьонун народнай
хора, Амма Абаатыттан "Кыс
Амма", Мэҥэ Хаҥалас Алтанчтан
"Алаас кыһа" ансаамбыллар бас-
таатылар.

Надежда ТАТАРИНОВА.

Ыллыктаах тыл тийдэр

Улуустаабы ытык сүбэ төрдүс мунньага буолан ааста. Манны 2015 с. саҥа
талылыбыт састаап туох үлэни ыһыппытын туһунан отчуоту сүбэ сэкиритээрэ
А.И.Тарасова иһитиннэрдэ.

Ытык сүбэ быйылгы сылга педа-
гогическай үлэ бэтэрээнэ, Улуус мун-
ньабын депутата Н.С.Семенов сала-
атынан араас өрүттээх былааннаах
үлэни ытан кэлэ. Түөртү кизг
ыгырылаах мунньагы тэрийдэ. Ол
курдук, от ыйыгар Хангалас
улуугар арыгылааһыны уодуған-
нааһынга сокуоннары толорууга
туох үлэ барарын туһунан нэһилиэк-
тэр баһылыктара, аты-эргизэн, сын-
нааһы тэрийи, спорду пропаган-
далааччылар, доруобуйа харыста-
былы, быраабы көмүскүүр уорган-
нар үлэһиттэрэ кыттылаах улахан
сүбэ-мунньах буолбута. Сүрүн
иһитиннэриини киин балаһына са-
лайааччытын солб., ытык сүбэ чилиэ-
нэ Н.Н.Протодаконова онорбута.
Арыгыны иһии абылаабыта бэлиэ-
тэммит эрээри, лицензиялаах арыгы
атытын тэрийээччилэр итирдэр
утабы көнүлүс суох тарбатыы өссө да
тохтуу илигин, түүнгү туочукалар

үлэлиилэрин, оннооһор таксистар
атыгы "ененү" оноролорун
кыһыан-абаран туран эплиттэрэ-
тыыммытара. Бу мунньахха аны сир
баайын хостооччулар, карьердар
айылбаа буортуларын, алдытыла-
лаах үлэ учаастактара чөлүгэр
түһэримбэттэрин, улууска нолуок-
ка туох да тиксикэтин туһунан "Якут-
цемент" АО ОПЭК салайааччыта,
ытык сүбэ чилиээн А.Н.Тараскай
иһитиннэриитэ дүүмэлһилибитэ,
улуус дьаһалтатыгар айылба харыс-
табыла, "Роспотребнадзор", о.д.а.
кыттылаах санаа атастаһытын кэн-
ниттэн сурук ыһылан, ол үөһээ са-
лааба салгы үөрэтимэн нолуогу
олохтоох бюджетка төлөөһүнгү
уларыты киллэримнэх курдуктар.
Итини сэрэ Покровскайдаабы оҥо
искусствотын оскуолата саҥа дьыбэ
киирэринэн музыкальнай инстру-
ментнары ыһыгы үбү хомуйууга
ытык сүбэ ыгырыы таһаарыта, ак-

цияларга кыттыбыта. Аны кыра до-
хуоттаах элбэх оҥолоох ыалларга,
бэтэрээннэргэ бу экономическай
кризис кэмигэр социальнай, мате-
риальнай көмөнү онорууга үлэстэ-
питэ, Ил Түмэн депутатыгар А.Р.Вино-
куровага, "Биир ыгылы Россия" ПП
регионнаабы салаатыгар С.М.Афана-
сьева, биһиэхэ кэлбитигэр, сурук
ыһыпта. Балаһан, алтынны ыйдарга
СӨ бырабыыталыстыбатын быһаа-
рытынан кыһалбаа кирибит элбэх
оҥолоох ыалларга нэһилиэннэ со-
циальнай көмүскэлин салаатын
нөһүө 54 тыһ. солкубайдаах биир
кэмнээх материалнай көмө онорул-
лубута, Покровскайга социальнай
чэлчэтиилээх маҕаһыан аһылыбыта.
Мунньахтарга былаан быһыытынан
нэһилиэннэбэ сыһааннаах атын ты-
ын боппууостар эмиз
көрүлмүттэрэ. Онтон бу ахсынньы-
таабы түмсүүгэ ытык сүбэ 2017 сыл
өрөспүүбүлүккэ ыччат сылынан

биллэримлээри турарынан эдэр
дьон үлэстэ, дьарыктаах, дохуот-
таах, дьыластэх-уоттаах буолуутугар,
ону сэрэ "босхо гектар" тирээн ту-
рар боппууостарыгар РФ үтүөлээх
землеустроителэ А.И.Аргунов кыт-
тылаах санаа атастаһытын тэрий-
дэ. бэйэтин туруорсууларын үрдүкү
салааба тирирдэр докумуоннары
ыһыпта.

Ытык сүбэ олобу лаппа билбит,
Хангалас улуун сайдытыгар олох-
тоохтук, бэйэлэрин харыстаммакка
үлэстэпит, үлэлээ да сыдаар дьон-
нор араас эйгэттэн кирибиттэрэ
туһаттан атыны аһабат. Киһи кэрэх-
сиэбэ, бары патриоттар, опытаах,
кыахтаах, дьонго-сэргэбэ тылларын
тирирдэр бэтэрээннэр үлэлиилэр.
Ытык дьоммут ылыктаах тыллара
ыйаһыннаах. Сүбэ кэлэр сылга бы-
лаана кизг.

Людмила АММОСОВА.

Редакция почтатыттан

Үөрүүгэ кыттыһар - үчүгэй

Бэлэз күнү-дьылы, үбүлүү хас биридии киһи тус
бэйэтигэр ханнык, туох сыһааннаабынан сыһыары тутан
ылынара буолуо диэн тойоннуубун. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр
физмат-кылаастар аһылыгытара үйэ аҥардаах ороһейдөөх
үбүлүүн Покровскай 1 №-дээх орто оскуолатыгар кизг
алааһыннаахтык бэлэтээтлээр.

Ахсынньы ыйаа-даам тымныы-
тын аахсыбакка дьон-сэргэ тобуу-
руна муһунна - икки күннээх үөрүү-
көтүү таннары сатылаата. РСФСР
оскуолаларын үтүөлээх учуутала,
физмат-кылааһы астарыт, таас ос-
куоланы туттарыт, оройуон интел-
лектуальнай сайдытыгар улахан
өҥөлөөх И.М.Яковлев үгүс аата бас-
такы нүөмүрдээх оскуолаба индери-
либитин туһунан уураабы үөрүүлээх
тэрээһингэ кэлбиттэр уруйдаан-ай-
халаан көрүстүлэр. Мин үөрүүм
эмиз улахан - ийэм, сэрри сылларын
учуутала Григорьева М.М., I Дьөлөн
ситэтэ суох орто оскуолатыгар Ваня
Яковлевы начальнай кылаастарга
үөрэппитэ. Иван Михайлович Учуу-
тал дьыитигэр фильмотекаба үлэлиир
кэмнэригэр учууталыгар М.М.Григорьевага туруорсан 007 №-дээх бэ-
тэрээн-учуутал бэлэтин бэрдэри-
тин ытыктабыл быһытынан сыана-
лыбын. Мэлдьи буоларын курдук,
физмат-кылаастары бүтэрбит оҥо-
лор бас-көс дьон буоланнар сай-
дылаахтар, бары өтүнэн чыгара-
тар. Ол сизиринэн олус үчүгэй тыллар

этилиннилэр, сыаналаах бэлэхтэр,
элбэх харчылаах кэмбизер, сертифи-
кат туттарылына.
Дьоккуускай 2-с оскуолата, Үөһээ
Булуу, Покровскай уонна Бүтүйдээх
орто оскуола-ларга үчүгэй базалаах,
билиини-көрүүнү бизэрэр учуутал-

бүтүнүгэр дьэри үлэли сыдыары-
нан Евдокия Ионовна үлэстэннээхтэ-
рэ кизг туттабыт, үөрэбит.

(Бүтүүтүн 2 стр. көр.)

Хангаластар түмсөннөр

Бээтинсэбэ
Покровскайга "Биһиги -
Тыгын сиэннэрэбит"
диэн Саҥа дьылы көрсө
сылы түмүктүүр
сөмбөлүүү бизэр,
буолан ааста.

Манны Дьоккуускайтан "Ха-
нгалас", устудьуоннар "Дархан"
уопастыбаларын бэрэстэби-
тэллэрэ, Ил Түмэн депутата
А.А.Добрянцев, А.З.Мамедов,
СӨ Конституционнай суутун са-
лайааччыта А.Н.Ким-Кимэн, Улуус
Мунньабын депутата, нэһи-
лиэктэр баһылыктара, түм-
сүүлэр салайааччылар, уопасты-
баннай олоххо кытааччылар
сырытылар. Бизэри улуус
дьаһалтата, "Хангалас - Соһуус"
уопастыбаннай тэриэлэ тэрийэн
ыһытылар. Покровскай 1 №-дээх
орто оскуолатын коллектива,
"Хангаласчаан" үгүс ансаамбы-
ла Тыгын сылыгар аналаах ту-
руоруутун ыалдьытарга бэлэ-
тээтилэр. Олоххо көхтөөх кө-
рүүлээх дьон наһараадалары,
анал ааттары туттулар, олох иста-
ригэр Нөмүгүттэн урбаанныт
Вячеслав Нестеров, Покров-
скайдаабы комеджант Виктор
Николаева, "Дыгын оонньуула-
рын" кыайылааба Егор Филип-
пов о.д.а. Саҥа дьылаабы аук-
ционтан бу бизэргэ М.Е.Нико-
лаев үөрэтири сайдытыгар,
талааннаах оҥолорго көмөбө
олохтообут "Фонд-140" фон-
даба 80 тыһ. солк. кирийдэ. Бизэ-
ри скрипкаба оонньуутунан Лу-
лиана Харитоновна, кэрэ ырыла-
рынан Ньургуйаана Герасимова,
Евгений Баишев, Андриан Егор-
ов уо.д.а. кизгэттилэр.

БИНИГИ КОРР.

Истин тыдмн

Мохсоболлоох
сахаларын түмөн

Мохсоболлоохтон биһиги хаһыанньын кытары сибээһи Лидия Николаевна Абрамова диэн олохтоох сахалар түмүгүлэрин биһирхэ кыһыт тутар. Бу күнүргэ ытыктыр кыһыт үйэ анардаах үбүлүгүн бэлиэтиирин истэн истин эбэрдэ уонна махтал тылларын тириэрдэбит.

Мохсоболлоох сотурутаабыга диэри отой нуучча дойдута этэ. Олохтоохтор оннооҕор собуруу уобаластарга сайынньыктын бараллар, кыһыт эрэ арыс сиртэн барар курдук материкка барабыт дэлэһэлэрин истэрибит. Билигин манна саах, атын да олохтоох омук үксээн турар. Бөһүөлүккэ аан бастаан оҕо билиэтиирэтин

үлэһитэ Ольга Николаевна Алексеева сахалары түмэн "Иһирэх түмүгү" тэрийбитэ. Мин бу дьон биһирхэниирин биһирхэтиэхкэ мээ дьэтигэр сылдьан турабын. Бу түмүгү үйэ көхтөөх актыбыстыр, Мохооболлоох бочуоттаах олохтоохтор ССРС културатын туйгуна Л.Н.Алексеева, үлэ бэтэрээнэ А.М.Бушова уонна сибээс бэтэрээнэ Р.Е.Баншева ыарахан ырыыттан олохтон тураран тураллар. Кинилэр үтүө дьыалаларын биһирхэ үлэһитэ сылдьыбыт Лидия Абрамова салгыыр.

Мохооболлоохтор олохтоох дьаһалта, тэриэтирэр ойбүлүлэринэн аны сыл ахсын ыһахтыыр, сахалар араас фольклор куюнукустарыгар, ол иһигэр хомус оонньуулаах тэриэтиннэргэ көхтөөхтүк кыттар буолулар. "Иһирэх түмүгү" үлэти салтанар. Биһиги Лидия Николаевнабыт түмүгү тутуу кыһыт, салгыааччыта, бэйэти араас куораттарга кыттар. Ол курдук Мохооболлоохтор ааттарыттан "Эркээни Хотун" улуустаабы күрэххэ кыттыбыта, өссө "Көрөөччүлэр биһирэбиллэрэ" биһирхэ ылытыт. Олоххо биһирхэтирэр театриализованнай туруорууга, литературнай баалга, "Родинки дружны", "Нарушение звуков хомуса" аан дойдулар икки ардыларынаабы этническэй фестивалларга о.д.а. ситиһинилээхтик кыттыбыт эмис бу Чурапчы Дирингиттэн төрүттээх, цементниктэр бөһүөлүктэригэр 30-тан тахса сыл олоһор саха чулуу кыһыта буолар.

Лидия Николаевна ийэтэ Анастасия Петровна Шадрина биһиги Төхтүрбүтүттэн ситистээх эбит, оҕо саадыгар үлэһитэ. Онтон аҕата Николай Николаевич Андреев Берлингэ тийиэ сэринилээт буойун, ор сылларга совхозка тутууга үлэһитэ. Кыыстар Лидия кыра эрдэтирэн үлэти, олоххо көхтөөх буолууну оро тутан улаатыт. Ол да иһин буолуо, ханна даҕаны иһинки күөһүгэ сылдьар - Томскайга педучилищега, салгыы Москвагабыт госсалат институттар психолог идэтигэр үөрэнэр да кэмтирэн. Биһиги хаһыанньыгар суруйан сонуннарын үлэстэр дьоммут бары даҕаны хорсугуттар, санааларын сайа этэн баран тэйэр дьэбит дьоннорбут.

Үчүгүкээн бэлиэ күнүн ис сүрэхтэн эбэрдэтирэн туран Лидия Николаевнага, Мохооболлоохтооҕу ырыыһахтар интернаттарын биһирхэ тутуу үлэһитигэр, кини кэргэнигэр, уоллаах кыһыттар, дьэ кэргэтигэр киирбит ыччаттарга бары кэрэни, үйэлээһин, үгүс ситиһинилэри баҕарыа этибит. Барыта санаабыт хоту буолан истин!

Людмила АММОСОВА.

Клинической лаборатория 75 сылыгар

Хангалас улуунун кини балыһатын биэс отделлаах көрөр-чинчийэр лабораториятыгар сарсыарда эрдэттэн анализ туттара, доруобуйаларын көрдөрүнээччилэр, тэриэтирэр үлэһиттэр, ыаладьыбыт дьон, балыһаага сытан эмтэнээччилэр үгүс кыһаалаах кини сайыннары-кыһыннары быыстала суох кэлэр.

Көстүбэт фронт
бэриниилээх үлэһиттэрэ

Аҕа дойду Улуу сэриитэ сабаламмытын кэннэ 1941 сылааха күһүн тэриэтирэр лаборатория ахсынньы ыйыт аам-даам тыһыныта сабаланыта тэриэтирэр 75 сылын бэлиэтирэр. Аан бастаах лабораторияны Нина Ванифатьевна Карманова үтүө суобастаахтык үлэһитэ. Ол сылларга, кинини тэнэ бастаахтар кэксэлэригэр Евдокия Степановна Сухотина, Елена Николаевна Оглобина, Мария Прокопьевна Якушева, Мария Семеновна Томская (1945-1979 сс.), Елена Николаевна Скорнякова (1946-1979 сс.) үлэһиттэр-хамсаан ааспыттара. Сэрии кэннинээҕи аас-туор ыарахан сылларга манньык туһугар хорсун-хоодуот, олус үлэһит уонна олоххо көхтөөх, ерө көтөбүлүүкээх дьон баар буоланнар мадэсциинэ биһир саамай уустук, лабораторнай сулууспа үлэтин сабаалабытара.

Араас сылларга көрөр-чинчийэр лаборатория сэбиэтирэр дэринэн уонна быраас-лабораннарын үлэһиттэригэр, үлүлүчү тэрийэр дьоруудаах-быраастар:

1964-1968 сс. - Екатерина Семеновна Мордосова, 1968-1971 сс. - Эмиральда Федотовна Савкина, 1971-1974 сс. - Ракия Камакова Афанасьева. Кини лабораторнай сулууспа сайдыытыгар олус элбэх күһүн-билиитин анаабыта. 1973 сылааха биохимическэй отдел, 1974 с. серология салаалара аһыллыбытара. Ол кэнниттэн кини Саха АССР доруобуйатын харыстабылын министиэристибэтин ыстааты таһынан кылаабынай лабораторияны көһөрүлүбүтэ.

1978-1979 сс. - Наталья Георгиевна Ефремова үлэһитэ, кини кэмтирэр преципитация микрореакциятын туруоруу сабаалабыта.

1983-1998 сс. - Галина Георгиевна Новикова айымньылаахтык үлэһитэ. Кини үлэһит сылларга лаборатория инээ кэнээбит, манна унифицированнай чинчийилэр, норуоттар икки ардыларынаабы кээмэй тыһыныга (система единич) (СИ) олоххо киирбиттэр. Хаан бөлөхүн НВБ АЗ нэһилиэнньэ кыһа аранаттын хабан чинчийи тэийбитэ.

1986-2000 сс. - Александра Афанасьевна Илларионова сэбиэтирэрэ. Бу кэмгэ дьахтар аймах доруобуйатын цитологическэй чинчийи бэрэбизирээһин киирбитэ. 1998 сылааха лаборатория санитарнай бары ирдэбиллэргэ уонна быраабылааһа, нурмаба эпидемиологическэй

чымыылаах таас дьыбэ кэспүтэ. Ийэ уонна оҕо Кинини саҕа аһылыбыт дьэтигэр лаборатория арыллан икки ыстаат көрүлэн, гинекологическэй сулууспа тэриэтирэр үлүлүчү барытын хабан гематологическэй, уопсай клиническэй, ону таһынан цитологическэй чинчийилэр ытар, көрөр буолбуттара. Кини динир билиилээх быраас-клинист быһыытын клиническэй анаалыстар нурматтан тура көрдөрүүлэрин ырытара, быһаарара.

1998-2000 сс. - Михаил Семенович Фокин үлэһитэ.

2000-2013 сс. - Наталья Иннокентьевна Емельянова ер кэмтирэр сэбиэтирэрэ дьэтир саҕа чинчийэр-көрөр саалаары, ньымалары килэрбит тэрийээччи буолар. Лаборатория туттар тэриэтирэр саҕардыллан, үлэ чэппээн, көрдөрүү тутсан барыта. 2005 сылаахтан Хангалас улуунун кини балыһатын Покровскайаабы ырыыны көрөр-чинчийэр лабораторията хаачыстыба сыанабылы федеральнай ситиһиэр килэрэтирбитэ. 2006 с. лаборатория саҕа таһыныга үлэһит быраабы, лиссэнсийэни ылыта. Бүтүн Россиятаабы доруобуйа харыстабылын хайысхатын лабораторияга сэлки ырыытын быһаарар тэриэтирэр кэспиттэрэ.

2006-2007 сс. Виктория Викторовна Хон сэбиэтирэр эбэтирэннэин толорбута. Ураты чорботулар национальнай барылы олоххо килэрэтирэн лабораторияга, "Сапфир-400" биохимическэй автоматическэй анализатор, "Есо Twenty" глюкоза автоматическэй анализатора, "МЕК 6400K" гематологическэй анализатор, "Aution Eleven AE-4020" иик анализатора, ИФА кэмпилик анализатора "Biogad" дьэ аныгылыы тэриэтирэннэ хаачыстыбыта.

Лаборатория сулууспата сайдыытыгар уонна тэриэтирэннэ ортоку сүлүх мадэсциинэ үлэһиттэрин оруолара сүткэн. Билигин көлүөнэ киз тутта уонна маханан ахтар үлэ бэтэрээннэрин биэс-лабораннары, лаборатория үлэтин ис дьинин баһылааһыннарыттан, идэһэ уонна үлэһэ бэриниилээх сыһыаннарыттан, динир билиилэригэр уонна үтүө суобастаах майгыларыттан бэриниирэн үлэни салгыылар. Кэлэктип киз туттар уонна динир ытыктабылын ахтар бэтэрээннэрин - Ксения Михайловна Федосееваны (1960-1995 сс.), Христина Титовна Ильи-

наны (1968-1974 сс.), Анисия Семеновна Ефимованы (1973-1992 сс.), Надежда Валерьевна Кузьминаны (1974-1983 сс.), Зинаида Степановна Никитованы (1979-2005 сс.), Татьяна Васильевна Яковлеваны (1972-2013 сс.) о.д.а. Улулүчү убаастабылы уонна ытыктабылы РФ үлэһэ бэтэрээннэргэ, доруобуйа харыстабылын туйгунагар Александр Никифоровна Михайловага аныыллар. Үлэ бэтэрээннэргэ уопастыбаннай уонна кулутурунай тэриэтирэннэ көхтөөх кытаахчыларынан буолаллар.

Элбэх сыллар усталаарыгар лабораторнай сулууспага үлэһит кэспит Марта Наумовна Кочнева, Татьяна Анатольевна Лазарева (1973-1979 сс.), Светлана Дмитриевна Наумова (1980-1989 сс.), Людмила Валентиновна Нестерова, Амалия Николаевна Кривошапкина (1980-1983 сс.), Эльвира Васильевна Селцова (1986-2003 сс.), Марианна Васильевна Павлова бэйэлэрин идэлэринэн үлэһит сабаалабытара. Идэһэ үлүлүчүлэр - үлэ бэтэрээннэргэ Татьяна Васильевна Яковлева - доруобуйа харыстабылын туйгуна (1972 с.), Ньургунцова Николаевна Кузнецова (1976 с.), Зоя Зиновьевна Пахомова (1976 с.) үлэһиттэрэ уонна үлэһиттэр.

13 сыл сэбиэтирэрэ дьэтир, билигин лаборант-бырааһынан үлэһит сылдьар Наталья Иннокентьевна Емельянова бу курдук үлэни-хамнаһы билиһиннэрэр:

- Уууспут кини балыһатын лабораторията тэриэтирэр 75 сылын бэрт тэриэтирэннээхтик бэлиэтирбит. Омос көрдөхтө, биһиги үлэһит-хамнаспыт билибэт-көстүбэт, ол гынан баран быраас ырыһааха септөөх диагноһу туруоран эмиригэр, ырыһах туругун кэтээн көрөрүгэр 80% иһитиннэрини биһиги сулууспабыт биэрэр. Уууспут лабораторнай сулууспата динир историялаах. Бу сыллар тухары элбэх көлүөнэ быраастар уонна лабораннар үлэһит кэлиилэр, хас бириэтирэр лаборатория сайдыытыгар түс кылаатын килэрбитэ. Билигин тэриэтирэр эпидемиолог аныгы тэриэтирэннэ хаачылына. Сыл аайы саҕаттан саҕа анаалыстар онгоһуллара кэнээн иһэр. Биһигэ элбэх билиилээх-көрүүкээх, динир идэтигэр бэриниилээх эрэ кини үлэһит, динир. - Туттарылыбыт анаалыс элбэх түһүмэхтээх чинчийиини барар, ол түмүгэр эмиир быраас

септөөх быһаарыныны ылынан ыарыһаһын эмиир.

Сытан сыл дьон-сэргэ доруобуйата мөлөөн иһэрин, айылбабыт туруга эмсэбэлэһиниттэн, олохтут тутула айгыраан билиһини аһылык састааба мөкүтүттэн тутулукаабын бэлиэтиилэр. Бу туһунан үлэ бэтэрээнэ 40 сылын үлэһит биэс-лаборант З.З.Пахомова:

- Анал федеральнай бырагырааммаларын аныгылыы тэриэтирэр кэлэһин үлэһит улаханньык чэппэтир. Урут анаалыстары барытын илиһинэн онгорор этибит. Билигин нэһилиэнньэ бары аранаттын кизэтирэн хабан чинчийэр-көрөр үлэни ыытабыт. Сылтада ыытыллар диспансеризациялар түмүктэригэр сахарнай диабеттаах дьон элбээбитин бэлиэтиирбит. Мань таһынан араак ырыыны булабыт, хаан ырыытын, лейкоһу, - дьээн санаатын үлэһитинэ Зоя Зиновьевна.

Билигин көлүөнэ ыччат дьон үлэһит дьыалары тыһынытын, хамнас кыратын аахсыбакка күннэртэ хас кыра оҕо, улахан кини, кыра дьаһас дьон доруобуйаларын туһугар ахсаабакка сыраллаһан турар үлэһиттэрин бэлиэтиир тобоостох. Ол курдук, 2004 сылаахтан гематологическэй отдел лаборант-биэсэринэн Мария Анатольевна Соловьева, клиническэй отдел лаборант-биэсэлиринэн 2012 с. Сусанна Петровна Прядезникова, 2016 с. Галина Сергеевна Соловьева, 2010с. Наталья Ивановна Соломонова уонна Дьокускайаабы мадэсциинэ коллэһын 2012 с. бүтэриэтирэн Ирина Дмитриевна Охлопова курдук эдэр дьон аҕа саастаах үлэһиттэр үлэһэ үөрүйэхтэрин ылан сылааллар.

Билигин үлэһит олоһор дьыалар 2005 сылаахтан хаарбах туруктаах дьыэнэн аабылыбыт. Хас муннаах, отчуот аайы туруорса, этинэ саабабыттар да туһа тахсыбат. Көстүбэт фронт үлэһиттэр, дьон доруобуйатын туһугар күндүл өксүөнүн аахсыбакка, саамай кыра хамнаска чакчы олус бэриниилээх буолан үлэһиттэр. Тэриэтирэр тэриэтирэр 75 сылын билэ-көстө саабабакка бэрт сэмэйдик көрүстүлэр.

Уйбаан УЙГУУРАП.
(Хаартыска - лаборатория архыыбыттан).

Редакция почтаыттан

"Үөрүүгэ кыттыһар - үчүгэй"

(Бүтүтэ, иһин 1 стр. көр.)

Покровскай орто оскуолатын физмат-кылааһын бүтэрбит оҕолор ситэн-хотон урдук үөрэхтээх исписэлиэс буоланнар өрөспүүбүлүкэ норуотун хаһаайыстыбатын араас салааларыгар динир хорутуулаахтык үлэһит сылааһыларын, салайааччылар буолаллар билэбит. Ол туһунан оскуола салаалатыгар кэлбит эбэрдэ-суруктар, телеграммалар буолаллар. Өрөспүүбүлүкэ таһынаах салайааччылар А.С.Владимиров, А.А. Попова (хаартыска), Н.Г.Попова, Е.Н.Семенова, Н.А.Барамыгин, Г.И.Алексеева сыаналаах бэлэтири, сертификаттары сэргэ анал бэлиэлэри, ааттары биэрдиэр. Үөрүүлээх үбүлүгэ анаан оскуола коллектива "Полвека в мире точных наук" дьээн ааттаах кинигэни бэчээттээн таһаарыта олус

кэрэхсэниэх, биһирэниэх чинчилээх.

Оскуолаарыгар мэлдьи көмөлөһө сылааһар, "Биэрэр илии - быстыбат" дьээн үтүкэннээх үгэһи тутуһар чулуу дьонго, меценаттарга "Оскуола сайдыытыгар кылаатын иһин" дьээн бэртээхэй бэлиэлэри дириэктэр С.С. Шишигин тутартаата. Алексеева М.С., Дырахов С.Г., Тимофеев П.П., Попова Н.Г., Шишигина Г.А., Котельникова А.И., Федорова В.В., Горюхова С.Е., Попова А.А., Владимиров А.С., Яковлев Ю.Д., Прохоров В.А., Ершова Н.В. уонна үөрэммит оскуолатын аан дойду таһымыгар ааттаппыт үөрэнээччи Марков В.Г. бастааһын оскуолаттан улахан наҕараадаланналар.

Техническэй наука доктордара, профессордара В.А.Прохоров уонна Т.А.Корнилов үөрэммит оскуолаарын эдэр техниктэригэр робототехническэй үлэһэ сыһыаннаах сыа-

налаах бэлэһи утары ууммуттары: "Оҕолор, кытаатын!" дьээн ыгырыы курдук ылыһааха сеп.

Оскуола дириэктэрэ, Мэнгэ Хангалас физмат-кылааһын бастаах выпускнига (1968 с.) С.С.Шишигин уонна кини салайар коллектива физмат-кылаастар үйэ анардаах үбүлүгэрин эрдэттэн бэлэмнээн урдук таһыныга ытытылар. Ууус дьаһалтатыттан Е.Д.Яковлева, куорат дьаһалтатыттан М.Д.Ахменов, үөрэх управлениетыттан Н.П.Скрябина үөрэммит, үлэһит оскуолаарын өрөгөйдөөх бырааһынньыгар кытыннылар, күүс-көмө буолулар.

Ермолай СКРЯБИН.

Суруйааччы П.Н.Харитонов - Ойуку 75 сааһыгар

Сэтинньи 25 күнүгэр улууспут тумус туттар кинитэ, суруйааччыбыт Павел Николаевич Харитонов-Ойуку 75 сааһыгар аналаах "Олох модьобото" автобиографической сэтэнигэр улуустаабы аабааччылар кэмэриэнсийэлэрэ үрдүк таһымна ааста. Аабааччы тэрээһин сүрүн сыалынан Павел Николаевич Харитонов - Ойуку "Олох модьобото" сэтэнин диригэтэн ырытыы, сахабыт хомоһой тылын сайыннарыы, байытыы, сэмбэскэй кэм дьонун олохун, сирин-майгытын, үлэтин эдэр көлүөнэ дьонго билиһиннэрин, үөрэтин буолар.

баар дьону уус-ураннык ойуулааһын. Айымньыга кэпсэнэр геройдар сорохторо күн бүгүн биһиги ортотугар баалар. Мин сэтэни ааган сөбүлээтим.

ригэр эдэр ычат олохсуйан хаалара үчүгэй буолуо этэ. Улахан да кинини буорту гыммат, үлэли уөрэммит киһи олоххо бэлэмнээх буолар.

II Малдьабар орто оскуолатын нуучча тылын учуутала Ната-

"Олох модьобото" сэтэни тула

- Манна Покровской к. Бочуоттаах олохтооһо, республика бочуоттаах тулааччыта Д. С. Аргунов, Россия суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ Е.Е. Скрябин., ветеран учуутал Е.А. Леверьева, Ой орто оскуолатын учуутала Н.Н. Борисова, Булгуннахтаах олохтооһо Р.А. Архипова санааларын этилэр.

Сүрүн аабааччы, кыраайы үөрэтээччи Федорова Ранса ВИКТОРОВНА кинигэ тутуун, ис хоһоонун сүрдээх интэриэһинэйдик сийилии кэпсээтэ:

- "Олох модьобото" сэтэни ааптар бэйэтин олохун күннүккэ тиспит курдук ойуулаар. Ойуку дууһата уйабаһа суруйааччы буоларыгар көмөлөспүт буолуохтаах. Учуутала Степан Ефремов "Эн суруйааччы буолуон" - диэн өтө көрөн эппит эбит. Сэтэнигэ көһөрүү, бөдөһүтүү биризмэтэ сийилии ойууламмыт, ол барыта олох ыраахын олохтоо киһи харабынан кэпсэнэр, аһабыт суруллар. Оскуола олоһо, учуутал уонна үөрэнээччи сыһыана үгүстүк кэпсэнэр. Бу кылаас олоһо оскуоланы бүтэрэн баран өрөспүүбүлүкэбэ саҥа бачыымы таһааран, хаалыылаах холкуоска үлэли тахсарга үгүс долгууну уонна араас кыһалҕаны көрсүбүтүр.

Булгуннахтаах орто оскуолатын саха тылын учуутала Аина Павловна ЧЕРСОВА:

- Сэтэни аатыттан сабаалаан интэриэһи үөскэтэр, толкуйдатар. "Олох модьобото". Модьобо - көспүт суолтаба туттумлубут тыл. Туох эмэ буолар кэмин сабаалаһыта, саҥа кэрдийтэ. Айымньы аата сонун тыһынын илгийэргэ

дылы... Биһир дойдутаахпыт олоһо сааһын туһунан сүрүбүт трилогия сэтэни улууспут, нэһилиэкпит истэрияттын, сирдэр ааттарын үөрэтэригэр баай матырыйаал буолар. Ол курдук сир-дойду, хайалар, алаастар, ойуостор ааттара хойуутук киирбиттэр, итин таһынан Тыгын туһунан хас да үһүйээн баар.

Саха суруйааччыларын туһунан ахтыта хас да эпизодка кэпсэнэр. Сорохторун кытта алтыспытын, кэпсэллэһитин, поэтар бэйэлэрин хоһооннорун аабааларын истибитэ умнулубат өйдөбүл буолбутун туһунан ааһан билэбит, оттон хоһооннорун аатырбыт поэт Баал Хабырыс сыанаалааһына - долгутуулаах түгэн.

Билингви кэм бөдөн прозаига Павел Николаевич Харитонов - Ойуку сүрүбүт трилогия - сэтэни төрөөбүт литературатын байытар айымньы буолар. Бар дьон туһугар патриоттуу өй-санаа күүрээһэ, буһуу-хатыы оскуолатын ааһыы - айымньы сүрүн санаата дии саныбын. Онон олохтоох суруйааччыны үөрэтиигэ литература уроктарыгар үөрэнээччилэргэ аахтарар сорукур.

Булгуннахтаах орто оскуолатын 11 кылааһын үөрэнээччитэ Эдуард ИВАНОВ:

- П.Н. Харитонов - Ойуку ытык кырдыабаатар ылаһытаах тылаарын, кэпсээннэрин истэ улааппыт. Кинилэр сэтэнигэр-сэлпэннэргэ өйө-санаата кэнтиригэр, билимтэ-көрүүтэ диригиригэр улаханнык сабыдыалабытын уус-ураннык суруйар. Кырдыабаатары сылаас тылларын ахтар, кинилэргэ мунгура суох махтанар. "Олох модьобото" уратыта диэн олоххо

Улаах Аан орто оскуолатын 9 кылааһын үөрэнээччитэ Илона РОЖИНА:

- Сэтэни геройун Павлигы олох эриир-мускуура тоһуппатах, өссө кытаатан-чингээн биэрэргэ эрчийбит. Павел Николаевич олоһор норуотун үгэһин ытыктыыр, кини олоһон кэлбит истэрияттын кырдыктаахтык арылар, туруулаһар патриот буолбата дакаастыыр. Кини төрөөбүт түөлбөтүн истэрияттын билиһиннэрэр музей салайааччыта, истэрической сэтэнигэр, роман автора, төрөөбүт улуһун төрүт аатын төһүннэрбит дьоннортон биридэстэрэ. Үүнэр эдэр көлүөнэ дьон кинигэ махталбыт, сүгүрүйүүбүт улахан.

Ветеран учуутал Мария Павловна ТОМСКАЯ:

- Суруйааччы төрдүн-уһун үчүгэйдик билэр эбит. Эдэр ычаты патриотической иитиигэ үөрэтэр айымньы. Тулаһыыр эйгэ, ийэ, олоһо төрөөбүт дойдуттан төрүт ылан, силэс тардан кэрдийтэн кэрдийсэ тахсан испит. Айымньыны оскуола олоһо аабаалара тобоостоох.

Биригэ үөрэммит доһоро, бастагы "аартыковец" Зинаида Иннокентьевна КАМПЕЕВА:

- Павел Николаевичтын олоһо сааспыт биригэ ааспыт. Очолорго биһиги көлүөнэ күүстээх патриотической санаалаах этибит. Комсомол райкомун сэкиритээрэ М.М. Лотов кэлэн көрсүһүүтүгэр бары кылааһынан производствэга хаалар быһаарыны ылымпылпыт. Биһиги бачыыммыт 20-ч сыл үлээбүтэ. 2017 сыл өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн Эдэр ычат сылын биллэримэр. Онон тыа си-

лья Семеновна ГРИГОРЬЕВА:

- Аан маннай сэтэни "Чолбон" сурунаалга бэчээттэммитин аахпыт. Сэтэни геройдары үксүлэр билэр дьонун буолан олус сэтээрэн аахтым. "Олох модьобото" өлбөөдүбүт үтүө ааттаах дьоммутун үрдүктүк ааттыыр, үтүө сурахтыыр дьонун ис хоһоонноох айымньы.

Тумул нэһилигин библиотэикэсэ Клавдия Николаевна РОДИОНОВА:

- Сэмбэскэй учууталлар үөрэллэ-иппэллэ дьонноро төрөөбүт дойдубут кинэ кизитин тухары норуот хаһаайыстыбатын бары салаалыгар, наукага, искуствэга айымньылаахтык үлээбүтүр уонна үлэлиилэр. Биллэрин курдук, уопастылаахтык араас олоххо олоһон кэллэ. Билингви ычат олох хаамытын, сайдытын баһынан өй-санаа өтүнэн уларыйда. Сэтэни эдэр ычаты иитэр-үөрэтэр суолтата улахан, күүстээх.

Аабааччы конференциятын түмүгүнэн маннай этинэр киирдилэр:

- Сэтэни төрөөбүт литератураны байытар айымньы быһытынан үрдүк кылаас үөрэнээччилэрэ, эдэр ычат, аабаара тобоостоох;

- "Олох модьобото" сэтэни кинини олоххо үөрэтэр суолтата үрдүк, буолан ааспыт кэрдийс кэмнэри олоххо баарынан дьин чаччытыр көрдөрөр;

- төрдүн-уһун, төрөөбүт дойдун истэриятин диригит үөрэтэргэ "Олох модьобото" сэтэни сирдир.

Суруйдулар
КОЛЕСОВА А.Н.,
ПРОКОПЬЕВА М.А.

Төрөппүт муннута

Олоһо аһыан бабарбата...

Олоһо аһаабат буолуута төрөппүттэргэ улахан кыһалҕаны аһалар. Төрөппүт оҕотун аһата сатаан араас ньымалары туттар.

Оонньуу көмөтүнэн "Олоһо кытта кыобакчаана асаһар". "Уу-уу, сөмөлүөт иһэр, аһаһытын киниги астыбыт", уо.д.а. Мөбүү да баар "Аһаама эрэ, күнү быһа, эйиэхэ ас астаан табыстым... Туох буолбут, оҕонуй? Туту астаахха аһыгыт? Туран бар, кыһыларда олоһома..." диэн. Ардыгар куттаһынтан да туттумматтар "Аһабаатахына, күүстээх тыл илдьэ барыа", "Аһаама, аһаама, от илии, от атах буолаахына, биһир да оҕо эйигин кытары оонньуу соҕоба", "Маһаһынгга үчүгэйкээн оонньуур көрбүтүм, аһаабат оҕоһо ылбат буоларым дии", уо.д.а. Бу ньымалар туох да үчүгэй түмүгү аһалаттар. Олоһо аһаабат буолуута араас төрөттөөх - кимтэн эрэ кыһылырбыт буолуон сеп, олус үлүһүйэн туран кинигэ ааһар, уруһуйдуур, туту оҕоро сатыыр, аһылык амтанын, сытын сөбүлээбэт. Ардыгар төрөппүт аһата сатаан аһары кыһаларыттан эмиз аһааман сеп.

Туту гынааха сөбүт? Бастатан туран, оҕоһор астаабыт аскын күүскүнэн аһата сатаама, кыратык сизэбинэ да үчүгэй. Иккиһинэн, аһааһыны оонньуута уларьтар, аһылыгы оонньуур гынар табыллыбат. Үсүһүнэн, бары биригэ, дьиз кэргэнигэр миннигэс астан дуолуһууну ылар гына, кэрэтик бэлэмнэммит остуолга түмсэн, аһааһыны хайа сатанарынан мэлдьи оҕоро сатаан. Аһыы олоһон остуол тула кэпсэтии үчүгэй эрэ буолуохтаах.

Олоһо эти олох сизэбэт түгэнэ туспа кыһалҕаны аһалар. Ити эмиз төрөппүт аһаһыттан тахсар. Олоһо ону-маны өйдүүр буолуатын кытары дьиз уонна буланар кыһалар кинигэ туох туһаны аһалларын туһунан өйдөтөн быһаарылыахтаах. Ону айылыга сокуонунан олоһо бэйэтэ өйдө, ылыныа диэн кэпсий да сатанылыбата. Олоһо буолбатах эбит. Олоһо кыра эрдэбүтүн сүөһүгэ чугаһаан, таптаан, имэрийэн-томоруйан, тэһнэ аһаһына сылдаан ол сүөһүтүн күһүн кэлэн өлөрдөхтөрүнэ, соһуйан стресс ылар. Бусту эжэ харабар Маһаачыйатын эбэтэр Эрзичикэин көрөр, онон эттэн тэһн хаалар. Оонук кыобакчаан, тинччээн буолуон сеп. Олоһо түүлээх оонньууларын доһор курдук оонньуур, наһаа сөбүлүүр, кинигэлэр ойууларыттан сөбүлүүр кыһаларын таптаан көрөр. Аһата кыобазы булаан кэлэбинэ, улаханнык соһуйуон сеп. Эттэн аккаастанар төрөүт үөскүүр. Онон олоһорбут аһаабат буолуулаа, бастатан туран, ийэ, аба оҕотугар сыһыаныттан тутулукааһын үчүгэйдик өйдөхтөөхтүгү.

Антонида ИВАНОВА,
"Чуораанчык" олоһо сайдытын кинин библиотэикэсэ.
Нөмүгү.

Олоһорбут суруйаалар

Хомус күнүгэр

Ахсынньы 8 күнүгэр Хомус күнүн чэрчитинэн Покровской 1 №-дээх орто оскуолатыгар омук сириттэн оскуолабыт директора Спиридон Шишигин доһотторо ылаһыттан бардылар. Индияттан Нептун Шапотен уонна Сицилияттан Люка Рекуперро. Иккин аан дойду виртуоз - хомусчуттара. Кинилэр бэйэлэрин хомустарыгар оонньоон көрдөрдүлэр.

Сицилияба хомустарын аата маранзано, онтон Индияба морсинг диэн ааттаахтар эбит. Маранзано уонна морсингас кестүүлэринэн, быһыыларынан хомуска майгыныылар, онтон тыастара олох атын. Люка тамбурелло диэн Италия народнай муусука инструменттар оонньоото. Омуктар оонньууларын оскуола олоһо олоһо сэн ээрэн көрдүлэр-иһитилэр. Онон олус интэриэһинэи тэрээһин буолан ааста. Люка Рекуперро уонна Нептун Шапотен Саха сирин тыһыныттан төһө да сөхтөмөр, өссө да кэлэ сылдьар бабаларын этилэр.

Ваня СОЛДАТОВ,
Покровской 1 №-дээх орто оскуолатын 7 кылааһын үөрэнээччитэ, "Чуораанчык" эдэр...

Айсен Федоров ытык сүбэбэ тугу кэпсээтэ?

Ытык сүбэ уочараттаах мунньагар улуус дьаһалтатын ычат дьаһалатыгар исписэлиһэ Айсен Федоров эдэр дьон ортотугар туох үлэ барарын туһунан иһитиннэрини оҕордо. Быһа тардан билиһиннэриим.

2016 сылаабы Хагалас улуһун госстатистика салаатын отчуоттунан иһиттэххэ, биһиэхэ 14-тэн 35-гэр диэри саастаах дьоммут 10105 киһи эбит, үксүлэрэ (5728 киһи) тыа сирдэр олоһолоро биллэр. Улуус нэһиликтэригэр ычаты кытары үлэбэ 12 исписэлиһэ дьаһалталарга үлэлирин эттэ, ону сэрэ - хамнаһа суох ахта ычат лидэрэ, бас-көс кинитэ. Хагаласка 12 ычат общественнай тэриэлтэ баар диэтэ, ол эрээри балартан иккитэ эрэ РФ СӨ юстицияба министриэтибэтин салаалата иһитиннэриитинэн биһир кэлимин госреестрга юридическэй сирэй быһыытынан регистрацияламмыт. Бу, биллэн турар, аһыах. Анал үбэ-харчыта, дьизтэ-уота суох үлэлиригэ уустук.

Ычат ортотугар үлэ барар. Ол эрээри, үксэ көрүнэри, күрэхтэһиини, сыһылаһы тэрийин чэрчитинэн. Общественнай олоххо кэллэх ычат элбэһэ иһэрэ

үөрдэр. Ычат ортотунан 24 депутат араас таһымнаах бэйэни салайыныы уорганнарын бэрэстэбиитэллээх былааһыгар таһылыбыта элбэһэ этэр. Өрөспүүбүлүкэ тэрээһиннэригэр көхтөөхтүк кытар эдэр дьон үксэбүтэ эмиз үчүгэй (2015 сылга 115 киһи эбит буолаһына, 2016 сылга 243 киһи буолбут).

2016 сыл 11 ыйын түмүгүнэн, 46 араас тэрээһингэ, ол иһигэр өрөспүүбүлүкэтээригэ, 3000-тан тахса кыргыттар уонна уолаттар кыттыбыттар. Улахан Аангга улуус ычатын ыһыага буолбута. "Министир" оонньуу Улук Илиннээби уокурук форуму, "Синергия Севера-2016" үөрэбүрийи форуму, өрөспүүбүлүкэтээри веломаарафон, ычаттар уонна үөрэһэччилэр үлүс Саха сиринээбэ байыаннай-патриотическэй сүлүөттэрэ, о.д.а.

Үлэһит каадыр резервин хангатыга үлэ барар. "Хотой" улуустаабы дьаһалабын оонньуу. "Якутияны-2030" ычат

үөрэбүрийи форуму 34 көхтөөх, бэлэмнээх эдэр дьон кэскилгэ болсумтоһо ыла.

Ычат идэлээх, үлээх, дьизлээх-уоттаах буолуутун тэрийи - тирээн турар сорукур. Бу болпуруска Айсен Федоров мангы иһитиннэрэ: "2012-2019 сылларга хаачыстыбалаах олоһор дьизэн хааччыыны" СӨ госбырагыраамматтын чэрчитинэн эдэр ыалларга эбии бырагыраамманан дьиз тутарга эбэтэр атылаһарга улуус 11 нэһиликтэрин 18 дьиз кэргэнигэр олоһор дьиз сибидиэтибэтигэр туттарылына, бу ааспыт сылаабыр икки ыалына элбэх. Ол эрээри, аһыах буолаба. Дьизтэ-уота суох тыа сирдэр ычат олохсуйарын туох да интэриэһиргэспэт. Эдэр дьон куорат сиргэ талаһара, кыһалбатан нэһиликтэргэ тийэрэ биллэр суол. Ычаты, эдэр исписэлиэстэри олохсугар тутуутан кэлин кэмгэ олохтоох дьаһалталар араас ньыманан,

(Бүтүүгүн 6 стр. көр.)

Спорт

Саха сиригэр, 1956 сыллаахха өрөспүүбүлүкэтээби спорт кэмпитэтин быһаарытынан буюкса бастакы чемпионнэри быһаарар күрэхтэһии ыйтыллыбыта. Рингтэ 44 буюксанан дьарыктанар спортсмен тахсан кыйыылаабы быһаарсыбыттара. Бу сыл өрөспүүбүлүкэтэ буюкса сайдыбыт сылынан аабылар, онон быһыла 60 сыллаах үбүлүү буолар.

Буюкса бастакы хараначчылар

Аан бастаан буюкса Саха сиригэр үлэли кэлбит, буюксанан дьарыктаммыт спортсменнар үерэтэлэрэ. Ол курдук, Саха сиригэр буюкса көрүнтэ сайдарыгар улахан өгөлөөх тириэньэр Петров Арсений Арсеньевич бастакы тириэньэр, идэтинэн геолог Константин Григорьевич Кутимский этэ. Бу бастакы өрөспүүбүлүкэтээби күрэхтэһии улахан хамсааһыны таһаарбыта. Ол курдук, буюксанан утумнаахтык Ньурбаба, Бэрдигэстээх, Бүлүүтэ дьарыктанан барбыттара. Манна А.Агеев, Ю.Павлов, А.Захаров курдук буюксанан себүлүүр уопастыбанньык-тириэньэрдэр секция арыллыбыта.

Бастакы идэтигэр тириэньэринэн Сергей Степанович Ларионов буолар. Кини 1965 сыллаахха Омскайдаагы ФК институтун бүтэрэн кэлэн Дьокуускайга СГУ-ка тириэньэринэн үлэтин саҕалаабыта.

Биһиги оройуонмутугар 1 Дьөлөпөнгө киинэ көрдөрөөчү Иван Михайлов оболору, улахан дьону буюкса дьарыктанан саҕалаабыта. Онтон Покровскайга Кахим Григорьевич Ларионов физкультура учуураһынан үлэли кэлиэбиттэн оскуола уолаптар

буюксанан дьарыктанан барбыттара. 1960 сыллаахха Покровскай оскуолатын буюкса хомуллубут хамаандатыгар кириэлэрэ: Костя Иванов, Роман Сидоров, Михаил Засимов, Слава Константинов, Реворий Платонов, Валентин Шадрин, Аркадий Егоров. Кинилэр квалификациянай күрэхтэһиилэргэ атын оройуоннарга баран кирисэн кэлэлэрэ (Хартыскаба А.Егоров иннигэр Кахим Ларионов турар).

60-с сыллардаахха оройуонга буюксанан дьарыктанар спортсменнар ахсааннара элбээбитэ. Хоточчуттан Кеша Терентьев күстээх охсууһунан билибитэ, Нөмүтүтэн Коля Гермогенов, Ким, Валерий Никифоровтар, Толя Кельцев, Кыһыл Уруйэтин быраагы Петр, Валера Константиновтар, Виктор Солдатов, Покровскайтан Семен Максимов, Егор Конников, мохсобоолоохтон баһыаннай чаастан Николай Кузнецов, Кирзаводтан Николай Грозный уо.д.а. өрөспүүбүлүкэ таһымнаах күрэхтэһиилэргэ мистэлэллэр буолбуттара. Дьокуускайга университетка үөрэнэ сылдьаннар Иван Трофимов, Николай Рафаилов, Иван Куприянов

күстээх боксераар ахсааннарыгар кирисэн өрөспүүбүлүкэтэ басты, мистэлэллэр сылдьыбыттара. Ыстатыйа ааптара "Урожайга" иккитэ басты, "Спартакка" уонна өрөспүүбүлүкэтэ иккити сылдьыбыт. Сулуспалы сылдьан Владивосток куоракка бастаабыт, Камчатскай уобаласка иккити сылдьыбыт. Кахим Рахимов үөрэнээччилэриттэн үрдүк чыпчаалы Юрий Федоров ситистэ. Ол курдук, кини Сэбиэскэй Союус спордун маастарын нуорматын 1968 сыллаахха толорбута, сахалартан бастакы Сэбиэскэй Союус зонатын кыйыылаабы, ССРС чемпионатыгар 4-8 мистэ иһигэр кириэбитэ. Бэйэтэ "Трудовые резервы" уопастыба салайааччытынан үлэли сылдьан элбэх биллэр спортсменнары үрдүк чыпчаалы А.Тыасытов, А.Михайлов, Н.Сантаев, А.Филиппов уо.д.а.

Биһиги 2 разрядтаах боксераар дьарыктаабыт буолаахтарына кэлин оболору элбэх күрэхтэһиилэргэ кыттыбыт, уопуттаах, кылаастара үрдүк тириэньэрдэр дьарыктыыллар.

Спортсмен ситиһиитэ тириэньэриттэн улахан тутулуктаах. Биһиги улуустугар Роман Степанов, Иван Васильев, Артур Архипов, Сергей Ларионов, Василий Олесов, Константин Тимофеев, Вячеслав Устинов, Олег Чемежев, Виктор Пудов, Иван Кривоногорицын, Николай Егоров, Афанасий Скрябин, Николай Платонов, Аркадий Тен, иннибэ Александр, Максим Куприяновтар дьарыктаабыт оболору Россия, СНГ, Азия, Европа, Аан дойду таһымнаах, оннообор Анатолий Никитович Филиппов Эктөмнөөбү ОПТУ-га үөрэнэ сылдьан буюксанан аан бастаан дьарыктанан баран 1992 сыллаахха Барселонага буолбут XIX Олимпийскай оонньууларга кыттыбыта.

Онон бу үбүлүүдээх сылга бары тириэньэрдэргэ, боксераарга кытаанах доруобуйаны, кыйыылары баҕарабын.

Феликс ЛЕБЕДЕВ,
спорт бэтэрээнэ.

Алданга баран ситиһииттэллэр

Алдан оройуонугар самбо бастыыры иһин өрөспүүбүлүкэтээби күрэхтэһии буолла. Манна Саха сириттэн уонна Амур уобалаһыттан 12 хамаанда күүн көрүстэ. 185 спортсмен ортотугар Хангалас самбистара ситиһииттэн эргилиннилэр.

Ол курдук, 48 киллэбэ Мохсобоолоохтон Анна Лоднева, 37 кг - Маша Лоднева бастаатылар. 55 кг үөһэ ыйааһынна Башлаев Иса, 46 кг - Куклин Костя, 50 кг - Николаев Максим, 40 кг - Лоднева Маша иккис буолтулар, 48 кг - Лоднева Даша, 38 кг - Скрябин Алексей үһүс мистэбэ табыстылар.

Г. ШАГДАР, тириэньэр.

"ТУЙМААДА" хаһыакка көхтөөхтүк сурутун

Бу орто дойдуга, ордуу тыйыс усулуобуйаах Сахабыт сиригэр, төрөөн-үөскээн олох олоху, удыуру уһатыы - хас биридди киһиттэн кытаанах санааны, тулуур-дуулууру эрийэр. Син ол тэнэ "Туймаада" хаһыат араас моһоллору туораан, кэккэ сыллар устата бар дьон кыһалбатын ситиһииттээхтик туруулаһан, кинилэр санааларын аһаҕастык бэчээттээн олохпут онкулун тэнгэ уурсан кэлэ. Инникитин даһаны сахалыы тыллаах сайдарын, өрөгөйдүүрүн туһугар "Туймаада" хаһыакка көхтөөхтүк сурутуобун дьин ыгырабын.

Александр Николаевич ИВАНОВ,
Монреалаагы Олимпиада үрүн көмүс призёра.

Сурутун, бириистэ сүүйүн

Сурутуу сыаната Дьокуускайга уонна киин улуустарга - 1180 солк. 62 харчы, Бүлүү бөлөх уонна хотугу улуустарга - 1421 солк. 04 харчы. Сүүйүүлээх сурутууга УС СУРУН БИРИИС: 1-кы супер-приз - "Синтай" тыраахтар, 2-с супер-приз - 100 тыһ.солк., 3-с супер-приз - 50 тыһ.солк. уу харчынан! Ону сэргэ сыаналаах бириистэр: ж/к телевизор, холодильник, суотабай телефон баалар. Маны сэргэ атын үчүгэй бириистэр эмиэ баар буолуохтара.

Квитанцияны ыйппаккыт, сурутааччылар испиһэктэрин республикатаагы почтамтан быһа ылабыт. Бириини оонньотуу бэрээдэгин туһунан суруппут хаһыаккыт бастакы нүөмэриттэн ааҕан билиэххит. Сурутуу бу күннэргэ түмүктэнэр, онон "Туймаада" сурутарга тиэтэин, бириистэ сүүйүн!

"ТУЙМААДА" редакцията.

ГИБДД иһитиннэрэр

Сэрэхтээх буолуохха

Хангалас улуунуаагы ГИБДД 2016 сыл ахсынньы 14 күнүгэр "Умнас" Дьокуускай - Бэстээх массыына суолун 82 км. 310 м. Мохсобоолоохтон Покровскай к. айааннаан испит "Тойото Корона Премия" массыына суоптара суол хапса өттүгэр тахсан массыыната түгүлүһүнэ.

Суолга киһи эчэйиһиэх саахал тахсарын аһыйатар туһуттан Хангаластаагы ГИБДД массыынанан айааннааһыгар, сатыы сылдьарга култуурааах уонна Суол быраабылатын тутуһарга сэрэгэр. Чуолан үөрөбүрүн тэрилтэлэрин иннигэр, суолу сатыы киһи туоруур сиригэр айаны бытаардан, бэйэ-бэйэбэ ытыктабыллаахтык сыһыаннаһан туоруур суолу биэрэргэ, харанга сылдьар дьон таһаастарыгар сырдатар бэлиэлэри иһилинэн сылдьалларыгар, итирик туруктаах эбэтэр наркотыгы туттан баран уруула олохтооһо, айаанга сэрэхтээхтик сыһыаннаһан сылдьарга ыгырааһ.

Итини таһынан итирик туруктаах киһи айааннаан иһэрин көрбүт, билбит буолаахтына полицияга тыллаахтааххытын санатар. Биригэ үлэлэһин эрэ түмүгэр суолга киһи эчэйиһиэх саахал тахсарын тохтоуохха, аһыйаахха сөп.

Истинник саныыр бырааппыт. Покровскай куорат олохтооҕо

СЕМЕНОВ Михаил Никифорович

бу дьыл ахсынньы 13 күнүгэр соһумардык олохтон туораабытынан кини биригэ төрөөбүттэрингэр убайа Николай Никифорович Семенов, элгийэ Екатерина Никифоровна Самсонова дьинэ көргөттөрүгэр диниһи кутурбамытын тиэрдэбит.

Дьокуускайтан Анатолий, Владимир, Иван Тимофеевтар дьинэ көргөттөрү.

Кыһыл Уруйэ уопсай сүрүн үөрэхтэһин оскуолатын коллектива үлэ бэтэрээнэ

ПОЛУЭКТОВ Виктор Михайлович

уһун ыарахан ыарыттат олбүтүнэн кыһыгар, "Хачыкаат иһилинэ" муниципальнай тэриллин дьаһалтатын баһылыгар Оболкина Ирина Викторовнага диниһи кутурбамытын тиэрдэр.

Айсен Федоров

Ытык сүбэбэ тугу көпсөөтэ?

(Бүтүүтэ. Ииник
5 стр. көр)

Бу көстүү сийиһэ-мугу-га дини даһаны улаатан эрэр оҕону кытары хайа да өтүтүн үлэ ситэ бар-батын этэр.

Үлэтэ суох буолуу проблемата сытыытык турар. 18-тан 35-гэр дьэри саастаах 330 киһи Үлэ биржатыгар учуокка турар, балартан өссө 45 киһи үрдүк үөрэхтээх эрээри (40 ыччат тохсус кылааһынан бүтүт, 16 - орто, 39 - анал орто, 2 - ситэтэ суох үрдүк үөрэхтээх). Бу өссө учуокка түрбүт дьоммут. Онтон төһөлөөх ыччат дьонун моһонугар олохторун (Ытык сүбэ чилиэннэрэ бу болпурдуну бэйэлэрин мунньахтарыгар көрөлөрүгэр улахан сыһыппа-

ралары аҕалалаабылар - бу туһунан мин өссө суруйуобум). Ыччат дьаһалтара саалаата саамай тутуах соруга үлээн хааччыыһыга туһаланнаахха, ол кэннэ көр-нар, сыннаалангы тэрийии.

Ыччаты саатар быстах үлээн хааччыыһы тэрийиннэбинэ сатанар. Ону сэргэ - наадалаах идэлэри баһылыырга туһайыһыга. Айсен Федоров 2016 сылга 4 туугу этэрээтэ ситиһиһээхтик үлээбитин көпсөөтэ (80 ыччат үлээбит - 1 Дьөлөпөнгө, Нөмүгүгэ, Булгуннаахтаахха, Улахан Аанга сүүрбэли киһи. Бу дьоммут үксэ устудьуоннар эбээт. Онтон олохтоох дьоммут тоҕо итинник үлэбэ сыһыарылыбаттарый? Бу күннэргэ тэриилибит Үлэ сылын көрсө форумга идея элбэбэ кэрэхсэттэ

дии.

Социологическай ыйытыктар түмүктэрэ ыччат иһитиннэрэр-арадьыттар кииннэрин хантыраак тө-рүккэ үлээн хааччыыһыга арыыһы наадалаахтык эппиттэр. Айсен Федоров Ыччат киинэ улуустугар баар буолуон туруорсар, саатар Ыччат сылларынан бу болпуруска үлээһиннэрин дьинэ этиилээх. Олус үчүгэй этии. Ол эрээри, дьини булбут да иһин ким ону уйунар, дьаһайан, үлээн үлээлэр? Уустук болпур, билингги кыһал-баалаах бириэмэбэ (Ытык сүбэттэн бу тизмэбэ Л.И. Тарасова М.В.Архипов тутан испит Олонхо дьини хайдах эмэ ыччакка биэрэргэ этиилээх). Айсен Федоров баҕа санаатыгар (киинэхэ эрэ буолуо дуо, бары ыччаттаах дьонго)

итинник дьылаһаһаллар, ыччаттар куруһуоктары үлэлэти, дьобус спортивнай саалаланы, Интернет-кафеланы, социальнай-психологическай кииннэни, о.д.а. этилэр. Кэскиллээх дьылаһа! Туруулаһан көрүүбүн ээ, "сүгэ хоппогобун сүбэ хотор" дьин баар дии. "Ытаабат оҕону эмсэхтээбэттэр", "сытар таас аннынан уу сүүрбэт", "норуот күүһэ - көмүөл күүһэ" дьин эмиэ баар. Ыччат туһугар Ытык сүбэ күүс-көмө буоларга бэлэм дьитэһинэ да сыһыспатын буолуо. "Кытаат, Айсен!" дьихпин баҕардым. Билингги ыччат үчүгэй. Арыгытан даһаны тэйт туттар, сырадыкка, кэрэбэ дуулунар. Онтон үчүгэй хайаан да ба-тыһааччылардаах буолар.

Людмила
АММОСОВА.

Түрүннэ таһаараччылар:
Саха Республикаһыттан
Правительствотта,
"Хангалас" ("Хангалас") хаһыат
редакцията" АУ.

Өнөр, бэчээттигэр
таһаараччы
"Хангалас" ("Хангалас") хаһыат
редакцията" АУ.

Кылааһынай редактор
э.т. А.Е. ЯКОВЛЕВА
Телефон 43-3-32.

Хаһыат Роскомнадзор
массабай
информация туһунан
сокуоннары тутуһуу
хонтуруулугар,
регистрациялыыр
федеральнай
управлениетыгар
ПН № ГУ14-06411 2015 с.
олуһуу 13 күнүгэр
регистрацияламмыт.

Журналистар телефоннара:
редакторы солбуйааччы, экилэтир секретарь Людмила Аммосова
- 43-8-89, Васильева Федотина,
Мария Константиновна - 43-6-81, бухгалтерия - 43-9-32 (факс).

"СР Хангалас улууну "Хангалас" ("Хангалас") хаһыатын редакцията"
АУ типографиятыгар бэчээттэнэ. Покровскай, Николаев уул., 4 №-рз.

Автордар суруктарыгар этиллэр санаа хайаан да хаһыат тутуһар
позициятык кытта сөн түбэһэр буолбатах.
Маныкх бэчээтхэ матырыйалларга реклама быраабыгар олохторун
бэчээттээһиннэр. Реклама ис хоһоонун иһин экилэтиһиһи
рекламаны биэрээччи сүгэр.

Хаһыат сахалыы, кууччалыы
оҕуруулаахха уонна
бэчээттээх тахсар.
Оффсетнай бэчээт.
Кэскилэ - 1,5 б. а.
Нүөмэри бэчээтхэ биэрэн
график баһылыгынан 16.00.
Бэчээтхэ бэчээтхэ - 15.30.
Түгүлэ 480 экз.
Сахааһын нүөмэри - 93.

Редакция, бэчээтхэ
оҕуруулаахха уонна
бэчээттээх тахсар.
Кэскилэ - 1,5 б. а.
Нүөмэри бэчээтхэ биэрэн
график баһылыгынан 16.00.
Бэчээтхэ бэчээтхэ - 15.30.
Түгүлэ 480 экз.

678000,
Саха Республикаһыттан,
Покровскай куорат,
Николаев уул., 4 №-рз

Хаһыат нүөмэригэр дууһурунай - Л. АММОСОВА.

Угсаагүй уугурдаан

2

Төлөвдөх
программа

3

Кыймыл дэууһан

4

Хаймакка сүрүтүү
ий ахсын ытылаар

Бийиги индексит
54895

E-mail:
gaz_han@mail.ru

Хаймат 1940 сыл сэттинин 7 күнүттэн тахсар.
Атымыг көңүл сыйнаган

6+

№ 94 (11 325)
2016 сыл ахсынның 23 күнү, бээтинес

ХАНГАЛАС

Информационной-аналитической хаһыат

Сонуннар

Чох, уматык баар

Нэдиэлэтээби улуус
дьаһалтатын планеркаты-
гар Хангаластаагы ОДКХ
салайааччыта А.С.Захаров
хочуолунайдар, дьону сы-
лааһынан хааччылар тэ-
рилтэлэр кыстыкка хайдах
дьаһанан ололорлорун
туһунан иһитиннэри
онордо.

Бары нэһилиэнньэни хааччы-
лар тэрилтэлэр этэнгэ үлэли
сылдыһалларын, улахан үгсүү-хар-
сы суоһун, хоһуолунайдар чоһо-
ро, убаһас оттуктара олунууга
диэри тийэр баарын кэпсэттэ.
Сорох сэлээннээлэргэ киинтэн
ититигэ холбоһомут кэтэх дьы-
лэргэ ситэ сылаас бэриллэбэтэх
түбэлтэлэрин кэмгэр быһаарсы-
быттарын, дьаһал ылыллыбытын
иһитиннэрэн туран кэлэн иһэр
уһун бырааһынныктар кэмнэри-
гэр тэрилтэлэргэ нэһилиэнньэни
сылааһынан хааччылыгга улахан
болгоһомто уурулларын сырдатта.

Гааһынан туһаныгыа иэс улаатар

"Хангаластаагы Газ-
строй" тэрилтэ кыстыкка
этэнгэ кириэн үлэлиир.
Билинни туругунан улахан
саахал киһи хааччылар
лууннарыгар таһа илик.
Баһаары утары уу емкоста-
ра бэрэбизрэллэнэлэр,
хоһуолунайдар этэнгэ
үлэлииллэр.

Теплосчетчиктары туруоруу
төлөбүрү онорууга туһанар
дьонго кэмчилээһини таһаарды
эрээри, бу хааччылар тэрилтэ
улахан дохуоту аһалбата. Хо-
мийоһуһун иһин, нэһилиэнньэ, тэрил-
тэлэр өңө иһин төлүүр иэстэрэ 24
мөл солкуобайга тийдэ, бу ба-
рыта тэрилтэ иһикини былаан-
наан үлэлиирин аһахтыра бил-
лэр. Иһин хайаан да төлүүххэ
наада.

Людмила АММОСОВА.

Сиинэбэ, Якушевская аабыыларга

Сиинэ оскуолатыгар
Якушевская аабыыларга
бэрт тэрээһиннээхтик ы-
тылыннылар. Якушевтар
сииннэрэ история учуутала
Шевцова Кристина Леони-
довна кыттааччыларга 9-
11 кылаастарга экзамен-
нарга бэлэмнэнэргэ көмө
кинигэ бэлэхтэттэ.

Кэнээри ыһаһыт кэрэбэ
тардыһыта улааһыта сөхтөрдө.
Абыыларга түрт секциянан элбэх
оһо кытынна. Киһи кэрэһиэх үлэ-
тэ элбэх. Түмүккэ Сиинэттэн Сер-
геева Таяна, алтыс кылааһа үөрэнэ-
ччтэ, бийыл сайын "Азия оһолоро"
оонньууларга элэр корреспон-
дент бийытынан сылдыһытыт-
тан дакылаат суруйан бастаата.
Сиинэбэ оһо тэрилтэ олус
үчүгэйдик үлэлиирэ келүүнэ.

Анастасия МОРДОВСКАЯ,
бийиги общ. корр.

Улуус тэрилтэлэригэр

Олохторун чэпчэтээри

Инбэлииттэргэ аналаах төгүрүк оһуол ытыллыбытын кэнниттэн МСЭ үлэтин
өссө чугастык билсээри үлэлиир сирдэригэр тийэн быраастары көрсөн кэпсэттим.

Күн аайы доруобуйаларынан хааччактаах дьону
кытта үлэлээр, көрөр, быһаарар дьон үлэлиир сир-
дэрэ Покровскай куоракка киинигэр "Союз" аты-эр-
гиэн киинин ойбоһуугар турар, кэлээскэбэ оһолор
киһи көңүл сылдыһыгар аналаах кэтит пандустаах
эбит.

Быраастартан арыый да бириэмэлээх киһини, Га-
бышева Эльвира Исократовна кытта кэпсэттим.

Эльвира ГАБЫШЕВА:

Мин эксперт-быраас бийытынан үлэлибин.
Бийиги кэлбит дьону көрөн, медицинскэй каартала-
рын үөрэтэн баран инбэлиит буоларын быһаарыт.
Инбэлиит буолабына киһи этэ-сиинэ төһө улары-
йылааһын көрөн хаһыс истиэпэннээһин быһаарыл-
лар. Барыта түөрт оройуонго үлэлибит: Хангалас,
Горнай, Эбээн-Бытантай уонна Булуҥ улуустарыгар.
Ордук хоһу улуустарга инбэлииткэ тахсыы элбэх. Ити
киһилэр үлээриттэн ситимнээх. Таһаһыт, балыксыт
дьон тоһон, үлүйэн ыалдыһаллар, илиитэ, атаһа суох ха-
лааллар. Итиннэ аһаһат сөтөл, тыҥа ыарыһа кириэр-
лэр. ыраах улуустарга сылга биридэ баран кэлэбит.

Сылга быһа холоон 1200-1300 киһи көрдөрүнэр.
Ити иһигэр оһолор эмиэ кириэрлэр. Оһо үксэ
төрүүбүттэн итэбэс төрөөн истибэт, көрбөт уонна
ДЦП буолар.

Бийиги нуорманы тутуһар докумуоннарга уонна
ФЗ олобуран үлэлибит. Онон көрдөрө кэлэлэригэр

эмтиир тэрилтэттэн анал суруктаах кэлэ-
лэр. Үс быраас көрөн хамыһыһынан
быһаарыт. Бастатан туран, ыарыһабы
быраас бийытынан көрөбүт, докумуонна-
рын чинчийбит. Ол кэнниттэн социальнай,
оһолор усулуобуйатын үөрэтэбит. Бүтэһигэр
психологическай диагностика туруорабыт,
адаптацияны хайдах ылынарын
билэбит. Онкология ыарыһаахтары 5 сыл
устата кэтээн көрөн баран болдьоо суох
инбэлииткэ таһаарыт. Көрдөрө кэлбит
дьону көрөн инбэлиитин группатын быһаа-
рабыт, ыспыраапкаларын онорон биэрэ-
бит уонна чөлүгэр түһэрэр бырагыраама-
ны (индивидуальная программа реабилита-
ции) оноробут, - диэтэ.

Л.А.ЧЕРЕПАНОВА, быраас:

Оһолору көрөргө киһи төрөппүт-
рин кытта төһө тапсарын эмиэ бириэмэтин
наада, улахан киһи инбэлиит оһооо хайдах
сыһыан-наһарын чинчийи кириэр. Ону таһынан инбэлиит
оһо үөрэнэн идэ ылан үлэлиэн сөбүн эмиэ быһаара-
быт. Ити кэнниттэн оһооо да, улахан да киһиэхэ техни-
ческэй тэрили аныырга үлэлибит. Истибэт киһиэхэ
истэр аппараат, көрбөт киһиэхэ туох көрүмүлэринэн,
хаһаһа киһиэхэ кэлээскэ уо.д.а. тэриллэр анаһаллар.
Сытар ыарыһаха туһунан маллары биэрэргэ туруор-
сабыт.

Кэлин кэмгэ оһо инбэлииттээх буолуута элбээтэ.
Итиннэ бастакы миэстэбэ психо-неврологическай ыа-
рыһылар, иккискэ итэбэс төрөөбүт (сирэйдэрэ, сүрэх-
тэрэ, истэрэ патологиялаах) оһолор кириэрлэр. Ула-
хан дьонго онкология, сүрэх ыарыһа элбэх. Ону
таһынан гепатит. Хас оптуорунуук аайы стационар-
най күн, ол эбэтэр дьылыларынэн, сытар балыһынан
сылдыһабыт. Маны таһынан ПФ, ЦСЗН, ФСС кытта ыкса
үлэлэһэбит, - дьэн чуолкайдаата.

Мин МСЭ үлэтин билсэн баран сарсыарда тоһу-
стан киһиэ ата чааска дьыла доруобуйаларынан хаач-
чактаах арананы кытта үлэлээр дьонго этэнгэ сыл-
дыһалларыгар, дьон доруобуйата туһунан туһуугар
үлэлэригэр ситиһини баһарабын.

Мария КОНСТАНТИНОВА.

Оскуола оһоо

Чабылхай оһо элбэх

Бу хаартыскага эһиги Чкалов сэлээннээһин
3 Малдыаһар ситэтэ суох орто оскуолатын төрдүс
кылааһын оһолорун Солтыков Русланы, Соловьева
Ксениины учууталара Анфиса Авеловна Аммосованы
кытары көрөбүт.

- Кылааска сэттэ оһолоохтук,
бары араас тэрээһиннэргэ
көхтөөхтүк кытталар, кэпсэт-
лэр, кункурустар, кэнсиэртэр,
күрэхтэһиһилэр да буоллуннар,
- диір ветеран-учуутал Анфиса
Авеловна - Ол күрдүк оһуоһа-
дыһаллар, хомуска оонньуулар.

спортивной күрэхтэртэн да хаал-
сыбаттар. Оһолорум маладьыас-
тар, өрүү тутуспутунан сылдыһа-
лар.

Хомуска оһолору Ульяна Алек-
сандаровна Сосина, олонхоһо са-
ха тылын учуутала Туйаара Проко-
пьевна Самсонова уһууһаллар. Уоп-
сайынан, Чкалов оһолоро араас
кункурустарга, фестивалларга,
күрэхтэһиһилэргэ кыйыттары-
хоһууларын учууталлар хостору-
гар мунньуулан турар кубоктара,
бириистэрэ о.д.а. туһулуулар.

- Мин НПК-ба кытабын, - кэп-
сиір Руслан, - Айыы Уолун-Алек-
сандр Самсонов туһунан үлэ су-
руйуохтук баһарабын, ырыала-
рын олус сөбүлүүбүн...

Айыы Уолун кытары көрсөн
интервью ыла сылдыһыппын, ки-
ни аатынан элбэх кункурустарга
сылдыһыппын истэн уолчаан бэр-
кэ сэрэгэтэ, хайдах уол этэй дьэн
ыйыталаста. Бэрт кэпсэтиннээн,
санаатын сайа этэр, барыга бары
көхтөөх оһо улаатан эрэр эбит
дьэн астына санаатым.

Людмила АММОСОВА.

Хардары ылааһытаттылар

Ааспыт нэдиэлэбэ Хангалас
улуһунун делегация Горнай
улуһунгар баран кэлэ. Деле-
гацияны улуус баһылыга
Г.Ю.Алексеев салайда. Деле-
гацияга баһылык солбуйаач-
чылар Федор Ноговицын,
Руслан Иевлев, дьаһала аппа-
ратын салайар Николай Фе-
доров, ТХД салайааччыта Сер-
гей Андреев, "Управление за-
купок" МКУ сал. Анна Павлова,
ФСК сал. Юрий Никифоров, үт
управлений сал. Алексан-
дра Кривоногоровна кири-
лэр. Итиннэ таһынан, нэһилик-
тэр баһылыктара, ТХПК ди-
рижктэрэрэ, "Саха" НВК
Хангаластаагы филиалын суру-
налыһастары сырыттылар.

Горнай улуһун баһылыга Никола
Андреев уонна дьаһала аппара-
та баһылыктары Семен уонна Софрон
Даниловтар баттарынан дохуобуна-
с киинигэр көрүстүлэр. Киһи дириж-
тэрэ Клавдия Сергеева экскурсия
ыытта. Бу киһи үлэбэ 2012 сыллаахха
кирибэтэ уонна үүнэн иһэр көлүөнэ-
ни иһитигэ кылаата улахан. Ол күр-
дүк, Горнай улуһун чулуу дьонун:
Семен Данилов, Софрон Данилов,
Афанасий Осипов оһолторун сыраа-
тар саалааһаллар. Улуус коллекция
мунньар дьонун уонна ойуулуур-
дүүһүнүр маастардар үлэлэрэ ту-
рар павильоннаахтар. Ону таһынан
манна улуус библиотекэтэ уонна
ааһар, 200 миэстэлээх киһиэ саалаа
бааллар. Туһунан конференц-саала
баар.

Хангалас делегацията үс салаа-
нан: "Тыа хаһаайыстыбата", "Социаль-
най политика уонна урбаань", "Култуу-
ра" үлэлээтэ.

Бастакы бөлөх Дьинимдэ,
Айыма сэлээннээһиһигэр уонна
Майы учаастагар сырытта. Итиннэ ки-
ниэр Мытаах арыы оһолор
сыһыһын, баһынай хаһаайыстыбала-
ры биһитиһэр.

Иккис бөлөх Горнай улуһун
баһылыгын социальнай боһуруос-
тарга солбуйар Владимир Спиридо-
нов кытта улуус ДЮСШ биһиттэ, ту-
тума, турар бизнес-инкубаторы
көрдө уонна тротуар плиткаларын
бэлэмниир "Горныйгастройсервис"
ХЭТ сырытта.

"Бийиги улууспуттан норуот
маастара Семен Черноградский, Ой
сэлээннээһиттэн истэтиннээн Мира
Гаврильева туостан онотуһа уонна
кыбытык тигиһэ маастар-кылаас
ыыттылар. Олуттан таһа киһи маас-
тар-кылааска кытына: Култуура
иһитиннэрэр-методическай киһи-
тэн Антонина Охлокова, Лидия Ха-
риктонова, Надежда Степанова та-
рааһы үөрэтэр музейга, М.С.Егоров
аатынан сыһыһаһы киһиэр сырыт-
тылар, өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн
сөбөххө музыкальнай инструмен-
тары бэлэмниир мастарыһкыһы, му-
зыка оскуолатын уонна модельер
Августина Филиппова лаборатория-
тын биһитиһэр.

Күн иккис аһарыгар төгүрүк о-
һуол ыытыһына. Манна салгы үлэ-
лииргэ былаан ыһыһаллар. Түмүккэ
ТОК оонньууу ыытыһар.

"Хангалас улуһу"
МО дьаһалтатын пресс-
сууһуһаста.

Холбохуцтарга

Ыра санааны
кынат оюостон

Покровскаяга улуус инбэлиттерин уопастыбаларын бэрэсэдээтэлэ Т.Г. Харлампьева, улуус култуураба уонна духуобунай сайдыыга салаатын салыааччыта С.В. Громова көбүлээһиннэринэн, У. М. Ноева тэрийинтинэн доруобуйаларынан хааччактаммат олохторго уонна ыччат саастаах дьонго аан бастагытын "Бэйэ-бэйэни истииэххэ" ырыа-үгүкүү куонкуруһун тэрийдилэр.

Бу тэрээһин туһунан С.В.Г. РОМОВА:

Манньык хабааннаах тэрээһини ыытарга санаа кирибитэ ыраатта. Эссе ааспыт сылаахха, Саха дьылы көрсө, дьыттан сатаан тахсыбат инбэлит олохторбутугар, бырааһынньык онгоруу эдэр үлэһиттэрбит дьылаарынан сылааһын, 13 оҕону кэрийэн бэлэхтэри туттаран, ылаан-гуойан эбэрээлээбиттэрэ. Ити хамсааһыны салгыыр туһуттан, мин "Алмаасэргизэнбаан" Покровская к. офиһын салыааччытыгар Н.В.Алексееваба этиилээх кирибитим. Төһө да түбүктээх үлэлээх буоллар, Надежда Васильевна олус үчүт эйдик көрсүбүтэ уонна тутта этибин ыһынан Т.Г.Харлампьеваны кытта куонкурус балаһыанньатын онгорууну сабыалаппыт. Бу барыбыт үгүскэ кубулуйдун, - дьин Саха Владимирова санаатын үлэһиннэ.

Нэһиликтэртэн олох уустуктарын этэринэн-хааннарын билэр, доруобуйаларынан хааччактаммат олохтор дьылаары олохон хаалбаккалар дьонго-сэргэбэ тахсан дьобурдарын сайыннарар тэрээһингэ абыс киһи, иккилии нүөмэринэн кытыннылар. Олус талааннаах олохтор ылаан-үгүкүүлээн көрөөччүлэрин үөртүлэр.

Ханнык бабарар тэрээһин тастан көмөтө-өйөбүлэ суох кылааһыт. Ол курдук "Алмаасэргизэнбаан" Покровская куоратаабы офиһын салыааччыта Надежда Алексеева көмөлөһүргө тутта ыһыттыт. Дьобуускай куораттан өйөбүл буолан-мелодист Николай Бандеров-Дьулуур уонна ырыаһыт уол Дима Потапов ырыа кэһилээх кэлбиттэр. Бары кытыбыт олохтор, ыччаттар манан мунураданан хаалбакка салгыны өрөспүүбүлүкэ таһымаах куонкурууска кытталара наадалаах. Маньы сүрүннээччилэр кэлэр сылларга бу тэрээһин хайысхатын кэргэтэн ыытарга ылааннамылар.

Уйбаан УЙГУУРАП.

Быйылгы сыл улууспутугар, Тойон ууһа Хагаластар баһылыктара Тыгын Дарханга аанна. Тыгын Дархан дьин олохон ааспыт киһи буолар. Онон саха норуота кинини билэртээх, олохон ааспыт кэмин сийилин үөрэттиэхтээх. Тыгын Дархан 1632 сылаахха дьин, Саха сиригэр нууччалар кэлиэхтэрин иннинэ, саха норуотун историятыгар омуугун туһугар кэскиллээх дьылаа иһин олохун харыстаабакка, дьынынан туран судаарыстыбаннаһы төрүттүү, сахалары түмэ, сомоболоһуннара сатаабыт аҕа баһылыкпыт буолар.

Конференция сылаһын Тыгын Дархан историческай личность быһыытынан кизэ эйгэбэ билиһиннэрини, историяны дьингэтин үөрэтти буолар. "Тыгын Дархан үлэлэри уһуордаан" зонаабы научнай-практическай кэмпириэнсийэ икки түһүмэһинэн ыһылына. Бастагыга 8-11 кылаас үөрэнээччилэртэн 22 дакылаатчыт кытыбыта.

Ахсынньы 15 күнүгэр Хагалас улууһун библиотэтиктэригэр "Тыгын Дархан үлэлэри

хологическай наука кандидата, СР наукаларын үтүөлээх деятелэ, Российской академия естественнай наукаларга академига Винокурова Ульяна Алексеевна буолбута тэрээһин үрдүк ирдэбиллээгин туһута. Олохтор араас хайысханан Тыгын Дархан олохон ааспыт кэмин сийилин чинчийэн, үөрэтэн суруйбут дакылааттара болжомтоно тарта.

Түмүккэ: бастагы истиэпэннээх дипломунан 2 Дьеппен оскуолатын 8 кылааһын

Үйэлэри уһуордаан

уһуордаан" дьин зонаабы кэмпириэнсийэ икки түһүмэһэ ыһылына. Манна Амма, Горнай, Мэңэ Хагалас, Уус Алдан, Нам, Хагалас улуустарыттан, Дьобуускай куораттан 31 үөрэнээччи (18 оҕо бэйэлэринэн, 13 оҕо кэргэтэн) Тыгын Дарханга аналлаах киһи кэрэхсир дакылааттары аахтылар.

Олохтор дакылааттарын экспертнай дьүүлүүр хамыһыһыаба бэрэсэдээтэлинэн социологическай наука доктора, пси-

үөрэнээччигэ Захаров Айаан (Хагалас) (сал. Климентова Н.Н.) "Тыгын суола-мэңэ таас" дьин үлэтэ бэлэттэнэ.

Иккис истиэпэннээх диплому Уулаах Аан А.И. Притюзов аатынан оскуолатын 9 кылааһын үөрэнээччигэ Колесов Альберт "Биһиги нэһиликтит сирдэрин ааттара, Тыгын кытта ситимнэрэ" дьин дакылаатынан ыһа.

Үһүс миэстэбэ Захаров Егор (сал. Захарова Н.К.) Амма улууһуттан "Саха былыргы үһүэһэннэригэр Тыгын ааттара" дьин дакылаатынан табыста.

Анал ааттарынан бэлэттэннилэр: "Теманы үчүгэйдик арыһы иһин" Иванов Афоня, Уус Алдан, Мүрүтэбэ уолаттар гимназияларын 9 кылааһын үөрэнээччигэ, "Лүчший знаток Тыгына Дархана" Александров Спиридон (Хагалас, I Дьеппен П.С.Скрябин аатынан оскуола 11 кылааһын үөрэнээччигэ), "Лүчший юный исследователь" Самсонова Айсена, (Хагалас, IV Мэддэбар орто оскуолатын 8 кылааһын үөрэнээччигэ), "Лүчшая аналитическая работа" Лугинов Петя (Нам, И.С. Гаврильев аатынан орто оскуола 9 кылааһын үөрэнээччигэ) ыһылар.

Олохтор талыт темаларын өссө дьингэтэн чинчийэллэригэр баҕа санааларын биллэрдилэр. I Дьеппенгө Тыгын күн сириг көрбүт маһа дьин номоххо кирибит аарыма кырдыабыс тиит мас баар. Ол тиит мас туһунан Александров Спиридон "Тыгын

төрөөбүт маһа" дьин дакылаатынан бу аарыма тиит үүнэн турар сириг туристическай маршрутка киллээн сквер онгоруоха баар этэ дьин хамыһыһа баҕа санаатын эттэ. Захаров Айаан дакылаатыгар Тыгын сылааһыт сирдэригэр мэңэ таастары туруоран үйэттиэххэ дьин маршрутаан көрдөрбүтэ сүрдээх интэриһинэй буола. Амма улууһуттан сылаах дакылааччыт Захаров Егор Тыгын ааттарыгар сыһааннаах пазл оонньуутун "Бичик" кинигэ кыһатыгар коммерческай этиинэн бэчээттэн тарбатыахха дьин этиилээбэ кэрэхсэтэ.

Биһиги Хагалас хааннаах Хагаластар Хаан сылааһын ыччаттара Хас эмэ үйэлэр үтүгүннэригэр Утүрүмүбүт үтүс кэмнэр Үөрдүтэн ааспыт үргүөрдэригэр Үөскөн олохтор өбүгэлэригэр Үтүө ааттарын үйэттигэри, Ааспыт кэмнэри анаараары, Айымылыгыт буолуо Аан Ийэ дойдута...

Өбүгэлэригэр олохторун кэлэр кэнчээрэ ыччат, чинчийэн үөрэтэн билэрэ биһиги ытык истэпит.

Валентина КОЛЕСОВА, улуустаабы библиотэтикэ кыраайы үөрэтэр салаатын сэбиэдискэйэ.

Библиотэтикэбэ, "Иһирэх түмсүүгэ"

Тыгыны үйэтитэн

Ааспыт нэдиэлэ улууска Тыгын сылыгар аналлаах тэрээһиннэринэн баай буолла. Ол курдук, зональнай кэмпириэнсийэ, Олег Сидоров-Амгин Тыгын туһунан суруйбут "Дерево Тыгына" кинигэтин билиһиннэрин улуустаабы киникэммит библиотэтикэбэ ыһылына.

Олег Сидоров-Амгин кинигэтин билиһиннэрэр көрсүһүүтүгэр "Илин" сурунаал редактора Елена Сидорова, "Полярная звезда" сурунаал кылааһын редактора Владимир Долгонов кытыннылар. Көрсүһүүнү Мохсором оҕо орто оскуолатын учуутала Г.С.Сидорова ыһыта.

"Хагалас хааннаах хагаластар" Нарыйа Борисова хойһоһун Валентина Колесова иһилиээхтик ааһан библиотэтикэ сабыалаата.

Олег СИДОРОВ:

Кинигэбин сүрүгэтэһин Тыгын төрөөбүт дойдутугар буолара миэхэ олус улахан суолталаах. Мин урут да суруйар этим, ол гынан баран кинигэ буолан тахсыбыт үлэм Хагаласка Тыгын сыла биллэриллибит кэмигэр тахсыбыта сеп түбэһи буолла. Кинигэ таһаарар былааным суох этэ.

Онон бэйэбэр да соһучу табыста. Арааһа, тахсыахтаах кэмэ тийээн кэлбит быһылаах. Бэйэм "Илин" сурунаалга үлэлибим. Сурунаалыт тахсыбыта 25 сыл буолла. Үлэтин тутулуоттан кэлин нүөмэрдэр хойутаатылар. Ол гынан баран тахсыахтара, ааҕааччыларын тийиэхтэрэ.

Тыгын туһунан номохторон, үһүэһэннэртэн түмэн бэйэм хайдах өйдүүбүнэн көрдөрүм. Мин кинини судаарыстыбаннай деятель эрэ буолбакка философ, норуотун култууратын, олохун хайдах көрөрүн уонна романтическай уобарас быһыытынан көрөбүн. Туох барыта кыраттан сабыаланар, Тыгын мэтириэтин онгортон кэли дьонго билиһиннэрэр гына дьаһаһахха баар этэ. Историябытын билэртээхпит уонна атын норуоттарга

билиһиннэриэхтээхпит, - дьитэ.

Владислав ДОЛГОНОВ:

Быйылгы сыл хайдах эрэ литература сылын салгытынан курдук барда. Ол курдук, биһиги сурунаалыт былаас өттүтэн өйөбүл ыла, онон ый аайы тахсабыт. Үксүн нууччалы суруллубут айымнылары таһаарабыт. Тылбааска да үлэлибит. Билигин В.И.Авдеев "История первой любви" - сэрии сабана тыылга хаалбыт дьон олохторун кизэниг көрдөрөр айымныны бэчээтти турабыт. Ону таһынан кыраайы үөрэтти болпурдугар болжомто уурабыт. Эһиил Өктөөп 100 сылын бэлэтиэхпит. Онон граждандскай сэрии туһунан бэчээккэ таһаарыахпыт, оччотообу олобу арыа сатыахпыт. Ааҕар эйгэни кэргэтэбит. Хагалас улууһугар нууччалы да, сахалы суруйар киһи үгүс, үлэлэһэргитигэр ыгырабын.

Ыйытыктарга Галина Сидорова "Олег Гаврильевич, журналистика кафедратын салыааччы быһыытынан көрдөххүнэ усту-дьюоннар төһө элбэхтэрий?" дьин ыһыта.

Былырыын 22 оҕо кирибитэ. Онон 12 төлөбүрдээх миэстэ этэ. Быйыл хаһаангытааҕар да элбэх оҕо тутарсыбыта. Онон 16 төлөбүрдээх миэстэбэ куонкуруһу аһан 16 оҕо кирибэ, 9 миэстэ бюджетнай этэ. Толору 25 оҕо устудьюон буолла.

Кафедра туһунан кыратык билиһиннэрдэххэ, биһиэхэ атын дойдулар университеттарыттан преподавателлэрэ кэлэн лекция ааҕаллар, үлэлиилэр. Олортон биридэстэрэ, финн кинигэ манна, Хагалас Төхтүүгэр олохтор. МГУ, Казахстан, Тываттан бааллар.

Проккопий НОГОВИЦЫН, кыраайы үөрэтээччи:

Тыгын сыла улахан туруоруу ыһылыта. Тыгыны

хаһан да өрө туттаталара. Кини бэйэтин улууһугар кизэниг билэр. Оттон атын улуустарга ыараханньык ыһылааллар. Биһиги Тыгын атын хараһынан көрүөхтээхпит. Киһи үөрэрэ, олохтор быһыл күүскэ кытыннылар, элбэҕи үөрэттилэр, чинчийдилэр. Ааҕаллар, өйдүү сатыылар. Нуучча олохторо үчүгэйдик ааҕаллар. Онон Олег Сидоров айымныта "поэзия в прозе" буолан олохтор ааҕалларыгар үчүгэй. Тыгын туһунан эттэххэ, Тыгын Дархан буолбатаба, билигин үйэлэр кэрдистэрин уһуордаан Дархан дьикхэ сеп. Гаврил Ксенофонов суруйуулар тахсыбаттар, тахсара буоллар. Мин Олег Сидоров Аммосов туһунан суруйар дьин истибитим. Эркээнигэр археологическай хайыһылар буолулар. Эһии ыһылаахтара. Оттон Тыгын туһунан кини уһулаары турар. Тоҕо Хагалас сиригэр кини устубаттар дьитэххэ, Тыгын сиригэр-уотугар устуохтарын сахалы сиэринэн саллаллар быһылаах. Улахан бэрт киһи буоллаба. Онон киһи баалаабат. Иһикитин Ойуунускай Ксенофоновы кытта холбооһа, өрө тутуоһа наада, - дьин санаатын үлэһиннэ.

Ааҕааччылартан үгүс киһи санаатын эттэ. Кинилэр суруллубут суоруллубат, кинигэбэ Тыгын туһунан суруйар дьон баара үчүгэй дьин туран саха литературатын өрө тутар дьонго махталларын тириэртилэр.

Иһикитин санаа атастаһытын истэн баран саха норуота түмсэр, сомоболоһор кэмэ кэлэ дьин санааба кэлэбит.

Мария КОНСТАНТИНОВА.

Редакция почтатыттан

Суобас сүтэр...

Суобас дьин ыраас, үтүө өйдөбүл. Суобаһа суох буолуу кыраттан сабыаланар.

Эдэр дьон сааһырыт дьонго оптуобуска олохтор миэстэни туран биэрбэттэрэ, табахтаан баран бөлпүрүөскэлэрин, атын да бөхтөрүн талыт сирдэригэр быражаллара, иһи төлөөбөт буолуу, уулуссаба сыгыннаах аһаардаах сылааһын уураһылаара-сылаһылаара мөкү көстүү. Бу дьон кэмигэр көннөрүмэтэхтэринэ ити кэмэлдүүлэрэ улаатар чинчилээх.

Кэнники кэмгэ улахан дуоһунастаах дьоммут сиэри таһынан сиэмэх, ингэсээх буолулар. Холобур, "Баай почта-льон" дьин ааттаах "Кыым" хаһыакка тахсыбыт ыстатыйаба Арассыһа почтатын генеральнай дириэктэрэ Дмитрий Страшнов хамнаһа почта борустуой үлэһитэрин 500 орто хамнаһыгар тэһнэһэрин (ол аата ыйга 10 мөл. солк.) суруйбута. Киһи да итэҕэйбэт, киниэхэ судаарыстыбаннай кистэлэни билэрин иһин 50%-наах эһи, араас бириэмийэлэр, командировка ороскуота у.д.а. көнүмүнэр үһү. Аны Арассыһа экономикатын министирэ Алексей Улюкаев "Роснефть" хампаанна бэрэстэбиитэлитэн 2 мөлүгүн дуоллар суумаах бэрик ылбыт үһү дириэтигэр тийэбит. Салайааччыларбыт бэрик ылан тутуллубуттарын туһунан телевизортан истэбит.

Дойдубут силиэстийэлиир кэмийэтин иһигэр бэрээдэги контуруоллоохтаах, ол аата чизэ-суобас өттүнэн адыс энкилэ суох ыраас буолуохтаах. Тойоммут илэ бэйэтинэн уоруйахтыы олохтор эбит буолаһына, бу ханна баран кырдыкпытын булар дьоммутуй дьин ыйытык турар...

Онон биһиги - борустуой дьон пизэнсийэбит уон сэттэ-сүүрбэ тыһыынча...

ХАРАЛААН.

Олонхо ыһаабын корсо

Бүлүү куоратыгар

Сотуртаабыта Бүлүү куоратыгар Олонхо ыһаабын эрчимтээн "Олонхо ыһааба: төрүт үгэс, сөргүтүү, үйэтиги" дин ааттаан ахсыс төгүлүн өрөспүүбүлүкэтээби кэмпириэнсийэ үрдүк таһымаахтык ааста.

Хангалас улууттан төрүт буолан кытан кэлибит. Кэмпириэнсийэ педагогдар техникумтар ытылына. Тэрээһин үөрүүлээх аһылыта норуот маастардарын үлээрин быыстапканынан кизгэтиилэн Иванова Светлана Тарасовна салайааччылаах Олонхо народнай тыйаатыра Василий Осипович Каратаев "Модун эр соботох" олонхотун толоруутунан сабалана. Саха сиринэн алгас тылын ингэринэн баран 14 олука арахан кабинеттарынан тарбастыбыт.

Норуот айымньытын киинин директора Гаврильева Мотрена Егоровна "Бүлүү улууттар ытылылар Олонхо ыһаабын тэрээһинин боллуростара: Олонхону истии эйгэтин тэрийи" II-с олукар "Хангалас улууттар ытылы" VIII-с өрөспүүбүлүкэтээби Олонхо ыһаабын тэрээһиннэрэ" дин ааттаах презентационнай дакылаатынан кыттан, үлэбит уопуттан кэспээн сырдатта, тэрээһин үлэтин сыһыатын-халытын үлэстэн сэрэттэ. Бүлүү улуутун кулутуурабын салааттаргар сана табылыбыт эдэр салайааччылар Шамаев Сергей Сергеевичка Олонхо сыһагар таһаатарбыт кинигэлэрбитин, бэлэ-лэрибитин бэлэх уунуубут.

Хангалас улуутун "Арчы Дьэтин" фольклорга салаатын исписэлиһэ Харитонова Лидия Васильевна Егор Лукин - Түмүт Дьөгүөр сүрүүтүнэн I-кы Малдыаар олонхотун Александр Афанасий Николаевич "Хангалас Боотур" олонхотун Кулутура министиритибитин тус сыаааах бырагыраамматын өнөтүгүн туруоргарбыт либретто-олонхотун "Олонхо ыһаабын тэрийи-гэ семинардар уонна маастар-кылаастар" дин ааттаах XIV - с. олука Кулутура уонна искусство коллеһын хореография салаатын преподавателэ СӨ кулутуурабын туйгуна Аввакумова Ирина Еремеевна "Олонхону үткүүнэн

дүһүһүү" маастар-кылааһыгар сыһа-рыллан бастааһын дакылааттан либреттоба ханнык үткүүлэр кирибитэрин слайдданан көрдөрөн сырдатты. Мин тус үлээрим граннарга сыһааннаах буолан, бэйэм Кулутура министирити-бэтин Граннарын үлэтигэр хайысхаба, туспа үлэ барыахтаах эбит дин санаабы кэлиим. Түмүккэ кулутуурабыт салаатата таһаатарбыт "Хангалас Боотур" олонхо-либретто диискэтин уонна художественнай оскуолабыт таһаатар-быт "Хангалас Боотур" олонхо кинигэтин бу тэрээһингэ кытылан иилээн-сабалаан тэрийсипит Бүлүү Чинэксэ нэһилиэтин кулутуурабын исписэлиһэ-ригэр махтанан туран бэлэттэтиим.

Хоточчу оскуолабыттан физикаба уонна информатикаба учуутала Черноградская Раиса Давыдовна "Олонхо педагогиката: олонхонон оҕону иити, үөрэти, сайыннары проблемалара" XI-с - олука бэйэтэ үбүлээн таһаатар-быт уонна оскуолаба эбии үөрэхтээһин бырагыраамматыгар килэттэрибит "Бон трех миров в стране олонхо" дин ааттаах остоул ооннууутун айбыт, дьонун үлэтин кэмпириэнсийэ кытылаахтарыгар билиһиннэрэ уонна ооннууутун сэргээбит дьонго абыах кинигэтин хамаатык атылаа.

"Төрүт үгэс: дьэс кэргэнгэ оҕону олоххо бэлэмнээһингэ норуот педагогикатын туһаны" XII олука Улахан Аан "Кыымчаан" оҕо саадын эбии үөрэхтээһингэ педагога Олессова Айна Михайловна "Дьэс кэргэнгэ оҕону кыра сааһыттан олонхо ыһаабы" дин ааттаах бэйэтин оҕотун олонхо ыһаабыт оҕотун санаатын үлэһиннэ. Кини кыһынаан Уйгулааналыын "Бөрө Боотур" дин нэһилиэтин үлэһиннэригэр олобуран сүрүүт олонхотун Покровский куорат художественнай оскуола выпускнигара Харитонова Людмила Валерьяновна салайааччылаах

улахан витражаһы уруһуй оҕороннор дипломнай үлээрин көмүскээбитэрин түмүгэр, оскуола директора Харитонова Александр Васильевич көбүлээһининэн үс тылынан тылабаастаммыт бэртээхэй оҕонуулаах кинигэ буолан тахсыбытын, сүргэтэ көтөбүлэн, кизгэ туттан туран сырдатта уонна бэйэтин үлэтин оҕотунан "Саха фольклорун кыра саастаах оҕолорго билиһиннэри бырагыраамматын" Бүлүүтүн төрүтүтээх, кийиһипит, оҕо саадын сэбиэссэксэ Павлова Зинаида Викторовна өйө-булуун 15 эрэ тирааһынан бэчээттэмит кинигэтин көрдөрөн билиһиннэрэ. Кини дакылаатын истибит дьон, Айна арыахыдык сурулуубут бырагыраамматын өр толуктаамакка түргэн үлэтигэр, итин бэрэски курдук атылаастылар.

Бу тэрээһингэ таһаар тигитигэр маастар-кылаастарын биһиги бири дойдулаахтарыбыт норуот маастара Павлова Наталья Григорьевна, дизайнер-модельер Харитонова Уруйдаана Павловна биэрдиһэр.

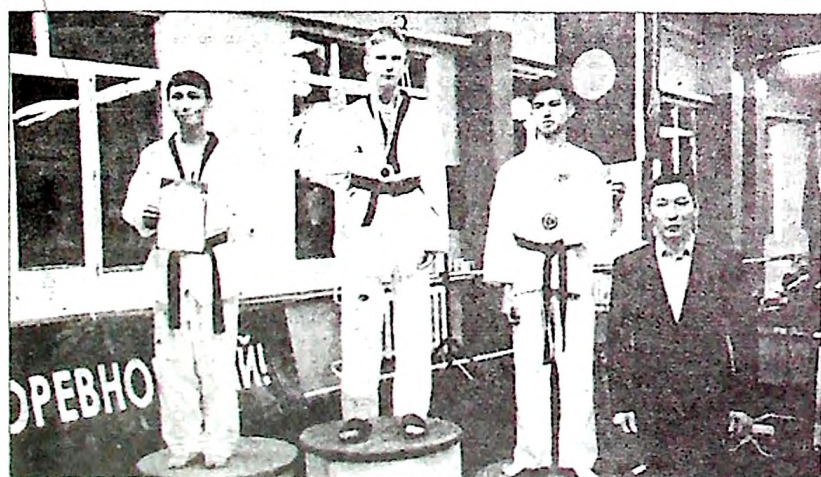
Хас биридии олука ытылылар хонугар толору сахалыы астаах сандалы остоул бэлэмнэнэн, ылаабытары күнүлээтилэр. Кулутура, үөрэтири, олохтоох дьаһалта бири сомоҕо буолан үлэ-лээбитэрин түмүгэр, кэмпириэнсийэ үрдүк таһымаахтык ытылына. Олонхо буолабына Олонхотун ыһаабын эмиэ бу курдук, олохтоохтук, ох курдук оностон, күстүк курдук куоһанан тэрээһиннээхтик ытыахтара дин бүк эрэлээхпит. Бу улахан тэрээһини тэрийсипит үгэс дьоммун, Бүлүү баһылыгар С.Н.Винокуровка Хангалас делегациятын аатынан истин махталбын тирээтэ. Ону сэргэ баар-суох солбулуубат, эрэлээх суолпарбытыгар Смеров Александр Николаевичка сын-сылаас, сыһаан массыынабытынан, сынчаастык аһаантан кэлбитигэр барба махтал.

Лидия ХАРИТОНОВА,
хаһыат общ. корр.,
СӨ кулутуурабын туйгуна.

Спорт

Ааспыт нэдиэлэ бүтүүтэ "Хотой" ГБУ РСДЮСШОР тхэквондо баарыктанар спортсменнар Дьоккуускай куоракка өрөспүүбүлүкэтээби күрэхтээһингэ кыттан кыайы кынаттанан кэлиилэр.

Кыайыгыга дьулуһан

Уолсайа 2000-2003, 1999 с.с.т. уонна үөһэ саастаах 48 спортсмен кытына. Хамаанданан аахтаах, ДЮСШ-4, "Саха-Прайм" спорттанын кулууп, УОР/ДЮСШ, "Самородок" спорттанын кин, биһиги оскуолабыт Дьоккуускай куораттаабыт, Октябрьскай уонна Покровскайдаабыт салааара, Мэнэ Хангалас улууттан

кэлиилэр. 9 кийилээх судьуулар хамаандалара үлээтэ. Кылаабынай судьууланан тхэквондо баар дойдутаабы кылаастаах Гаврильев Яков Васильевич буола.

Манньк күрэхтээһин сылын айы ытылылар. Олонхо биһиги спортсменнар-быт бэлэмнээхтэр, ситиһин да үчүгэй, Ха-

маанданан 5 кийил көмүс, 4 үрүг көмүс уонна 3 боруонса мэтээли ылабылар. Кыргыттаран 42 кийилэ Лоптева Диана (тириэньэрэ Коркин А.Д.), 55 кг Ахметова Кристина (Бадаев А.К.), 49 кг Тихоно-

ва Алина (Зверстов А.Н.) бастаатылар. Р.И.Варфоломеев (Дьоккуускай К.) итиллээхтэ Попова Алина иккис миестэнэ ыла. Уолаттарга 45 кийилэ Рожин Александр (Варфоломеев Р.И.), 51 кг Припузов Максим (Зверстов А.Н.) бастаатылар.

Быйы саҥа кирибит кырачааннар, уруккуттан сыдыар оҕолор үс аны арахан дьарыкка сыдыаалар. Спортсменнар көрдөрүүлэрэ өссө үрдүү-рүгэр үлэмибит.

"Хотой" оскуола саалатыгар тхэквондо эрэ буолбакка дьондонан дьарыктанар оҕолору Гансук Шагар эрчийэр. Олонхо сарсыарда 8 чаас 30 мүнүттээн сабалаан кизгэ 8 чааска дылы саала босхоломмокко үлэтир. Мэлдьи сыдыар буоламын спортсмен дьисциплинэни туһанын сөрө көрөбүн. Хайдаа эрэ бэйэ-бэйэлэригэр мэхэйдэспэккэ бүтүтэр таһаар, кэлбиттэр киризмэлэр, арай тириэньэрэ эрэ уарыйар.

Оҕолорбуттар инникитин өссө үрдүк ситиһиллэри, үүнэр сыла элбэх кыайылары баарыбын.

Мария КОНСТАНТИНОВА.

Саммун аргыстатыт!

Биһиги, сааһырыт дьон, сытамыска айы ырымын магнат харчытын курдук эбиэлэ иһэригэр халаастаах аһыаалар эрэ баар буолан, кинилэр эмтээн, элэрээссийэлээн уонна балыһаа сытар ыарахан күннэрбитигэр кыһаалан көрөн-хараһан, күммүт сири өссө көрөр кыахтанабыт.

Бири оннук доруобуу харыстабылын салаатын, Покровскайдаабы сытар балыһаа хирургическэй отделениятын, уонча хонуктаах араас түбүктээх үлэтин көрбүтүнэн кэспээн этэ.

Мин испэр искэн тахсан балыһаа кирибитим. Чэпчэки илиилээх уролог-хирург Дмитрий Валентинович Нерьев элэрээссийэлээн, анестезиолог-хирург Стручков Иван Иванович көмөтүнэн, наркоһунан, медсис-тэрэлэр сатабылаахтык онгорор-эмтиир процедураларынан уонна санитардар кыһамныларынан үтөрөн олон бу суруйабын.

10 хонук устата биһиги палатабытыгар икки оҕо, икки киһи искэннэрбитин быстаран үтөрөн табыстыбыт. Атын палаталарга түүннэри-күнүстэри дьон кириэ турара, реанимация хоһо толору ырыһахтаах хирургическэй салаа ыарахан түбүктээх үлэлээбэ өтө көстөр. Күн айы старшай сисэстэрэ-хаһаайка А. Абрамова салалтатынан санитардар чуолкайдык үлэһиллэр. Хас биридии палатаны, туалеттары куруук ыраастык туталлар. Балыһаа аһа собүгэр эппиэтиир, мин-хааһы миннигэс, повардар кыһааллалара бил-лэр.

Укуол онгоруоччулар, система туруорар уонна бэрэбээски онгорор медсисэстэрэлэр чуо эбээһинэстэрин толорор эбиттэр уонна ырыһахтарга олус кыһааналар.

Хирургия салаатын эдэр буолан баран, оҕоттаах хирург Нерьев Д.В. салайар, хирургдар бары үрдүк квалификациялаахтар уонна оҕоттаахтар: Никитов Игорь Иванович, Архипова Марианна Михайловна, анестезиолог Стручков Иван Иванович уо.д.а. Бу отделение өссө дьонго туһата улаатарыгар саҥа оборудованиларынан, функциональнай кириэһилэ-кырабааттарынан, саатар саҥа тэлиэскэлэринэн, утуйар таһаһынан, остолобуойга олоппосторунан улус киһи балыһаатын саҥа салалтата хаачыһына дин эрэнэбин.

Ону аһан бу эдэр хирургдар дойдун бастыг клиникаларыгар үп булан өссө үрдүк квалификациялааналарыгар үөрэттэрэлэрэ буоллар, биһиги - ырыһахтар, Медиктигэр бара сатырыбыт ачыа этэ. Бэйэбит хирургдары-тыттан, эмчиттэрибиттэн дьэс аттыгар сытан көмө ыларбыт олус үчүгэй бу-луо.

Улуус хирургическэй салаатын үлэһиттэригэр барба махтал! Баҕарабын эһиэхэ, доруобуу харыстабылын бары үлэһиттэригэр, Саҥа Дьылыннан кытаанах доруобууһу, олоххутгар дьолу уонна абыраллаах үлэһитигэр ситиһиллэри!

Данил Данилович КИПРИЯНОВ, РФ "Росагропромстрой" ГК уонна Саха сирин Бочуоттаах тутуучыга, СӨ Тыатын хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Хангалас улуутун Бочуоттаах олохтооҕо. Булгуннахтаах.

"ТУЙМААДА" хаһыакка көхтөөхтүк сурутун

Бу орто дойдуга, ордук тыйыс усулуобуйаах Сахабыт сиригэр, төрөөн-үөскээн олох олоһу, уаһуору уһатыы - хас биридии киһитан кытаанах санааны, тулууру-дүүлүү эрэйэр. Син ол тэгэ "Туймаада" хаһыат араас моһомору туораан, кэккэ сылар устата бар дьон кыһабатын ситиһилээхтик туруулаһан, кинилэр санааларын аһаастык бэчээттээн олохтук онкуун тэгнэ уурсан кэлэ. Инникитин даҕаны сахалы тылаах сайдарын, өрөгөйдүүрүн туһугар "Туймаада" хаһыакка көхтөөхтүк сурутуобун дин ыһаабын.

Александр Николаевич ИВАНОВ,
Монреалаабы Олимпиада үрүг көмүс призера.

Сурутун, бириистэ сүүйүн!

Сурутуу сыаната Дьоккуускайга уонна киһи улуустарга - 1180 солк. 62 харчы, Бүлүү бөлөх уонна хотугу улуустарга - 1421 солк. 04 харчы. Сүүйүүлээх сурутууга УС СУРҮН БИРИИС: 1-кы супер-приз - "Синтай" тыраахтар, 2-с супер-приз - 100 тыһ.солк., 3-с супер-приз - 50 тыһ.солк. уу харчынан! Ону сэргэ сыаналаах бириистэр: ж/к телевизор, холодильник, суотабай телефон баалар. Маны сэргэ атын үчүгэй бириистэр эмиэ баар буолуохтара.

Квитанцияны ыппаккыт, сурутааччылар испиһэктэрин республика-таабы почтаман быһа ылабыт. Бириини оонньотуу бэрээдэгин туһунан су-руппут хаһыаккыт бастагы нүөмэригэр ааһан билиэххит. Сурутуу бу күннэргэ түмүктэнэр, онон "Туймаада" сурутарга тиэтэин, бириистэ сүүйүн!

"ТУЙМААДА" редакцията.

"Хачыкаат нэһилиэгэ" МТ дьаһалтата, депутаттар уонна бэтэргэнигэр сөбүтүгэр "Хачыкаат", "Октябрь 50 сыла" сохоттарга өр сыл сүһүгү иһитиниэр үлэһиттэр үлэ бэтэ-рэнэ

АРХИПОВА Нина Романовна ыарахан ырыһыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр, оҕолоругар, киниһиттэригэр, күтүөттэригэр, сиэннэригэр, чуҕас аһахтар-ыгар дириг кутурбаннырын тирээтэр.

"Хачыкаат нэһилиэгэ" МТ дьаһалтата баһылык Оболкина Ирина Викторовна, биригэ торообуттэригэр уонна оҕолоругар таппи-лаах аҕалара, эһэлэрэ, үлэ бэтэргэнигэр, Ула Албан аата уордун II-III истигэһиннээх кавалера, Саха Республикатын Государственный би-риэмийэтин лауреата, Хачыкаат нэһилиэгин Бочуоттаах граждани-на, "Хачыкаат", "Октябрь 50 сыла" сохоттарга трактористаабыт, суолпардаабыт

ПОЛУЭКТОВ Виктор Михайлович уһун, ыарахан ырыһыттан күн сириттэн барбытынан дириг ку-турбанын тирээтэр.

"Хачыкаат нэһилиэгэ" МТ дьаһалтата, депутаттар уонна бэтэргэнигэр сөбүтүгэр "Хачыкаат", "Октябрь 50 сыла" сохоттарга өр сыл бэриини-лээхтик механизаторынан үлэһиттэр үлэ бэтэргэнигэр, Ула Албан аата II-III истигэһиннээх кавалера, Саха Республикатын Государственный бири-мийэ лауреата, Хачыкаат нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина

ПОЛУЭКТОВ Виктор Михайлович ыарахан ырыһыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, аһахтарыгар дириг кутурбаннырын тирээтэр.

Түбүккэ таһаарытчылар:
Саха Республикатын
Президентствота,
"Хангалас" ("Хангалас") хаһыат
редакцията АУ.

Оҕорон, бэчээттээх
таһаарытчы
"Хангалас" ("Хангалас") хаһыат
редакцията АУ.

Кылаабынай редактор
Э.Т. А.Е. ЯКОВЛЕВА
Телефон 43-3-32.

Хаһыат Редакциялар
массабай
информация туһунан
сокуоннары тутууту
хонтуруоллуур,
регистрациялар
федеральнай
управлениггар
ПН № ТУ14-00411 2015 с.
олуһуу 13 күнүгэр
регистрациялаах.

Журналистар телефоны:
редактор сохбулааччы, экиһиттэр секретары, Людмила Алексеева
- 43-8-89, Василия Федотова,
Мария Константинова - 43-6-01, Булгунна - 43-9-32 (факс).

"СР Хангалас улуутун "Хангалас" ("Хангалас") хаһыат редакцията"
АУ типографиялар бэчээттээн, Покровский, Николаев уул., 4 №-ро.

Автордар сурутаргыгар этилэр санаа хайан да хаһыат тутуу-
рууһунан кытта сен түбүгэр буолбат.
Манньк бэлэстээх матырыйаллар редакция ырыһытыгар олоһуран
бэчээттэһилэр. Редакция өс хонуктан иһин экиһиттэригэр
рекламаны биэрээччи сүгэр.

Хаһыат ситимин, туһу-
сугурууһу ула уонна
бэчээттэһилэр.
Оҕоттаах бачыт.
Копия - 1 б.д.
Нүөмүрүн бэчээткэ баарын
график баһылыгынан 16.00.
Бэчээткэ барыһа - 15.30.
Тиража 455 экз.
Сахалык үтүөккө - 94.

Редакция, бэчээткэ
ОҕОРОН ТАҕААРЫТЧЫ,
ТИПОГРАФИЯ
ААЛАМЫСТАРА:
678000,
Саха Республикатын,
Покровскай куорат,
Николаев уул., 4 №-ро

Хаһыат үтүөккүгэр дьулуруунай - М. КОНСТАНТИНОВА.

**Тыгын барыбытын
ситиминир**

2

**Хангаластартан
тахсыбыт геолог**

3

Спорду өрө тутан

4

**Хаһыакка сүрүтүү
ый ахсын ытыллар**

**Биһиги индексит
54895**

**E-mail:
gaz_han@mail.ru**

**Хаһыат 1940 сыл сэттинньи 7 күнүттэн тахсар.
Атыга көңүл сыананан**

6+

**№ 95 (11 327)
2016 сыл ахсынньы 27 күнэ, оптуорунньук**

ХАНТАЛАС

Информационнай-аналитической хаһыат

Сонуннар

"Бэргэннэр" күрэхтэниилэрэ

**Покровскайга
"Бэргэн" байыаннай-
патриотической кулууп
буулдьанан ытыга
күрэхтэнии ыытта.**

Манна сэттэ оскуолаҥан 63 оҕо кытына Бэйэлэрин саа-гарынан бөлөхтөрүө Покровскай 2 №-дээх оскуолатыттан Василина Миронова, Ойтон Артем Алексеев, Октомтөн Надя Давыдова бастаатылар. "Коскиллээх ытааччы" анал аатынан 2 №-дээх Покровскай оскуолатыттан Оля Адамова бэйэлэриннэ Ойтон "Бэргэн" кулууп абсолютнай чөмгүһүнүнүн 3 №-дээх оскуола спортсмена Дамир Дылевская буолла уонна "СКАТ" фирматан планшет бириэһи тутта.

Валерий АДАМОВ, "Бэргэн" кулууп салайааччыта.

Хангаластар бастаатылар

**Дьокуускайга Саха
сиринээби ГИМС
салаатын сыллаабы
үлэни түмүктүүр муньаба
буолан ааста.**

Бары көрдөрүүлэринэн ситиһиллэн, Семен Попов салайар Хангаластаагы салаата иккис сылын бастыкы миэстэбэ табыста. Бу биһиги улууспутугар ууттан сэрэхтээх буолууга быһылааччылар таһаарбат иннинтэн сэрэни үлэни тэрийи-лэһини ороонутарытыгы ин-спекциябыт тобус үлэһиттэрэ бэлэниэх үлэни тэрийэлэрин түмүгэ буолла. Ойдоһуллубит!

Василий МАРКОВ,
биһиги корр.

Саҥа дьылы көрсө

**Саҥа дьылы көрсө
араас тэрээһиннэр бу
күннэргэ оскуолаларга,
оҕо саадтарыгар,
биридиилээн
тэрилтэлэргэ
тэрээһиннээхтик бара
тураллар.**

"Саргы түһүгэтэ" кулуупура киинигэр чөлүгүтэ 17 Хангаластаагы салаа индустриальнай улуустары уопсастыбалара бастыкы дьонунан, оҕо дьонунан тэрийиһиттэ. Доргобула-рынан кыраахха дьон тэмэ-лэһини туйуулар, араас кунку-рустала кытан, сирдэһини-лэһини туйуулар. Уопсастыба аарыс индустриальнай оскуоларга, өлкө-нө "Саргы" оҕо саадына саа-дыгар коллектив хомотурун тэрийэр.

БИҢИГИ КОРР.

Эбии үөрэхтээһин сылын түмүктээн

Оҕолору кэрэбэ, үтүөбэ угуйан

Ахсынньы 20 күнүгэр "Саргы түһүгэтэ" кулуупура киинигэр Хангаласт улуусунан эбии үөрэхтээһин сылын түмүктүүр үөрүүлээх тэрээһин буолла. Манна эбии үөрэхтээһин бэтэрээннэрэ, үөрэнээччилэр, итээччилэр уонна улуус уопсастыбаннаах мунуна. Оҕолору эбии үөрэтэр киин, Оҕо спортивнай оскуолата, "Хотой" олимпийскай эрэллэр спортивнай оскуола спортсменнара уонна оҕо театральнай оскуолатын үөрэнээччилэрэ, спортсменнар бэйэлэрин үлэлэрин, ситиһиллэрин көрдөрдүлэр.

Сыл түмүгүн иһитиннэрэргэр үөрэх управлениетын начальнига Елизавета Мартинова:

- Оҕолор улууска ытыллар тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кытталар. ГИБДД, айылба паарката, кыраайы үөрэтэр музей, улуустаагы библиотэ-экэ ытытар үлэлэригэр, "Оскуолабы-тыгар тийэр суол", "Төрөөбүт айылбабытын харыстыабын", "Маһы олордобут", "Бэчээккэ сүрүтүү", эдэр ааҕааччы, литератураны билэр үөрэ-нээччи күрэхтэргэ кыайыны сити-һэлэр. "Чэчир" студия эдэр корре-

спондэннара өрөспүүбүлүккэбэ ытыллар күрэхтэргэ бастаатылар, "Юнкеры - рыцеры пера" форумга Иран-При ытылар.

"Будущий дипломат" кункурус Хангаласт үөрэнээччилэрин ортогугар улахан интэриэһи тардар. Бу инники-лээх күрэхкэ кыайыт эдэр дьон Москвага үрдүк үөрэх кыһатыгар үөрэнэр кыахтаналлар.

Хангаластаагы Оҕо спортивнай оскуолата 2016 сыла ытыллыбыт "Азия оҕолоро" Аан дойдутаагы 6 спортивнай оонньууларга кытынна.

Ойтон "Хотой" спортивнай оскуола Саха сирэ Уһук Илин федеральнай уокурукка кыттарыгар спортсменна-ры бэлэмнир. Ол курдук, оскуолаба дзюдо, тэквондо, самбо, "курэш" тустуу көрүннэринэн 303 оҕо дьа-рыктанар. Быйыл Аан дойду таһым-наах Монголия бөбөстөрүн кытта киристилэр, тобус өрөспүүбүлүкэ-тээби күрэхтэргэ, "Азия оҕолоро" оонньууга кытынылар.

Покровскайдаагы оҕо художест-веннай оскуолата быйыл 20 сыллаах үбүлүүһүн бэлэстээтэ. Сэттинньгэ "Бары уруһуйдуубут" Форум ыты-лынна.

Эбии үөрэхтээһин бастын итээччилэригэр улуус дьаһалтата, үөрэх управлениата бочуоттаах гра-мотаны уонна харчынан бириэмийэ-ни туттардылар. Оҕолортон 1 ист. диплому Үөдэй орто оскуолатын 10 кылааһын үөрэнээччитэ Никитина Ангелена "Калейдоскоп талантов" кэ-тэктэн видео-бизриилэргэ кыайан ы-ла.

Үрдүк спортивнай ситиһиитин иһин Покровскайдаагы И.М.Яковлев аатынан орто оскуола 2 кылааһын үөрэнээччитэ Егоров Айсенга "Эдэр спортсмен" анал аат интэрилинэ. Тех-ническэй айымны иһин Уулаах Аан А.И.Прутозов аатынан орто оскуола-тын 11 кылааһын үөрэнээччитэ Кон-стантинов Егор, "Эдэр худуһунньук" Покровскайтан Лыкова Надя, "Эдэр музыкант" Оҕо театральнай оскуола-тын итиллээччитэ Иванов Айгылаан ааттарынан бэлэстэннилэр.

Валентина ФЕДОРОВА,
эбии үөрэхтээһин педагога,
"Чэчир" студия салайааччыта.

**Артеми Козлов
көмүс мэтээлэ**

Мохсобоолоох орто оскуо-латын уон бирикс кылааһын үөрэнээччитэ Артемий Коз-лов Аравийскай арыларга баар Оман судаарыстыба-тын Маскат куоратыгар ах-сынньыга ытыллыбыт Бүтүн Азиятаагы научнай-чинчийэр үлэлэр быыстап-каларыгар "Мониторинг околосного простран-ства с помощью радиоволн" диэн үлэтэ улахан интэ-риэһи тардан, үрдүктүк сыаналанан кыһыл көмүс мэтээлинэн бэлэстэннэ.

МИЛСЕТ диэн аан дойдутаагы тэрилтэ президэнэ Роберт Хи-дальго бу оҕо үлэтигэр олус ас-тынна. Кини Саха сирин атын чу-луу үөрэнээччилэрэ аны сайын атырдьах ыйыгар Бразилияга ытыллар аан дойдутаагы "МИЛ-СЕТ Expo-Science international" XXX-с быыстапкалар кыттал-ларыгар баҕа санаатын тириэртэ.

(News.ykt.ru
иһитиннэрииттэн).

Бэлиэ түгэн

Инники күөҥнэ сылдьар филиал

Дьинэ-уот хомунаалынай хаһаайыстыбатын Хангаластаагы салаата сылан сыл үлэни туспарар, ороскуоту абытар туһугар былааннаах үлэни ытытар. Бу күннэргэ Покровскайга Селекционной дьобус оройуонугар уонна РММ уларытыллан оҕоһулуубут хоччулунайдары үлэбэ киллэрдилэр.

Бу тэрээһин чэрчитинэн, Саха өрөспүүбүлүкэтин Олорор дьинэ-уот хомунаалынай хаһаайыстыбатын ге-неральной дириэктэрэ В.В.Омуков Октем, Нөмүгү уонна Покровскай куорат бары үлэһи туһар хоччулу-найдарын көрдө-һиттэ. Кини бу ин-нинэ. Үөһээ Дьааһы, Уус Алдан улуус-тарыгар үлэни билсэн кэлбитэ. Хас сылдыбыт сирин ахсын тустаах үлэһиттэртэн үлэ хаамытын, хонту-руолуур сүрүнааллар туолууларын, тус эбээһинэстэрин туһуласта. Үлэһиттэр интэриэһиргиир ыйытыка-рын биэрдилэр.

Биһиги тэрилтэбит өрөс-пүүбүлүкэ биир бөдөн уонна тыын боппуруостарын быһаарар тэриэтэ буолар, манна уопсайынан 775 хо-чуолунай, 9,5 тыһыынча киһи үлэ-лиир. Ил Дархан уонна Бырабыта-лыстыба соруудабынан хоччулунай-дар уларытыллан оҕоһулуубуттар уонна саҕалыы тутумуохтаахтар диэн хайысханы тутуһаммыт өрөспүүбү-лүккэ "Дьуохх" ГУТ олус элбэх үлэ-ни оҕордо. Ити үлэ биһигин, кэлэр да сылларга салбанан барыаба диэн баҕа санаалаахпыт. Бу Покровскайга икки хоччулунай уларытыллан оҕоһулан, саҥа кириэн биһигин от-тукка кэмчилээһин үлэ-тэ тэрийэр. Улахан хоччулунайга саҥа техноло-

гиялаах хоччуолар кэлэнэр эһиили дьылга бу хоччулунайдар кэмчи-лээһини оҕороннор ороскуоттарын сабыахтаахтар, барыска үлэсэн ба-рыахтаахтар, диэтэ Виктор Викто-рович Омуков үөрүүлээх тэрээһин кэ-мигэр.

Бу күн салайааччы хомунаалынай хаһаайыстыба хонтуруатыгар, учас-так маастардарын, отделлар са-

лайааччыларын кытта көрүстэ, санаа үлэһиннэ. Үлэбэ инники сорууттары туруорда.

Бу ытыллыбыт муньаха мин, бастакынан, үлэһиттэри хамнаста-рын боппуруоһун туруордум. Ик-кипинэн, үлэһиттэр усулуобуяны тул-сарар инниттэн, хонтуора тутуутун туһунан эмиэ этинним. Манна хонту-ра тутуулар түгэнигэр "Коммунистос-

быт" уонна "Субсидия аабыныстыба-та" тэрилтэлэр бу дьинэ киирдэхтэ-ринэ, нэһилиэнньэбэ дьонго-сэр-гэбэ олус табыгастаах буолуоҕа. Кэ-нини сылларга тэрилтэбит бэйэтин кыабынан, 2013 сылаахтан Покров-скайга "Кыбартаалынай" хоччулунайы үс түһүмэбинэн уларытан оҕорууу сабылаабыппыт. Ону быйыл бүтэрэн үлэбэ киллэрдит, саҥа аныгылыы тэриллэри туруордуубут. Онтон, 2015 с. "Дьуохх" ГУТ ыппыт тэриллэри-нэн, хаһаайыстыбаннай ньыманан бэйэбит үлэһиттэригэр ысыһаннар "Селекционной" уонна "РММ" хоччу-лунайдарын кыамааларын кыччатан уларытан, саҥалыы оҕордуубут. Сыл-лаагы кэмчилээһинимит аңаардас гааска уонна элиэктэрээннэриэр-гийэбэ 3 мөл. солк. тахса буолла. Бу уларытан оҕорууга уопсай ороскуо-та 6 мөл. 900 тыһ. солк. буоллабына, аны икки сылынан ороскуотун сабан барыска үлэһиттээх. Ити курдук, 2016 сылы кэжкэ ситиһиллэрдээх түмүктээн эрэби, - диэтэ А.С. Захаров, Хангаластаагы филиал салайааччыта.

Селекционной микрооройуонугар уонна тэһиниһикэни өрө-мүөнүүр маастарыскайы саҥардыл-лыбыт хоччулунайдарын арыныы-үгэс курдук, алгыһынан, ырыанан-тоиугунан добуһуһалына бас-тыһынарга, үчүгэй үлэһиттэргэ наҕараада туттардылар.

Уйбаан УЙГУУРАП,
ааптар хаартыскага түһэриэтэ.

Тыгын барыбытын ситимниир

Сылы түмүктүү тэрэһин чэрчитинэн улуустары киинизмнит библиотизирээ "Тыгын үлээри улуурдаан" научнай-практической кэмпириэнсийэ ахсынны 14 күнүгэр ыытылынна. Манна, урут этилибэтин курдук, Амма, Уус Алдан, Мэнэ Хангалас, Горнай, Нам улууттан, Дьоккуускай куораттан үөрэнээччилэр уонна улахан дьон кытыннылар. Бу Тыгын түһүмүт кэмпириэнсийэ иккис түһүмүтэ буолар. Онон мин сыдыбыт салаабын - улахан дьон аарыларын сырдатыйм. Бу үлээри түмүктэринэн кинигэ тахсара былаанналар.

Улуустаабы депутаттар сэбиэтэрин бэрэссэдээтэл Б.П.Протодажонов мустубут дьонго эбэр-дэ тылы этэригэр Кулалы ытык сир, заказник буоларын иһитиннэрдэ. Онон улуус баһылыгын социальнай боллуростарга солбуйар Е.Д.Яковлева кэмпириэнсийэ зональнай буолан суолтата улаханан биһирээтэ.

Дүүмүр хамыһыһыны ИТИ ПМНС Саха сирин историйатын салаатын кылаабынай научнай үлэһитэ, историческай наука дуоктара Андриан Афанасьевич Борисов салайда. Чилиэнэринэн Борисова Наталья Николаевна, Ой орто оскуолатын учуутала, Скрюбина Капиталина Гаврильевна, үөрэбэрин управлениатын кылаабынай исписэлиһэ, Свинобова Тамара Гаврильевна, киинизмнит библиотизирээ методическай салаатын кылаабынай библиотизирээ, Константинова Лариса Давыдовна, улуустаабы дьахталлар сэбиэтэрин бэрэссэдээтэлэ үлээтилэр.

28 киһи үлэтин биһирээтэ

Уопсайа 50 сайаалка киирбиттэн сорохтор кыайан кэлбэт буолан үлээрин кэтэһтэн көрөргө ыппылар. Онон дакылааты 28 киһи аахта. Бириэмэти ыгым буолан 5-тии мүнүүтэ биһирээринэн ким хандах сатырынан дакылаат тизмэтин арыларгына аахтылар. Итиннэ мин Хангалас улууттан төрөөн-үөскөөн аспыт, дьонун, норуотун олохтон чөлүгүтэр, олохторун сырдатар, ол эбэтэр олохтору үөрэххэ сыһыарар иһин үлээбит, ыраахтаагыга тиниэ сыдыбыт ылааа Саадырын түһүмүт Дьоккуускай куораттан Шадрина Галина Ефимовна уонна "Малдьаар кинээстэрэ Саадырыннар төрүтэрэ" үлэни дүүмүгэ таһаарбыт Дьякова (Шадрина) Юлия Ефимовна үлээрин биһирээтин баһарабын. Бу үлээри дьинг архып матырыйалларга олобуран онгоһуллубуттарын көрдөххө элбэх, сырааах үлэ барыт. Ол курдук, РГИА архыбыттан ылааа Саадырын Павел I, Александр I ыраахтаабыларга суруктары кестүбүтэр. Кини Саха сиригэр үөрэбэрин эрэ буолбакка кулутура уонна бэйини салайыныы сайдарыгар үлээһин сүппэт-сүппөт суолу хааларбыт киһи буоларын иһитибит.

Атын улуустартан

Кэлбит дакылааттары кыратык сырдатан ааһыахха. Онон, Аммантан Алексеев Михаил Васильевич, биһирээтэ "Сахалын судаарыстыбата, Тыгын уонна аммалар" үлэни абаан биһирээтэ. Кини этэринэн, Сахалын судаарыстыбата IX-XIII үйэлэргэ үөскүү сыдыбыт Амма - Алдан өрүстөр бассейнарарынан Амурга дылы тэнибит. Сахалын дьон "Тус хоту хараага дьоруу" дьон эбит. Михаил Алексеев "Сахалын судаарыстыба биһирээтин уратыта Кылайы кыта сибээстээх, дьонго үүр уонна монгол хааннаахтар", - дири уонна Соморсон таһыттан боруонса үлэтинээби булуһуу кестүбүтүн этэр.

Дьоккуускай куораттан Аргунова Любовь Семёновна, дьон көрүн иһээччигэ, дьон көргөн кулутуратын киинин тэриэтигэр "В.С.Яковлев-Далан "Тыгын Дархан" романа оһонун иһитигэ" дьон үлэти түһүмүт эмиз интэриэнсийэ буолла. Тыгын сиригэр үөскөбүт оһо сайдарытар романы улахан суолталаах эбит. Бу айымньыны сыһы 65 дьон көргөн аахтыт. Кинигэ үөрүт педогогика барыта оһуулар дьон түмүк онордо.

Тыгын суолунан

Тусна көрүүлээх Амма Чакырын орто оскуолатын учуутала Павел Егорович Афанасьев "Тыгын суолунан" ааһы оһордо. Кини Бүлүү улууттан Халын сирин историческай суолталаах, элбэх кыргыһы буолан ааспыт сирэ дьон биһирээтэ. Хангаластар, нэһин, бороһоттор, хоролор кэлэн Бүлүүтэ нэһиликтэринэн таһаан олохсубуттар.

Бири бэйэ кэм үлүүлүбүтүн түһүмүт Уус Алдантан Зоя Михайловна Белолюбская, Бороһон историка музейин дьирэктэрэ, кэспээтэ. Кини үлэти "Улуулубут быыстапкалар суолларын" дьон буолар. Ол курдук, Саха сирин бири чулуу уола Василий Васильевич Никифоров - Күлүмүүр 1896 сылаахха Саха уобалаһынан Нийэни Новгородка

ыытылар Бүтүн Россиятаабы быыстапка кытыбытын түһүмүт биһирээтэ. Оччотооҕу сиринэн эрэ сырыы баар кэмгэр үһүн айаны айаанан, быыстапкаа хомуйан иһит малын төһө да харыстаабытын иһин үһүн суол былаһын тухары ат сыарыттан сыарыа, тэлиэгэ тизимин, уу аалынан усталаарыгар куруустааһынга элбэх экспонат ыһылан-тобулан тийибитин хомуйан быыстапкаа туруорбут. Төннөрүгэр үтүс экспонат кыайан аҕалыбыахха хаалбыт. Билигин Аан дойду араас муннугуттан бэйэбитигэр быыстапка курдук көрдөрүүгэ кэлэр маллар ол онгон сыдыбалар буолаарыт.

Кэлэн баран Күлүмүүр Саха сиригэр бэйэти быыстапка тэриэр. Дьааһыттан бүүтээни, чукууну аҕаларан зоомузиг онорор. Бороһон музейа "Василий Васильевич Никифоров-Күлүмүүр в музее Усть-Аldанского улуса" дьон брошюра таһаарытын көрдөрдө. Итиннэ дьаһан А.Н.Жирков сахалыы онгоһукаабы Аан дойдуттан хомуйан музейга туттарарга үлэ ытыр эбит. Кыластык биһирээтэ дьон иһитин.

Киһи иһитигэр-истэн олохуоһ курдук интэриэнсийэ үлэ элбэх бириэмэти кылаа, баһалаах киһи үтүс буолан дүүмүр хамыһыһыа да ыраахан буолла быһылаах. Элбэх ыытыктар киирдилэр, истээччи элбэх буолан үлэ сүрдээх көхтөөхтүк барда. Ордук улахан интэриэнсийэ Ермалай Скрюбин ыытыктара, бэйлээтэһиннэрэ тарта. Ол курдук,

А.А. БОРИСОВ.

сир аатын сыһа туруоран саҕарыы, баар чакчылары көтүү, матырыйаал ханнык чакчыларга олобуран онгоһуллубутун ырытыы таһыста.

Уруккуну тутан хаалар

Саҕыы Намтан Дьяконова Раиса Николаевна, Н.М.Рыкунов аатынан Намнаабы улуус библиотизирээ сүрүнүүр библиотизирээ, "Нам улуутун үлүүһүннэрэ уонна номохторо" кинигэни сийили биһирээтэ. Кинигэ төрөөбүт доһуларын фольклорун үөрэти, эдэр көлүөнэ нэһиликтэһи быһыыһынан хаалары буолар. Бүккүмүгэ таһаарыахтарын иннинэ матырыйаал хомуйаларыгар Чабылдан аатынан музейга кырааастары кыта көрсөн, атах тэһэн оһон суһалсыттар. Онон нэһиликтэринэн номохтору, үлүүһүннэри хомуйбуттар. Онон 200-кэ номоһу түмүтүтэр. Итиннэ Сэһэн Боло, Баҕдарыын Суһа үлээрин биһирээтэр. Бу манна сорох үлүүһүннэр ханнык даһаны кинигэ киирбэттэрин булан киллэрбиттэр. Раиса Николаевна: "Кинигэ тахсан Саха сиригэр, Нам улууттан таһаанна. Онон этиил кинигэни иккис-тэһэн таһаарарга кэспэти бара турар. Үлүүһүннэрэ Тыгын Дархан элбэхтэ кэспээр. Билигин улаһаа турар кэмгэ уруккуну тутан хаалар - тыын боллуроос буолар. Нам улуутун фольклоругар бу бастагы кинигэбит буолар. Урукку үлүүһүннэрэ манна кэспээр Мымха түһүмүт суох", - дьитэ. Саҕыы Намтан Илья Чабылдан аатынан литературнай музей сэбидиссэһи, кырааһы үөрэтээччи Кривошапкин Иннокентий Захарович "Историческай дьоннор: Мымха уонна кини сыдыааннара" үлэтин биһирээтэ. Кини "Нам кырааһы үөрэтээччилэрэ салааларынан араһан үлэһиттэр. Барыта уонча салаа баар, түһүмүт салаааччылаахтар. Билигин үлэһит сыдыаар улуус бэйэ дьонун суруйдуубут. Ону таһынан Мымха уонна кини сыдыааннарын түһүмүт кинигэ оноро сыдыабыт", - дьитэ.

Хангалас улуутун Бүлүүһахтаах с. "Одык" ГУТ

2016 сыл Хангалас улууттан Тыгын сылынан биһирээтэн үтүс үлэ ыытылынна, дьон көхтөөхтүк кытынна. Манна, уонна оһуола оһолор хантан төрүттээхтэрин, Тыгын урукку уонна билигин кэмгэ туох суолталаабын дьиринник ырыттылар, элбэх үлээттилар. Тыгын Дархан хас да үйэ анараа өттүгэр оһон ааспытын иһин саха дьонун билигин да ситимниир, ону аһан сомболоһуу да дьирэһитин сөп.

газооператора Софроновева Серафим Иннокентьевич "Тыгын уонна хангаластар төрүттэрэ-уустара" интэриэнсийэ үлэни аахта. Кини бэйилэ Уулаах Аанга көстүбүт былыргы киһи көмүүтүн "XIII-XIV үйэлэргэ оһоро сыдыбыт биһирээтэ киһи көмүүтүн туһулуур көмүү буолар. Итиннэ кини аттаах, ат тутар чаһаардаах улахан көмүүтэ көрдөрөр. Былыр билэр баайы, кыахтаах киһини кулутуах, аттаах көмөлөрө", - дьон быһаарыы бэрээ. Тыгын төрдүн-уһун ырытарыгар "Тон уустары эбээһинэр, эбэнкилэр дьон букуйаалара сыһа. Тон уустар дьон булдуһан дьарыктанар са-

Г.В.Ксенофонов аатынан Тит Арыы орто оскуолатын саха тылыгар уонна литературатыгар учуутала Иванова Надежда Владимировна "Тыгын Дархан" роман оһо иһитигэр" уола. Элбэх үлэ киирдэ. Кэмпириэнсийэ үлэтин сийили сырдатар хаһыат балаһыгар кылаабыт. Онон саамай сүмэһитин сүрүннэ кэспээтэ. Бүтүгү кытааччылар эппитэрин курдук, Тыгынтан саһалаан билигин кэмгэ тийэ үтүс дьон оһон ааспытарын умнар сатамат. Дьонун муньар, салайар кыахтаах дьон сахалар ортолоругар баалара, баалар. Ол иһин хайа да кэмгэ сомболоһуу, ыраахан күннэргэ өйөһөн

халар буолаар. Тыгын былыргы тойон киһи сиринэн хас да сиргэ 20-чэ оһохтоох. Сурука киирбитэ аһыах, оһон сорох оһото биһирээтэ. Сорох оһолорун улуустарынан тойон уһа онортоон тарбаппыт ДНК-ны ылан тэһнээн, улуустарга ыһытан Тыгынтан төрүттээх дьонун булуоһаахпыт", - дири. Быһааччы, сийилигин оноро оһорго кылаабыт суол да буолар оруннаах этии.

Өссө бири интэриэнсийэ үлэ Пантелеимон Пантелеимонович Петров үлэти буолар. Кини "Тыгын үлүүһүннэрэ" дьон үлэтин олус үчүгүйдик, кинигэ тийилиһи ына суруйбутун биһирээтэ.

Лөгей, Сэһэн Ардыаһыт...

Уус Алдан Бороһонуттан С.С.Васильев аатынан киһи библиотизирээ библиотизирээ Павлова Ольга Николаевна "Бири доһулаахтарбыт саха норуотун сайдыытыгар" үлэни кытынна.

Хаһан баһарар чулуу дьоммун бырааптарын туруорсалара, туруулаһалара. Саха сирин судаарыстыбаннаһыгар киллэрбит кылааптарын үһүн иһэр оһо дьон өйүүрүтэр туһулуоһа наада.

Нууччалар кэлмэригэр баһылыгынан оһорбут Лөгей Абыкаанал дьонун көмүскээбитэ уонна эйэлээхтик оһорор түһүмүт, дьонун кылаабы кылаабыга киллэримээри дьаһаах хомуйарга сөбүлэспэтэ. Сахалар ити кэмгэһи оһохтору олус ыраахан этэ, ону-маны ырытар киһи суруун тэһэ кэмгэ оһон Сэһэн Ардыаһыт ыраахтааһыны көрсүбүтүн түмүгэр оскуола арылыбыта, саха оһото үөрэнэр кыахтааһыта. Бүтүгү ычат итин хайаан да бэлэр наада. Онон улуустартан Лөгей баайга, Сэһэн Ардыаһыт, Күлүмүүргэ бири кинигэ тахсара буолар улуу дьоммугар кэриэстэби буолуо этэ", - дьитин бары биһирээтти.

Амма боллуруттан орто оскуола учуутала Никифоров Тимофей Трофимович "Амма улуутун Боллур сэлэһнээтигэр бастагы судаарыстыбаннай үлэһит Григорьев Семен Давыдович" дьон үлэтин аахта. Бу Аба дойду сэримин кытылааһа, бойобуой эписир түһүмүт үлэ буолан интэриэнсийэ тарта.

Боссоойко оонньообута

Дьоккуускай куораттан Уваровская Ирина Васильевна "Тыгын Дархан в контексте Якутского края" үлэни кытынна. Кини Дьоккуускай куорат Тыгын кыта ыкса сибээстээх дьитэн саһалаан нуучча хаһаактара Тыгын алаһы туттаннар үөрбэһэ түһэрэн өлөрбүтүтэ дьон номоххо кэспээр биһирээтэ. Ону таһынан Тыгын түһүмүт бастагы театральнай туруорууга Тыгын улахан, бөдөн киһи булуоһаах дьон киһи оһолун аатырыт Боссоойко оонньообутун кэспээтэ.

Ити курдук, хас киһи тахсан аахпыт дакылаата, биһирээтэ үлэти иһэ оһорор киһиэхэ олус интэриэнсийэ. Ааспыт сыллар, үлээри быыстарын сэгэтэн көрүү буолла.

Итиннэ тэһэ кэтэһтэн Аммантан Чакыр орто оскуолатын учуутала "В.В.Никифоров-Күлүмүүр", Уус Алдантан "Сыккыс" библиотизирээ библиотизирээ Готтцева Анна Николаевна "В.В.Никифоров-Күлүмүүр - саха бастагы суруналыһа", Амма Бүтүгүн А.М.Васильев аатынан музей салаааччыта Егорова Ольга Петровна "Кизин туттар киһити" (Сэбист Аана), Хангалас бэрээһин орто оскуолатын историка учуутала Емельянова Мария Антоновна "О жизни и деятельности А.А.Наумова-Назарова",

олоруу, инникигэ сирдир дьоммун батыһан олоһо баар ыраахтарын тэһнэ туруура дьулуһуу баарын биһирээтэ. Сахаттан тахсыт чаһылаах дьоммун санаан ымыыт.

Кэмпириэнсийэ уонна кытааччылар тустарынан дүүмүрү сүбэ бэрэссэдээтэл Андриан Афанасьевич БОРИСОВ (хаартыскаа) манньык:

«Үчүгэһэ дьон манньык хабааннаах, хас да улуустан кытыбыт Тыгын түһүмүт кэмпириэнсийэ ытыла иһик, манна кырааһы үөрэтээччилэр, учууталлар, библиотизирээтэр, биһирээтэр оһорор дьон санаа атастастылар. Онон бүтүгү мустуу - саҕа билии, саҕа көрүү буолар. Библиотизирээтэр саҕа тахсыт кинигэлэр быыстапкаларга тураллар. Аны үлээригэр интернет ситимитэн булан туһаммыт дакылааттар бааллар. Ити олус үөрүүлээх суол. Ол аата Тыгын дьитнээхтэһи үлээри ситимниир буолбут. Интернет бары көрөмүт, ааһалар, элбэх иһитин-нэриини ылаалар. Онон мин иһитин олус үөрэбин.

Тэрэһин өтүһүн этэр буолаахха, бу кэмпириэнсийэһэн Тыгын сыла түмүтэһин сөп. Ол ынан баран Тыгынга интэриэс улаатан иһэринэн саҕа бырайыактар тахсыахтара, чинчийимлэр барыахтара. Бу далаһа буолар, мантан тирэһин саҕыы бара туруо дии саныбын. Тизмэ бүппэт, сабыллыбат. Гипотеза, быһаарыы элбэх, ити олох ирдэбилэ. Онон бүтэн хаалбаппыт, - дьит санаатын үлэһиннэ.

Этэн аһаардыбыт курдук, дүүмүрү сүбэ ырытан баран анал ааттары, дипломыны туттарда.

"Тизмэни үчүгэйдик арыыһы" ааты Намтан Раиса Дьяконова, "Бастык аналитическай үлэ" - Дьоккуускайтан Галина Шадрина, "Тыгын дьиринник биһир" - Раиса Федорова Хангаластан, "Бастык чинчийэр үлэ" - Тимофей Никифоров Аммантан ылааһа. 4-с истэһиннээх дипломунан Михаил Алексеев Аммантан, Анна Доридонтова Горнайтан, Николай Ильин, Лена Антипина, Мария Васильева Хангаластан наһарадалаһылар. Зоя Белолюбская 3-с, Ирина Уваровская 2 истэһиннээх дипломыны ылааһа. Бастык үлээһи буолан Оксентен Галина Гаврильевна бастаата.

Тыгын сылын - өрөспүүбүлүкэ таһымыгар

Түмүккэ улуустар библиотизирээтэр ыкса үлэһиттэрин иһин махтаах суруктары Хангаластаабы киинизмнит библиотизирээтэн туттардылар.

Манньык үрдүк таһымнаах кэмпириэнсийэ ытылыбытыгар кытыбытарга, тэриит дьонго махтааһын кырааһы үөрэтээччи Проконий Ноговицын эттэ уонна "Тыгын сылын ытыарга элбэх мөккүөрү, үтүс түбүгү ааспыппыт. Ол иһин бүтүн атын улуустартан кэлэн кытыбытыгар олус үөрэбит. Тыгын сылын өрөспүүбүлүкэ таһымыгар таһаарарга үлээһингэ бэлэмнээбит. Бүтүн мөккүөрдээх үлэ барыта үчүгэй, кырадьык тахсыа. Өссө Эмэй сыла ытылынан наада эбит. Дьонго билиини тарбаатарга үлээһиннээх наада", - дьитэ.

Тыгын оһолун, оһорбут үлэтин, саха саарынарын оһохторун түһүмүт өссө да элбэһи үөрэтээтэрэ, ырытыахтара, кинигэ эһэгэ таһаарыахтара дьон эрэнэбит.

Мария КОНСТАНТИНОВА.

Таайым Г.З.Скрябин СГУ инженернэй-техническэй факультетын геология салаатын 1961 сыллаахха бүтэрнэбиттэн 53 сыл геолог-изыскателинэн үлэлээтэ. "Саха сириин бочуоттаах туттааччыта", "Саха сириин тутууга комплексын бэтэрээнэ" диян урдук ааттары сүгэр дьолун киһи.

лауреатынан буолбута, Кулаар көмүһүн арыссыбыта. Табыллыах дьон табыллыах курдук, 1960 с. Булуун оройуонугар практикабыт сылдьан мамонт толору дьардыаматын буламмыт университетка абылбыппытын өр кэмгэ көрдөрүүтү туруорбуттара. Буолбут дьоннор ааптытын таблицага суруйан туруорбуттарынан көрбүтүм. Мамонт (сэли) уңуоҕа даҕаны баһырай харчыга сыанааланар кэмгэр биһиги булумнуубут үгүөрү собуус үпкэ-харчыга туруо эбитэ буолуо. Үөрэхпин бүтэрэхпиттэн Үөһээ Төмтөөнтөн, Учуртан сабаалаан инньэ Үөһээ Индигиринэн,

туттабын.

Кизан туттабын 1985-2014 сс. Саха сиригэр ытыллыбыт улуу тутууларга бука барыларыгар изыскание үлэтигэр кыттыгастаахпынан. Тимир суол тутуугар, Талакаан небин туһаҕа таһаарыыга, газ ситимин өрүһү туоратыыга үгүс айылҕа күчүмбэйдэрин көрүстөрбүт даҕаны изыскание үлэтин чизэстээхтик толорбуппун.

- Георгий Захарович, киһи айыы тиксибэт геология курдук ыарахан үлэбэ 53 сыл тохтоло суох үлэлиир (үлэ - дьол) улахан чизэскэ тиксибэт эбикиин. Олохтон усталаах туоратыгар эһинэ бэйэлээх дьону-сэргэни кытта

нов), ыксаамаҥ, уолуйууҥ, биһиги ончочобуттар хатаастымаҥ, бары ти-мириэхпит. Биһиги ончочобут түмсүт-тан кытаанахтык тутуһан олохтун, ончочобут сэмнэбэ уйуктаах буолуох-таах, биһиги эрдинэммит (буксир-дааммыт) кытылы буларыахпыт, - диэбитин истэммит. Ойуһанан тура-быт. Уйбаан барахсан хорсун киһи, үчүгэй, хамаандалыыр дьобурдаах буолан ата киһини өлөр өлүүтүн быһылаабыта. Эдэрбит, умнуугаммыт бэрт буолан Уйбаанга тыыннааҕар махтал тылларын элпэтэхпиттэн биһи-гин кырдаан олохтон кэмсинэбин. Өлбөт быабыр ууга түһэт саппыкы-

Хангаластартан тахсыбыт геолог

Таайынаан көрүстэхпитинэ ирээ-хоро, уруккуну-хойуккуну түөһүн кэпсэтэр үгэспитинэн:

- Георгий Захарович, сайдыылаах саха ыччата геологияга күргүөмүнэн киһиэрэн үөрэнэр кэмнэригэр үөрэммитигэр, кимнээҕи кытта үөрэммитигэр, - диян ыйытыбыр киһим: - СГУ историятыгар төрдүс выпуск биһи-бытынэн киһиэрэн сылаабыт. 25 киһи киһирбиттэн 15 киһи хаалан диплом көмүскээбиппит. Биһигини С.Орджоникидзе аатынан Москватааҕы геологоразведочнай институт преподава-теллэрэ үөрэллэртэрэ. Дьэ, чаччы даҕаны москвичтар дэтиэх курдук кизэн биһилиэххэ-көрүүлээх, урдук културалаах, дьиннээх интеллиген-нэр этэ. Биһиги выпусктан үс киһи геолог-минералогическай наука док-тордарынан буолбуттара. Ол курдук, Игорь Колодезников күн бүгүнгэр дээрэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин Наукатын Академиятын салайааччы-тынан үлэлиир бөдөнү учуонай. Аль-берт Зайцев Геология институтун ди-риэктэрин солбуйааччыта. Володя Амузинскай олохун кыһыл көмүһү чинчийиэх анаабыт билэр учуонай этэ. Анатолий Ярлов "Якутзолото" холбоһукка өр кэмнэргэ кылаабынай геологунан үлэлээбит. Тимир суол тутуугар үлэли сылаабын дьөлөн үрдүгэр саахалга түбэһэн өлбүтэ. Се-мен Неустроев үлэлээх сааһыгар "Алданскайа" комбинат кылаабынай геолога этэ. Христофор Еремеев СССР государственнай бириэмийинэн

Дьааны хайаларын быыстарыгар ба-ар "Юбилейнай", "Уолчаан" бириискэ-лэринэн сылаабын маастардаабытым, техниктээбитим, инженердээбитим.

Кэргэннэнэн, оболонон "Якут-промпроект" институтка көһөн изыс-катель-геолог буолбуппун. Саха АССР-га саҥа тэриллэбит "Якутгежолхоз-строй" диян улахан кыахтаах тэри-лэбэ изыскатель-геолог бөлөхтөрүн са-лайааччытынан ананан үлэли сы-лаабын, 1968 сыллаахха Москва "Выс-шие инженерные курсы по совре-менным методам изыскания" дияннэ үөрэнэн кэлэммин отдел салайааччы-тынан, онтон институт кылаабынай геологунан үлэлээбитим. Саха сириин кизэн нэлэмэн туонатыгар тарба-нан олохтор колхозтар, совхозтар баа-раҕай титулнай тутууларыгар бука барыларыгар изыскание үлэтин са-лайыбытым. Түмүк тылы (заключение диян) суруйуох иннинэ элбэх ирдэ-биллээх сүүнэ үлэни толорор уонна толоторор эбитим.

1982 сыллаахха "Якутгеология" холбоһукка баар "Полевая геология" экспедицияга "Посково-разведоч-ная партия по строительным матери-алам" диян этэрээккэ начальнигынан ыгырылман Мирнэй, Ленскэй, Алдан, Нерюнгри оройуоннарыгар тутуу ма-тырыаадын саппаастарын көрдүр-чүнчүлэр үлэбэ сылаабытым. 1985 сылан сабаалаан 700-кэ үлэһиттээх "Якутский трест инженерно-строи-тельных изысканий" диян ааттаах сүүнэ тэрилтэбэ үлэлээбиппинэн кизэн

алтыспытын сэргэ араллааннаах ай-аннарга сырыттабыт, кутталаах түгэннэри көрүстэбип. Биир түгэнэ кэпсээ эрэ.

Таайым чочумча тохтоон баран:

- Дьэ, сүрээбим хайдыбыт, кутум көппүт түбэлтэлээхпин. Саха сиригэр, чуолаан Өлүгүс эбэбэ, тахса илик 18 киһи өлүүлээх издээнгэ түбэспип-пин, ама, хайдах умнуоһум? 1955 сыл атынны 1 күнүгэр түөртүр чэйтэн кизээ райпотребсоюз анныгар биз-рээк илин энэргэ туораары дьон ха-лыг халбаһата тобуоруһа мустубута... (Кылгатын суруйабын). Тылга бэрт, хаара бэрт, элбэхпит бэрт, хойуука (ончочоҕо) 60-ча киһи туран уонна олохтон айанна турумулупт биһи-лааба. Сүүрүгү таннары кудулуучу ус-тан иһэр борохуот хайытаппытынан үрдүбүтүнэн саба баттаан ааспытын кэннэ издээргэ икки атахтаах тулуйан истибит энэлээннээх ыһыта-хайы-та, айдаана төтөлө суох төлө баран, бука бары муустаах ууга булумахтана түспүпүт.

Бииргэ үөрэнэр аймах уолапта-рым Ваня Григорьев, Илья Иванов бо-рохуокка ыстанан тахсан дьону быһыы сылаабыларын харабын кы-рытынан көрөн аһарбытым. Чугас собуус ончочобут сэмнэбиптэн дьон ту-туһан сылаабыларын харбаан тийи-дим.

Покровскай биэрэгиттэн ончо-нон дьону быһыы кирибит Григо-рьев И.Е. (Лесхоз Уйбаан, I Дьөлөн киһитэ): - Георгий, Костя (Гермоге-

ларбыттан босхоломмутум уонна кы-тылы булаат мунг кыраайынан сүүрэн Селекционнайга тахсан учу-талбар И.М.Гоголеваахха (Кындай Уйбаан) кирибиппэр, нуучча түөтэ-лэр саба түһэн испиридээх масса-ж онгон абыраан тураллар. Бииргэ үөрэнэр кыһыым Клаша Адамова уу-тан харбаан тахсан баран быара тогон өлөөхтөөбүтэ. Дьону быһыла-быт И.М.Григорьев уонна И.М.Иванов күн бүгүнгэр 80-гар чугаһабыт улууска ытыктанар ытык кырааҕа-аста-рынан буолаллар. Иван Михайлович педагог, Илья Митрофанович МВД ве-тераннара, Покровскай куорат олох-тоохторо.

- Георгий Захарович, кырдаан баран кылыһыт буолбут киһи, дьининэн ылаахха, эн сылаабыр эби-кин. Урут сүүрэгин көрбөт этим, хаһаанныттан сүүрэр буолуун?

- 50-н саасыттан тахсан баран дьарыктаммытын, күнү көтүппэккэ сүүрүбүн, кыһынын сарсыарда өтүгэр "Триумф" кизэн уораҕайыгар сүүрүбүн. Сүүрүбүн сөбүлүүбүн.

- Георгий Захарович, үөрэммит университетын 60 сылаах үбүлүйүөнүн эрдээлибин. Эн кур-дук "технардар" сайдыытын сэргэ до-хуот киллэрэр салаалары өрөспүү-бүлүкэбитигэр өрө тарда, сайыннара сылаабыт улахан махталлаах буо-луохтаах.

Ермолай СКРЯБИН.

Алгыстаах тылынан

"...Аныгы кэм эдэр ыччата бэйэбит сир-дээх-майгылаах, элбэҕи былаанньыт, анаарар буолуохтаахпыт. Онуоха эрэл санаа кыһымын угар, арчылыыр киһинэн биһиэхэ Тирэх Уйбаан буолар. Мин аан бастаан бу сырдык киһини НВК биэриитигэр көрбүтүм. Киһи этэр этиитин, тол-куйдуур санаатын интэриэһиргии истибитим. Ол биэриигэ Уйбаан Уйбаанабыһы көрөн баран үрүт Айыыга майгынаппытым. Бу орто дойдута киһи кутугар олохсуйан дьонго Уран Уус, Эмэ-гэттээх Эмчит буолан кэлбит эбит диян санаа мээхэ күлүм гыммыта..."

"...Киһи киһини өтө көрөр дьобурдааба, киһи санаатын таба таайара миһин сөхтөрбүтэ, айылбаттан дьонго көмөлөөһөрү, бэйэм уонна оболорум дьоллоругар ананан кэлбит киһини кытта көрөһүннэрбитигэр Айыыларбар махта-набын.

Мин оболорум абыс сылы быһа Медкиингэ искусственной буоһатыыга сылаабын бүтэһиттээх сырыыларыгар барбыттарын кэннэ дьылдам Ти-рэх Уйбааннын көрүһүннэрбитэ. Онно киһи: "Быраастар аккаастыахтара. Мин кинилэргэ көмөлөөһүм, оҕо тардытын онгоруом, бириэ-лэтэ кэлэҕин ыгырыам", - диэбитэ... Биир күн "үгүтүм": "Мин обонньору түһэтип, биһигини

Дьон махтала уҕараабатын!

Биһиги, сахалар, мөлтүүр-ахсыыр күммүтүгэр көхсүбүтүн кэнэттэ-рэр, сүрбүтүн көтөхтөрөр, куһаҕан тыынтан арчылатар-араҕаччыла-тар айылбаттан айдарылаах дьонноохпутунан дьоллоох омукупт. Биир онну айылбалаах киһинэн Хангалас улуунун киинигэр олохор Иван Иванович Монастырев-Тирэх Уйбаан буолар. Бу ураты дьобур-даах киһиэхэ эмтэммиттэр, арчылааммыттар киниэхэ манньык истин тыллары аныылар.

ыгырда", - диэбитигэр соһуйбутум уонна ол күн оболорбун Покровскайга тэрийэн ыыппытым. Үс ый ааспытын кэннэ үөрүү-дьол тосхойдо. 2001 с. биһиэхэ күтүүлээх кыыс оҕо төрөөн мунтура суох үөрдүбүт, дьолоннуубут. Онтон оболорум Мирнэйгэ үлэли барар буолбутта-рыгар Уйбаан Уйбаанабыска баран кэлгит диэ-биппэр, онно айаннаатылар. Күтүтүм тахсан ис-тэбинэ Уйбаан Уйбаанабыс: "Алеша, сотору уол кэлэ", - диэбит тыла сылаанан аны уол оҕо төрөөбүтэ..."

Махтал тыллардаах аата-ахсаана суох паап-калар, Эмэгэттээх Эмчит көмөтүнэн күн сиригэр кэлбит кырачаан дьон хаартыскалара Иван И-ванович квартиратын эркиннэригэр ханан да быһа суох кыстанан, ыйаанан тураллар. Төһөлөөх элбэх киһи өрөспүүбүлүкэ, Россия, бэл, аан дойду муннуктарынан ааттан-суоллаан кэлэн кыһаҕабын быһаартанан, чэпчээн, үөрэн-көтөн барбыта буолуой!

Онтон Иван Иванович маһы ылаппат эрэ уран уус буоларын киһи барыта билэр. Бу көннөрү ончочобут буолбакка, олоху ди-ринник анаарар, киһини толкуйга түһэрэр фи-лософскай ис хоһоонноох үлэлэр. Мас сааһын быһыттан көрбүтү эрэ сөхтөрөр, үөрдэр, са-наарбаатар да айымньылар бэйэлэрэ тахсан кэл-бит курдуктар.

Мин дыктиргиибин Айылҕа бу биир киһиэхэ бачча элбэх дьобуру биэрбитин уонна Иван Иванович хайдах курдук барытын баттаһан онгоруон.

- Кэргэним өйөөн сиппэти ситэ, кыаһарбын онгоро сатыыбын, - диян баран Уйбаан кэргэнин диэки махтаммыт хараҕынан көрөн ылар. - Туох барыта кэмнээх-кэрдиһилээх. Мин өссө абыска онгоруохтун быраабын да онтос төһөтө кыла-лар.

Адыс соторутааҕыта ХИФУ преподавател-лэрэ кэргэнини Герасимовтар "Айыы сырдык тыына" диян Тирэх Уйбаан туһунан дьолун кини-гэни таһаартанан бэртээхэй бэлэх онгорулар.

Иван Иванович өссө ураты хомоҕой тыла-лаах хоһооннуут, алгысчыт быһыытынан биллэн айымньылаах үлэтэ кэнээн иһэр. Үйэлэр улаҕаларыттан энсимиэн кэлэ турар өбүгэлэр-бит хомуһуннаах тыллара Тирэх Уйбаан алыптаах алгыһа буолан Куйаартан кутуларга дьылы:

Саҥа дьыл алгыһа

Үүмүт үйэ үлэбин,
Саҥа сый саргытын,
Онкулун оройутугар олордун!
Барбатын баскытыгар баайынын!
Тускулун туруктуугар туттарынын!

Айхалаах айыым аймаҕа,
Күндүлээх күнүм дьолго!
Сирдээҕи сигилии сэриигэр
Домдутааҕы туом тутуугар
Күөдүтүм күөтү, күлүмү.

Төлөһүгэр төлөнөө төлөһү,
Кытыастар кыһымаах кыһаны,
Уостубат уоптаах уорабайы,
Сыдаайар сырдык сыламы,
Илгийэр ийи имэни.

Салым салымбет саргыны
Кэлэҕи кэм кинигигэр
Уруу-аймах үлүһүгэр,
Кэһиттэ кэскил киһини
Үлэ үлүгэр үлүһүгэр.

Ийи элбик ийи элбик,
Этэрдэстим элбик элбик
Сомордохтун сүбэ сүмүтүнэн.

Саҥа дьылы үгэ

Биилибэккэ ааста

2016 сыл үтүө өрүттэрдээх буолла. Ол кураук, олуһууга тэрилтэбит 25 сылын бэлэтээн аһарбыппыт. Спортка, олох атын эйгэтигэр да ситиһиллэрбит үөрдээлэр.

Соторутааҕыта "Дьулуур" спор-тивной кулууп тэрийиитинэн өрөспүүбүлүкэтээҕи кыһынны сүүрүгэ биһигиттэн Брошован Ин-на 1 км бастаан кэллэ, киһи "Эрчим" кулууп тэрийиитинэн дьиз иһигэр 1 км сүүрэн кимизэх да иннин биэрбэтэ. Онтон 5 км Кузьмин Во-лода сүүрэн үһүс буола. Сылы-тын түмүктүүр биэс улуус кытты-лаах өрөспүүбүлүкэтээҕи "Ийме-авам уонна мин-иллээх дьиз кэр-гэн" күрэххэ ситиһиллээхтик кыты-ныбыт. Онтон сайын үгэһээн тур-дабына сардааналаах Аммаҕа: спортивной фестивалга кыттыбыт-пыт, онно мин бэрэссэдээтэллэр ортолоругар хары баттаһытыгар иккис миэстэлэммитим, үгүкүү түтүртүбүт Саргылаана Анисимова, Федора Платонова, Владимир Кузь-мин, Ньургуйаана Ефимова, Иван Соломонов, Ольга Захарова, Дми-трий Захаров, Иван Оконешников испанскай үгүкүүнү толорон иккис истипэһиннээх лауреат буолан эр-гиллибиттэрэ эмиэ умнулубат түгэн этэ.

Биһиги инбэлииттэрбит араас тэрийииннэргэ өрүү көхтөөхтөр. Нөмүгүтээҕи бастакы сүһүөх тэри-лтэбит салайааччыта Надежда Та-ринова инбэлииттэр Бүтүн россия-тааҕы сьездэтигэр кытан кэлэ. Кэлээри туарар Саҥа сылынан барыгытыгар чэбдик доруобуоһу-ны, бары кэрэни, үйэлээҕи баара-бын.

Татьяна ХАРЛАМПУЕВА:
инбэлииттэр улуустары уопастыбаларын салайааччыта.

Түмсүн түөлбэ туһугар,
Олохсуйун олох оройутар!

Ыралаатым ыраны, ырааһы,
Баардым быйаһы, бастыһы,
Кэскиллээҕи кэрэни, кэрэмэһи,
Үөтүм үөрүүнү,
Тосхойдум дьолу!

Айхалаа Хангалаһы!

Айыы аймаҕа
Ураанхай удьуора
Саха омок
Бэрийилибит биһигэ
Халбарыыбат хараҕата
Төрүт түөлбэ
Хангалас-сирэ,
Айхалаах аартык!

Саха саарыннарын
Ураанхай улууларын
Утуунуур удьуора
Ытык сир ыччатара
Кэрэ сир кэнчээрлэрэ
Сүгүрүгүн сүдү сиргэ
Дьолун Хангаласка
Кэскили кэрэһэли!

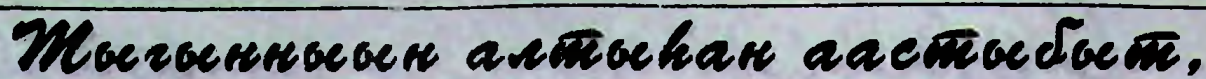
Үлэр үйэлэргэ
Өрөгөй өйдөбүл
Итэһэтэр илдьит
Мэлдьэспэт мэнэгэ
Суураллыбат суруктар
Ойууламмыт очуостара
Хангалас хайалара
Тускул туоһута!

Нуучча, саха сомоҕо
Биир ньыгыл
Кириппэс кэжкэтин
Кылбэйэр киһиэ
Тытын дойдута,
Эркээни хочото,
Хангалас ааттаныа
Үйэһэн үйэһэ!

Ранса ПАРНИКОВА.

Оболорбунт сүрүйаллар

Хавьтат нууцэргээр дүүбуурунай - Л. АММОСОВА.

Күндү биир дойдулаахтарым!

Николай МАКАРОВ,
СӨ Куттукраада уонна дохуобуннай сайдыыга министририн солб.

"Дэон вальсыгар"
эргичийэн...

Тийт Арьс нэвчилгээр үеэсээ кубулуйбут олохтоох даяалта "Эрхэйи" КК, даяхмалар сбиэнтээрэ тэрийэр "Нилээх дымь кэргэн - бодхун мааны ыал" дигн аамтаах үбүлүйдөөх дымь кэргэнтээрэ чигэстиир доторо кэжэлээрэ буолан ааста.

Маргарита КУЗЬМИНА.

Туяна соргулаах соругар

Даангынтан төрүттээх саха
норуодунай бэйиэтэ М.Д. Ефимов
XX үйэ 60-с сылларыгар таптал
лириказын баһыа туппута. Үтүмэн
үгүс, элбэх хохоонноро ырыа буолан
тыргылан тахсыбыттара, саха сирийн
киин изининэн көппүттэрэ,
дайбыттара. Ол кэмнэ ыччат
уоһуттан төлө түспэккэ ылламмыт
"Нам кыыһа" диэн айымньылааҕа.

Чкаловка, сылгыһыттарга

Дэлгэрийг барихсан...

"Тийт Ары" ТХПК сылгытын кыһынын Чкалов арыытыгар тутар. Нэһилиэк дьаһалтатын тыа хаһаайыстыбатыгар исписэлиинэ В.Ю.Аммосов иһитиннэрбитинэн, быйыл манна 199 сыгы (ол иһигэр бизэтэ - 128) кыстаан турар.

Сага дьыл иннинэ биһиги Чкаловка СӨ тыатын хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитигэр Трифонов Георгий Петровичтаахха таарыйан аастыбыт, үлэ-хамнас туһунан ыйыталастыбыт.

- Үлэ кэминэн барар. Сылгылар туруктара куһағана суох. Сайын өрүү ардаан, от аанна үүммэккэ оттооһуммут уустуктардаах этэ дабынан, син дыһаһан, күһүн хойукка диэри тирбэҕэлэһэн, эбии от атыылаһан эгин кыстыкка кирибиппит. Күн уһууругар тийэн эрэбит, - диэтэ абыайах тылыннан опыттаах сылгыһыт.

Георгий Петрович удьуор сылгыһыт. Кини абата Петр Иванович Саха АССР үтүөлээх сылгыһыта этэ, өрүү биригэдьирииндир. Онтон билгини Георгий үс уола сылгыга үлээни сылдьаллар - Николай, Александр, Никифор. Бары да дөһөнгөй оҥотун олус ытыктыыр дьон, сөйрөһүн кыайаллар, үлэбэ дьобурдаахтар. Георгий Петрович урукку өтүгүр өссө субай сүөһүгэ үлээни сылдьыбыта. Кэргэнэ Татьяна Никифоровна эмиэ сүөһүгэ үлэлээбитэ. Өссө кини абата Никифор Федотов эмиэ аатырбыт

Саха АССР үтүөлээх сылгыһыта этэ. Онон бүтүн дьыэ кэргэнинэн олохторун тыа халаайыстыбатын сайдытыгар анаабыт дьон буолаллар.

Быйыл сылгыһыттарбыт элбэх убаһаны туттан син хамнастанан, салгыы сайдыыга үктэнэн үүнэр сылы эрэмлээхтик көрсөмөр.

Кыстык этэнгэ аастын диэххэйинг, үлэ дьонугар.

Людмила АММОСОВА.

Чабылхай түгээнээр

Младшыя дзён

Биднээхэ, Тинг Эбэрэ, күүсгээх-
уохтаах, алаха дийг дурдлага-хаахата
буулар, нэгнэлэлхит түгүлэр биирэ
үлээлэр үгү дээнөөх эрлэгилэл
Е.Е.Скрябин саялар тохусе баһа-
рынан чааһа (МПУ-6) буулар. Тодус
үлээлгээхэ тэргит булар оскуюла-
рынан, насларынан саяһан уотан
сэрлгээх буулууга эдэх бэсгээлэн
онгорол. Бу дээмүт оосо нийлнэк,
оскуюла бари гэрэллннэртэгэр
хотгоохук кытталар, спонсордаан
да үрдэлгэр, олоохо, үлгэр ычтар-
тыбытар холобур буолаллар.

Түбүктээх үлэлэрэ түмүктээх
буолай!

Хаартыскаңа: Е.Е.Скрибин, П.И. Борисов, Ю.Е.Попов, үлэ кэмгөр.

Анастасия МОРДОВСКАЯ.
Гитт Эбз.

"Агдаагы" кинигэттэн сиэттэрэн

Бу ааһан иһэр сыл биһиэхэ олус үөрүүлээх буолла. Уһун сыралаах үлэбит түмүктэнэн күн сириг "Агдаагы" дьин кинигэбитин "Медиа-холдинг Якутия" бэчээттээн таһаарда.

Билиги төрөөбүт нэһилиэкпит V Малдыабар, Кытыл-Дура. Бастаан утаа дойдубут историятын суруйар санааттан Галина Ефимовна архыыпка үлэлээн, докумуоннары көрдөөн хас да сыл үлээбитэ. Дьэ ол үлэтин түмүгэр нэһилиэкпит баай историята кестөн, сөхтөрөн, үлэбит тэнийэн, диригээн барбыта. Хомуллубут докумуоннары сааһылырбытыгар история билимин доктордара биир дойдутаахпыт Федоров В.И. уонна Борисов А.А. көмөлөспүттэрэ, атын да учуонайдар түһүлүсүбүтү биэрбиттэрэ. Холобур, V Малдыабар нэһилиэгин 1780 сыллаагы сириг уотун кырааныссатын история билимин хандьыдаата Людмила Жукова краеведческэй музейтан Г.А.Попов фондатыттан булан ылан биэрбитэ. Биздэмэскэ суруллубутунан, бу нэһилиэккэ Хайа Баһыттан Талбаа дьылы олоһор сахалар түөлбэлэрэ кириэллэрин уонна билингитэ Өлүхүмэ Мархатынан Бүдүү Тусбууатынан, Чынаан кырааныс-салаһарын билбилпит. Дьэ ол кэннэ ити нэһилиэк-тэр историяларын эбии көрдөөн былыргыны сөргүтүргэ быһаарыны ылынаммыт үлэбитин салдаабыппыт. Манна сүткэн көмөнү эпизитиир редактор быһылынан, кинигэ тахсытыгар үлэлэспит биир дойдутаахпыт, Ил Түмэн бэрэссэдээтэлин бастакы солбуйааччы Анатолий Добрянцев онтордо. Анатолий Антонович сирдэр, дьоннор аатарын, төрөөбүт сылларын өйдүүрэ киһини олус сөхтөрөр. Ити кини төрөөбүт сириг былыргытын, дьоннорун билэрин уонна итириэтиригирин, кизэн тутуутун төрүөтүнэн буолар, дойдутунан таптырын туоһута. Номохтору, үһүээннэри биэргэтэр архыып матырыйаалларын эбии көрдөөһүнү Галина Ефимовна Санкт-Петербург баар государственной историческэй архыыпка барарыгар Анатолий Добрянцев дьону түмэ тардан үп-харчы хомууан, бэйэтигэр эбии биэрэн көмөлөспүтэ. Дьэ бу командировка түмүгэр дьыйим, архыыптан билээ-кесте илик докумуоннары булан абылбыта. Ол курдук, нэһилиэк уонна улуус эрэ буолбатах, өрөспүүбүлүкэ уонна федеральнай таһынаах биллэр-кестер киһибилин, саха норуотун экономикаскэй сайдыытын, үөрэтиринин, Саха сириг судаарыстыбаннаһын туһугар сыратын, олоһун аһабыт V Малдыабар нэһилиэгин кинээтэ ыдыаа Саадырын туһунан докумуоннар буолаллар. Бу ытылы-лыбыт үлэ түмүгүнэн 2018 сылга ыдыаа Саадырын төрөөбүтү 260 сааһыгар анаан Ил Түмэн иһинэн бырабыыталастыбаннай хамыыһыа тэрилинэ, бэрэссэдээтэлинэн А.А.Добрянцев буолла. Ил Түмэн салайааччыта Александр Жирков бу бэлэз датаны көрсүгү уонна ытытыга барар үлэни тус контуруолугар ылыммыт.

"Агдаагы" дьин кинигэ V Малдыабар нэһилиэгин историятын сырдатар кинигэлэртэн бастакы

"Олох кэрдиис түгэнэ түргэнэ сүрдээх..."

үлэлээн ааспыт дьоннорбут туһунан ахтылары, хаартыскалары буларга бэл улахан күчүмэбэй-дэри көрүстүбүт. Ону төлү барарбытыгар улахан көмөнү "Хангалас" хаһыат редакциятын үлэһиттэрэ, биир дойдутаахпыт, СӨ культуура-тын үтүлээх үлэһитэ Аммосова Людмила Денисовна онтордулар уонна - Иһит нэһилиэгиттэн төрүттээх үлэ бэтэрээнэ Игорь Ильич Федоров. Төһө кыал-ларынан Иһит, Дура, Үөдэй, Сиинэ бибилиэтиэк-лэрин үлэһиттэрэ, Сиинэ нэһилиэгин депутаттарын сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ М.А.Голокова, онтон да атын биир дойдутаахтарбыт элбэх дьону, кинилэр хаартыскаларын, олохторун туһунан ахтылары буларга көмөлөспүтэр. Хомойуох иһин сорох-торбут ааттара эрэ бааллар, олох кэрдиис мүүчүргэнэ сүрдээх түргэнэ итинтэн кестөр...

Бу үлэбитигэр олус элбэҕи, сағананы билибит - Агдаагы сирэ былыр-былыргыттан үтүө сурабынан аатырарын. Биллэр учуонай Г.П.Башарин "История аграрных отношений в Якутии" кинигэтигэр суруйарын 1828 сыллаахха улуус 29 нэһилиэгиттэн биһиги эрэ нэһилиэкпит бары хаһаайыстыбалаара (ыалаара) үрдүк кылаастаах отуур сирдээхтэр эбит. Холобур, атын нэһилиэгиттэрэ ити кэмгэ сорох ыаллар бэс билэр отуур сирдэрэ суоҕа. Ону таһынан ыдыаа Саадырын кинээстээн оло-дубуна, ити быһа холуйдааха 1780-1815 сыллар, нэһилиэкпит дьаһаах төлүүр эр дьонно 12 солкуобайы нолуоктарыгар биэрбиттэр эбит, бу улахан дохуоту ылар буоланнар итинниг биэрэллэр буоллаҕа. Ити кэмнэргэ Саха сириг үрдүнэн атын

улуустар нэһилиэгиттэрин дьаһаабын төлөбүр саамай үрдээбитэ 3 солкуобайга тэннэһэрэ, итинниг суумма тарбаха баттанар абыыах нэһилиэгиттэргэ ыйылар. V Малдыабар нэһилиэгин олохтоохтору революция да кэннэ, коллективизация саба-һыар дьылы баайдык, топук олоһууларга биллэр. Ити улахан үлэтигэр тахсар суол. Ол аата биһиги өбүгэлэрбит үлэһит да дьоннор эбит, бурдук ыһан, от охсон, сүөһү иитинэн, балыктаан, бултаан олоһуохтору. Аны тулааһаа хаалбыттары бэйэлэ-ригэр сыһыаран, ыһах-сүөһү биэрэн, көмөлөһөн олоһор буоланнар отчуоттарга итинниг сыппа-ралар тахсалара чахчы. Бэл диэтэххэ, атын улуус-тартан аччыктаан кэлбит дьону үлэбэ тардан эмиэ туора тутпат үтүө-мааны үгэстээх эбиттэр, агдаа-кылар. Бу туһунан эдэр ыччаты иитэр-үөрэтэр үлэбэ туһааннаах дьоннор үлэлэригэр туһанан кэлсиэхтэрин, сырдатахтарын наада. Агдаа-кылар үтүө үгэстэрэ умчууга хаалбаттарын, эдэр ыччатарга холобур буолалларын курдук. Биһигин да олох кэрдиистэрэ араас ыарахаттары үөскэ-тэр, ол ону биіргэ сомоһонон, сыралаах үлэһэн эрэ туоруохха себүн Агдаагы дириг историята туоһулуур!

Юлия ДЬЯЧКОВА (Шадрин), педагогическэй үлэ бэтэрээнэ, СӨ ычат политикатын туйгуна. Дьокуускай к.

Экэрдэ тыллара

Ытыктабыллаах Хангалас улууһун олохтоохтору!

Сага сылын уонна Ороһоосноно истигиттэ эбэрдэлиһиң!

Үүнэр сыла таһаарылаах үлэни, сага арыылылары, оссо элбэх ситиһиллэри баһарабың! Баҕа санаабың, ытыктык бы-лааптыг барыта түүһүң! Кытаанах до-руобуйаалаах, иңгэ туруктаах буолуң! Саҕалаабыккыт сатаһың, дьол, эйэ эбэрдэһиң!

Хангаластаагы киһи балыһа кылаабынай бырааһа Евгений БУРНАШЕВ.

Чабылхай түгэннэр

Сага сабактарга

Шадрин Аркадий Максимович, Сиинэ нэһилиэгин баһылыга:

- Долгутуулаах сыл ааста. Балаһан ыйы-гар баһылык дуоһунаһыгар таһылан үлэһи сылдаабын. Ааспыт сыла "Дыгын оонньу-ларын" кыйыылааһын, бэйэбит уолбутун Егор Филипповы төрөөбүт дойдутугар, спортка сыстыбыт сиригэр чиэстээһинни-тин бэлэз түгэн дьин ахтыа эитим. "Сахам си-рэ XXI-с үйэбэ" дьин хамсааһын бырагы-раамматынан исписэлиистэргэ толору хаач-чылыылаах түөрт кыбартыралаах дьизини уларытан тутуу сабаһаана. Кулууптут итигэр тиһигин уларытан Сага дьылы ичигэс дьизэ көрсөргө бэлэммит. Сиинэ дьонугар, Сага дьылынан эбэрдээһэн туран, чэгиэн доруо-буйаны, чөл олоһу, дьыэ кэргэннэ или-эйэ-ни, үөрүүнү-көтүүнү баһарабың!

Лариса ЛЕВЕРЬЕВА, бэтэрээннэр сэбиэттэрин салайааччыта. Сиинэ.

Чабылхай түгэннэр

Ситиһиллэр үөрдөллөр

Хас бирдин киһи, оһотуттан аһам саастаах киһиэхэ тийиэ, са-наатынан ураты дыктини, дууһаты-нан туох эрэ уратыны Сага дьылы үүнүүтэ күүтэ саныыр.

Хангаластаагы Оҕо спортивнай оскуолатын ох саанан ытытыга тириэһинэртэн Мухаа АЛЕКСЕЕВ:

- 2016 сыл тохсунньу ыйыттан тутта иитээччим охчут Адамов Айаал Саха өрөспүүбүлүкэтигэр бастыыр иһин күрэхтэһингэ чөлүтүөнүнэббитэ, Хангалас уоллара хамаанданан эмиэ бастаабыт-тара. Бу ыйга иитээччим улахан дьонго Мартынов Павел Саха өрөспүүбүлүкэтин биридиэлээн уонна хамаанданан (Мартынов Павел, Алексеев Михаил, Александр Ким-Кимэн) ытытыга чөлүтүөнүнү, ити курдук ситиһиллээхтик сабаһааммыта аһан эрэр сыл. Ити кэнниттэн, сайын Айаалым сүүмэр-дэммит хамаандаҕа киһирэн, "Азия оҕолоро" VI но-руоттар икки ардыларынааһы Оонньууларга ик-кис миэстэ буолбута. Оттон, Павел Улан-Үдэбэ ы-тытылыбыт ох саанан ытытыга хамаанданан Россия сайынныг куубагар бастаабыта. Аммара бэстээх-хэ, "Манчжэптаахха" ытытылыбыт "Сага сириг би-рилийээн оһоһосторо" норуоттар икки ардыла-рынааһы турнирга үрдүк көмүс призера, оттон Айаал "Сага сириг олимпиадкэй эрэллэрэ" Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэнээччилэрин Спортиа-датын кыдыылааһа буолбута.

Үөрэнээччилэр ортолоругар 2016 сыл бастыг спортсменнарын ортолугар бастакы нүөмэринэн И.М.Яковлев аатынан Покровскэй к орто оскуолатын 2 кылааһын үөрэнээччитэ дуобаччыт Айсен Егоров буолла. Дуобакка ти-риэһинэр Александр СОЛОМОНОВ:

- Бастаан 100 харахтаах дуобакка, Саха сири-гэр бастыыр иһин күрэхтэһингэ тийин иккис миэстэ буолбута. Оттон кууун тутар бүтэһигэр, муус устар сабаһаанытыгар Ярославскэй уоб-ласка Тудаево куоракка нуучка дуобатыгар Рос-сияҕа бастыыр иһин күрэхтэһин "түргэн дуобакка" үһүс миэстэ уонна сүүрүн бырагырааммаҕа кири-сэн үһүс буолан икки мэтээлээх кэлбиллэ. Итин-нэ күүстээхтэри кытта оонньоон уопуту бөгө ылы-та. Ылам ыйыгар Сочиҕа 100 харахтаах дуобакка Россияҕа бастыыр иһин күрэхтэһин сүүрүн оон-ньуутугар кыйыбыта, мантан үс мэтээлээх кэлбитэ. Оттон атырдыах ыйын бүтүүтэ Болгарияҕа Кра-не-во к. бэзитин саастылаахтарын ортолугар ытыты-лыкбыт Аан дойдута бастыыр иһин күрэхтэһингэ "түргэн дуобакка" IV миэстэни ылыта, ончон си-тиһиллээх сыл ааста.

Уйбаан УИИ УУРАЙ.

Култуура олоһо

Горнай улууһугар санаа атастаһа, уопут үллэстэ

Ахсынньы 14 күнүгэр Хангалас улууһун делегацията Гор-най улууһугар баһылык Андреев Никита Викторович ыгырытынан, улуус дьаһалтатын салаатата, нэһилиэк баһылыктара, тыа хаһаайыстыбатын, спорт, култуура сүүрүнүүр үлэһиттэрэ, урбааньыттар буолан, санаа ата-стаһан кэлибит. Ол курдук, култуура салаататыттан ме-тодист Охлопкова А.Е., фонда исписэлиһэ Степанова Н.В., кини бибилиэтиэкэ методиста Иннокентьева Т.М., "Арчы дьиз-тин" исписэлиһэ Харитонов А.В. уонна уран тарбахтаах маастардарбыт - тус оһоһука норуот маастара Черно-градская С.С., кыбытан тигингэ маастар Гаврильева М.С. сырыттылар.

Хангаластары сизэр быһыытынан горнайдар кырааныскаа көрүс-түлэр. Оттон Духобунас кинигэр элбэҕэй аһаҕас майгылаах, өр сыллар усталаарыгар улуус культуура-тын са-лайааччытынан үлэһи сылдаар Кеса-рева Таһара Николаевна үлэһитэрин кытта үөрэ-көтө итин чэйдээх көрүстүлэр. Духобунас кинин ди-ректора Сергеева Клавдия Георгиев-на бырааттыы Семен, Софрон Дани-ловтарга анаммыт экспозицияларын бэрт сэргэхтик сырдата. Бу саалаҕа биһиги маастардарбыт дьэрэкээн онсуктарын быыстапкатын тэрийэн кизг көрүүгэ таһаардыбыт уонна манна маастардарбыт бэйэлэрин үлэ-лэрин сырдатан, маастар-кылаас ытытылар, олохтоох дьон астына-дуоһуна, кыгас да бириэмэбэ буо-лар, элбэххэ үөрэнэн тарбаһылар.

Бу күн биһиги коллегаларбыт хай-дах үлэһи-хамсы олоһолорун би-листиттэ. Ол курдук, М.В., В.А.Мохна-чевскайдар аатарынан Саха нацио-нальнай музыкальнай инструменна-рын онгоруор мастарыскайыга, оройуоннааһы култуура кинигэр, улуус музейыгар, Кини бибилиэтиэкэбэ сырытыннырдьа. Улуустаагы музей үлэһиттэрэ кизн хабааннаах үлэһи олоһолорун көрөн астыныбыт. Ол курдук, 80 сыллар тухары Горнай улууһугар үлэлээн-хэмсаан аспыт, бу дойдуттан төрүттэ үтүккэн дьонно-рун түмүс туттан, ситилин сырдатар

быыстапкалары көрдөрдүлэр. Ос-куола оһолоругар чинчийэр үлэни кизиник ытылалар эбит. Мастарыс-кый үлэһиттэрэ инструменнарын хайдах танан онгоруолорун көрдө-рдүлэр. Биһиги өссө "Саха" НВК кэлэн уста сылдаар кэмигэр түбэһэн, теле-видениебэ үһүлүнүбүт. Мастарыс-кый дириэктэрэ "Мичээр кэһилээх ыра санааларым" дьин сүдү талаан-наах маастардарыгар Василий Мох-начевскайга анаммыт кинигэтин бэ-лэстээт. Оттон култуура кинини үлэ-тин директор Осипов Н.И. ситилин билиһиннэрдэ. Мин сэргээбитим дьин, бу кинигэ култуура үлэһиттэрэ 2010 сытан "Дабаан" олохтоох ра-дионы арыян үлэлэтэллэр эбит. Но-руодунай театр, народнай ырыа-уокуу коллективтара, Е.Потапов ааты-нан "Кылыһах" саха народнай инстру-ментальнай оркестра, вокальнай ин-струментальнай ансамблы, араас түмсүүлэр хас бирдини анал хостору-нан таһаарылаахтык үлэһиллэр эбит. Кэрэхсимиһээбэ дьин, култуура кинин үс анал масссыналаах буолан, улахан гаражтаах эбит. Быһыл култуу-раларын кини 80 сылаах үбүлүүнү бэлэстээн "Култуура үгүмэр уопара" дьин ааттаах олус бэртээхэй альбом таһаарарбыттар. Бу альбомга Горнай улууһугар хормейстерынан үлээ-бит биһиги ветеранмыт Саввинова Анна Герасимовна хаартыскатын ки-лэригиттэрин көрөн астыныбыт.

Эбиэттэн кизһээ Духобунас ки-нигар бары түмсэн, аһаҕас кэпсэти, санаа атастаһыта буолла, биіргэ үлэлээһэргэ Себүлэһи түһэрсиллэнэ. Горнай улууһун ыччатарга "ТОК" оон-ньу тэрийдилэр, оонньууга Горнай хамаандата бастаата. Бу күн мин Егор Лукин - Түмүт Дьөгүр кыһыһын Сан-никова Любовь Егоровна көрсөн, 2018 сыла аҕата 100 сааһын бэлэ-тиир үбүлүүдээх сылын кизг да-лааһынаахтык ыппыт киһи дьин са-наабын эитим. Биһиги билэрбитинэн, Лукин Е.Е. I Малдыабарга, Чурапчыга, Горнайга олоһор кэмигэр үтүс олонхоһууттары, үлэһиттэри, кэпсээн-ныттары үйэтигэр сүткэн улахан кылааттаах. Аһаҕас кини 50-н тахса сурукка тиспит үлэлэрэ научнай-чинчийэр институтка харалла сытал-лар, ол үбүлүүдээх сылыгар кинигэ буолан, бэчээккэ тахсара буоллар дьин баҕа санаалаахпыт. Санникова А.Е. бэйэтэ чугас аймахтарын кытта аһатын туһунан кинигэ таһаарары үлэ ытыта сылдаарын туһунан кэпсэ-тэ. Любовь Егоровна олус иһирэхтик суруллубут махтал суругун уонна сэм-эй бэлэһин туттара, онтон мин мах-

танан туран, киниэхэ аҕата суруйбут "Хангалас Боотур" олонхотунан 2008 сылаахха Покровскэй куоракка либ-ретпо-олонхо буолан туруоруллубут бырайыагым дискэтин бэлэх уунум. Түгэниһэн туһанан, өссө төгүл ист-тин-иһирэх махталытын култуура са-лаататын аатыттан тириэрдим этэ Горнай улууһун культуура-тын үлэһит-тигэр уонна улуус салаататыгар. Кэс-киллээх тэрээһини баһылык Андреев Н.В. кизн туттан туран, олохтоох эти-тинэн - "Уууспуг улахан тугу да онгору таһаарар бааһа суох, ол он-угар биһиги түмүс туттар ытыктыыр үлэһит дьоннорбутунан бааһыт" дьин киһини үөрдэр этиитинэн, мааны остуолунан түмүктэнэ. Эһиил ытыты-лар суруйааччы Даниловтарга ана-лаах үбүлүүдээх ыһааха ыгырыла-лан, сүргэбит көтөбүлүлэн тарбаһы-бит.

Анна Харитоновна, култуура үлэһитэ.

2016 СЫЛ ТҮМҮГҮНЭН

Хангалас

10 бастын спортсмена

РФ маастара, Россия сүүмэрэдэмт хамаандайн чилиэнэ, Иранын баян турнир чөмгүйнэ, Бурятия ба ытылыбыт Борис Будаев бирийнхигэр норуоттар икки ардыларынаабы турнир үрүн көмүс призера, Дьокуускай куоракка ытылыбыт Роман Дмитриев аатынан норуоттар икки ардыларынаабы турнир боруонса призера, кенгүл тустууга Россия ба бастыгэр ичин күрэхтэһи боруонса призера.

2. **Сивцев Денис Николаевич** - кенгүл тустууга РФ маастара, кумаха тустууга Аан дойда чөмгүйнээтин боруонса призера.

3. **Мартынов Павел Николаевич** - ох саанан ытыга РФ маастара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин биридийлээн уонна хамаанданан ытыга чөмгүйнэ, "Саха сириг бирийлээн онобосторо" норуоттар икки ардыларынаабы турнир үрүн көмүс призера, Улан-Удэ ытылыбыт ох саанан ытыга Россия сайынгы куубагы чөмгүйнэ.

4. **Егоров Дмитрий Петрович** - Россия спордун маастарыгар хандыдаат, Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр уолаттарга хайыһарынан 5 уонна 7,5 км үһүннэх сиргэ сүүрүүгэ үрүн көмүс призера, Алдан куоракка ытылыбыт 10 уонна 50 км үһүннэх сиргэ хайыһарынан сырсыыга бүтүн Россиятаабы күрэхтэһи чөмгүйнэ.

5. **Швейнова Мария Федоровна** - Россия спордун маастарыгар хандыдаат, дзюдо ба кыргыттарга Улук Илинги Федеральнай уокурук күрэхтэһи үрүн көмүс призера, самбо ба Хабаровскай кыраага бастыгэр ичин күрэхтэһи үрүн көмүс призера.

6. **Филиппов Егор Анатольевич** - Саха Өрөспүүбүлүкэтин спордун маастара (национальнай ыстанылар), Дыгын Ооннууларын мунутуур кыайылаабыт.

7. **Булатов Дулустан** - кенгүл тустууга РФ маастара, Нерюнгри к. ытылыбыт кенгүл тустууга бүтүн Россиятаабы турнир үрүн көмүс, Улук Илинги Федеральнай

уокурук күрэхтэһи боруонса призера.

8. **Алексеев-Стасов Павел Михайлович** - ох саанан ытыга РФ маастара, "Саха сириг бирийлээн онобосторо" норуоттар икки ардыларынаабы турнир үрүн көмүс призера (тус сочуока).

9. **Громов Вячеслав Прокопьевич** - Саха Өрөспүүбүлүкэтин кыһынгы многоборьетыгар, спорт кыһынгы Спартакиада үрүн көмүс призера.

10. **Аянитов Айаал** - мас тардыһытыгар спорт маастарыгар хандыдаат, Саха Өрөспүүбүлүкэтин чөмгүйнээтин үрүн көмүс призера, мас тардыһыга Бүтүн Россиятаабы күрэхтэһи чөмгүйнэ.

Бастыгэр ааттанылар

"Хангалас улуунун бастын уопастыбаннай тирэһэрэ" - Федоров Виктор Павловичка - чэпчэки атлетика ба тирэһэрэ, Сиинэ С.

"Хангалас улуунун физическэй култуурага уонна спортка бастын уопастыбаннай үлэһитэ" - Тихонов Сергей Сергеевичка, Хангалас улуунун кенгүл тустууга федерациятын толороочу дирижтеригэр, Покровскай.

"Хангалас улуунун нэһилиэтин ортогэр физическэй култуураны уонна спорду сайыннарыыга кылаатын иһин" номинация - Захаров Андрей Степановичка, ОдьУоХХ Хангаластаабы салаатын дирижтеригэр, Покровскай к.

"Сыл спонсора" - Нестеров Артем Анатольевичка - "NHZ groupe" генеральнай дирижтеригэр.

"Муниципальнай тэрилин бастын спортивнай баһылыга" - Иринева Олег Валерьевичка, II Мадыагар нэһилиэтин баһылыгар.

Чабылхай түгэннэр

Ситиһилээх сыл ааста

"Хотой" олимпийскай эрэллэр оҕо спортивнай оскуолатыттан 2016 сылга ытылыбыт VI-с "Азия оҕолоро" аан дойдаабы ооннууларга 37 спортсмен 5 көрүнгэ (самбо, дзюдо, кенгүл уонна кураш тустуу, тхэквондо) кытынна. Түмүккэ 3 үрүн көмүс, 2 боруонса мэтээли ылылар. Саамай үчүгэй көрдөрүүнү оскуола Дьокуускайдаабы салаатын спортсменката Анастасия Бочкарева дзюдо 2-с, кенгүл тустууга 3-с мистээлэри ылан ситистэ.

Итини таһынан оскуола "Школа здоровья-2016" федеральнай куоркууска "Сохранение здоровья участников образовательного процесса" бырайыагынан кыттан 3-ис

тизлэннэх дипломунан наһараадаланна, Бүтүн Россиятаабы "Гражданин и патриот России-2016" бырайыакка кыттан лауреат аатын ыла.

"Хотой" оҕо спортивнай оскуолатын салаатата иккис этээһи тутарга бырайыактыгэр сметнай докумуоннары бэлэмнээтэ. 75 мистээлээх интернат тутуутун былааннаылар, уаастага бэлэм. Онон инникитин спортсменнар маастарыстыбалаарын үрдэтэргэ уонна талааннаах, баҕалаах оҕолору бэлэмниргэ үлэлиэхтэрэ.

Мария КОНСТАНТИНОВА.

Экспресс-интервью

Кэлэр сылтан туту күүтэбитий?

Улуустаабы киин баһыһа кылаабынай бырааһа Е.Н.Бурнашев:

- Быйылгы сылга Ил Дархан атырдах ыйыгар таһаарбыт ыйааһар олобуран доруобуйа харыстабылын министристибэтэ бирикээстэри таһаарбыта. Онон "Важное здравоохранение", учараты абыйатыга, ыарыһахтары эмиргэ хаачыстыбаны үрдэтиигэ, кыра саастаах оҕо өлүүтүн абыйатыга үлэ барыаба.

Кэлэр сылга Хачыкаакка баһыһаны тутууга бырайыагынан оҕортордубут. "Государственно-частное партнерство" бырагырааманан тутуу барыаба. Билигин "Якутцемент" эриятэни кыта сөбүлэн түһэрсигэ үлэ барар. Итини таһынан Күөрдэм сэлэһиньтигэр амбулатория тутууга тыа сиригэр олобу туспары бырагырааматынан ытылылааба. Биир улахан баа санаабыт сытар баһыһаа эбии тутууну ытылахтыын баһарабыт. Эбии тутуу үлэһэ кирийдэбинэ компьютернай томограф ылан туруоруохтут.

БИИГИ КОРР.

Покровскайдаабы коллеж көмүс түгэннэрэ

классского улуса", спецдисциплина учуутала А.А.Обоюкова "Доброволец года", организатор-инициатор В.В.Николаева "Тыгыһ үйэтэ" этно-спортивнай ооннуу бырайыагынан бэлэмнээбитин иһин "Лидер года" уонна "Прорыв года" ааттары ылылар.

Саа үүнэр сылы көрсө коллеж устуьуоннара уонна учууталлара элбэх үтүө көмүс, бэлэ түгэннэри аастылар.

Ол курдук, ахсынны 22 күнүгэр коллеж устуьуоннара көмүс түгэни тутулар. Саа дьыллаабы талааннары көрүү куоркууска "Көмүс түгэн" дьэн ааттаах ытылына. Онон ырыа күрэһин кыайылаабынан Софронова Кристина, ОйтЗИ бөлөбүттэн табыста. Үнүкүгэ Баишев Айсен, ОйтЗИ бөл. буола. "Инструментальное исполнительство" Дмитриев Гаврил ОйтЗИ, "Оригинальный жанр" Т-16 уонна ОйтЗИ бастакы куурус устуьуоннара буолулар.

Опон коллеж үс учуутала ахсынны 23 күнүгэр Спорт дыбарыаһыгар Эдэр ычат уонна чемпионнар баалларыгар анал аакка тигистилэр. Физкультура учуутала С.С.Тихонов "Лучший общественный работник по физической культуре и спорту Хангалаского улуса", спецдисциплина учуутала А.А.Обоюкова "Доброволец года", организатор-инициатор В.В.Николаева "Тыгыһ үйэтэ" этно-спортивнай ооннуу бырайыагынан бэлэмнээбитин иһин "Лидер года" уонна "Прорыв года" ааттары ылылар.

Виктория НИКОЛАЕВА.

Эдэрдэлинибит!

Тапталлаах кэргэммин, күн-күбү ийэбин, эйэһэ эбэбин, хос эбэбин, үлэ бэтэрээни, Октям олохтооһун

Елена Ивановна ПЕТРОВНА
80 саасын туолар үрүүлээх күнүгүн эбэрдэлинибит!

Эдэр саасыттан үлэһэн-хамсаан дьон-сэргэ убаастабылын ылан олохторунан кизиг туттабыт! Биһиги тустуугар ахсаабат кыһамныгэр, куруук күүс-көмө, ойбул буоларыг иһин барыбыт аатыттан махтал тылларын этэбит. Күндү киһибит чэгиэн буол! Баа санаа бастыгын, алыттаах тыл алгыһын аныыбыт.

Кэргэниг Николай Дмитриевич, оҕолорун, снэһини, хос снэһини, кийинтэригэр, кутуостарыг, Намтан балтыг Зинаида.

"ТУЙМААДА" хаһыакка көхтөөхтүк сурутун

Бу орто дойдуга, ордук тыһыс усулуобуйалаах Сахабыт сиригэр, төрөөн-үөскээн олох олоху, удьуору уһатыы - хас биридин кийитэн кытаанах санааны, тулууру-дьулууру эрэйэр. Син ол тэнэ "Туймаада" хаһыат араас моһолору туораан, кэккэ сыллар устата бар дьон кыһалбатын ситиһилээхтик туруулаһан, кинилэр санааларын аһаастык бэчээттээн олохтун онкулаан тэнгэ уурсан кэлэ. Инникитин даһаны сахалы тылаах сайдарын, өрөгөйдүүрүн туһугар "Туймаада" хаһыакка көхтөөхтүк сурутуобун дьэн ыһырабын.

Александр Николаевич ИВАНОВ,
Монреалаабы Олимпиада үрүн көмүс призера.

Сурутун, бириистэ сүүйүн

Сурутуу сыаната Дьокуускайга уонна киин улуустарга - 1180 солк. 62 харчы. Булуу бөлөх уонна хотугу улуустарга - 1421 солк. 04 харчы. Сүүйүүлээх сурутууга УС СУРҮН БИРИИС: 1-кы супер-приз - "Синтай" тыраахтар, 2-с супер-приз - 100 тыһ.солк., 3-с супер-приз - 50 тыһ.солк. уу харчынан! Ону сэргэ сыаналаах бириистэр: ж/к телевизор, холодильник, суотабай телефон бааллар. Маны сэргэ атын үчүгэй бириистэр эмиэ баар буолуохтара.

Квитанцияны ыппаккыт, сурутааччылар испииһэктэрин республикатаабы почтаман быһа ылабыт. Бирийи боньютуу бэрээдэгин туһунан суруппут хаһыаккыт бастакы нүөмэригэр ааһан билиэххит. Сурутуу бу күннэрэ түмүктэнэр, онон "Туймаада" сурутарга тизэһин, бириистэ сүүйүн!

"ТУЙМААДА" редакцията.

Тапталлаах быраатым, убайыт

НИКОЛАЕВ Валерий Федотович

60 сааһыгар ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барытынан күндү кийинтэр, саҕасыгыгар Николаева Мария Семеновнага, оҕолоругар, снэһини, кийинтэригэр дьирин кутурбаммытын тигэрдим. Ыар сүүккүт аһыгыт тэнгэ үлэстэбит.

Биригэ торообуттэра, кийинтэра.

Күндү кэргэним, аҕабыт, эһэбит, Хангалас улуунун Номугу нэһилиэгин олохтооһо

НИКОЛАЕВ Валерий Федотович

б.д. ахсынны 25 күнүгэр 60 сааһыгар ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитигэр бары аймактарыгар, биэр дьомугар, доҕотторугар, биригэ үлэстэбит коллегаларыгар дьириник курутууан туран иһитиннэрбит.

Кэргэнтэ, оҕолорто, снэһини.

Күндүтүк саһыар киһибит, күтүөһүт, Хангалас улуунун Номугу нэһилиэгин олохтооһо

НИКОЛАЕВ Валерий Федотович

ыарахан ыарыыттан олохтон туорабытынан эһиниитин эр Мария Семеновна Николаевага, оҕолоругар, снэһини эр, бары аймактарыгар дьирин кутурбаммытын тигэрдим.

Гаврильевтар, Андросовтар, Васильевтар, Львовтар.

Биригэ үөрэммит үлэһиттэригэр

НИКОЛАЕВ Валерий Федотович

ахсынны 25 күнүгэр 60 сааһыгар ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитигэр кэргэнигэр Мария Семеновнага, оҕолоругар Максимга, Марианнага, снэһини, аймактарыгар дьирин кутурбаммытын тигэрдим. Аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.

Оскуолага биригэ үөрэммиттиригэр.

Хачыкаат нэһилиэгинтэн горууттэх таһыгар ыараһыт, убайыт, Дьокуускай куорат олохтооһо

НОВИКОВ Владислав Алексеевич

бу дьыл ахсынны 19 күнүгэр 60 сааһыгар соһуулардык махтан олохтон туорабытынан биэр дьомугугар, аймактарыгар, таһаарыстарыгар дьириник курутууан туран иһитиннэрбит.

Биригэ торообуттэра, аймах-билэ дьомо.

Хаһыат аныгыскы нүөмэрэ 2017 с. тохсунньу 13 күнүгэр таһыаба.

Тэрийэн таһаараччылар:
Саха Республикатын
Правительствота,
"Хангалас" ("Хангалас") хаһыат
редакцията АУ.

Оҕорон, бэчээттээн
таһаараччы
"Хангалас" ("Хангалас") хаһыат
редакцията АУ.

Кылаабынай редактор
Э.Т. А.Е. ЯКОВЛЕВА
Телефон 43-3-32.

Хаһыат Роскомнадзор
маассабай
информация туһунан
секуционнары тутуһуу
хотугуоһуу,
регистрация аһыар
федеральнай
управлениетыгар
ПН № ТУ14-00411 2015 с.
олуһуу 13 күнүгэр
регистрацияланьт.

Журналистар телефоннара:
редакторы саһуулааччы, экиэттигэр секретарь Людмила Аммосова
- 43-8-89, Васильева Федотова,
Мария Константинова - 43-6-01, булуттарга - 43-9-32 (факс).

"СР Хангалас улуунун "Хангалас" ("Хангалас") хаһыатын редакцията"
АУ типографиялар бэчээттэнэ. Покровскай, Николаев уул., 4 №-р.

Автордар суруктарыгар этиллэр санаа хайаан да хаһыат тутуһар
позициятын кытта соһ түбүгэр буолбатах.
Манык бэлэһээх матырыйаллар реклама бырайыгар олобуран
бэчээттээлэр. Рекламы ис хоһоонун иһин экиэттигэр
рекламаны бэрээдэччү сүгэр.

Хаһыат саһааһы, нууччалык
аутуоруулаах уонна
бэчээттэһэр таһаар.
Офсетный бэчээт.
Кээһиһэ - 1,5 б. а.
Нүөмүр бэчээткэ биэрэн
график быһаһыллан 16.00.
Бэчээткэ боруһуу - 15.30.
Тиража 400 экз.
Саһааһын күөмүр - 96.

Редакция бэчээткэ
оҕорон таһаараччы,
типография
адырыстара:
678000,
Саха Республикатын,
Покровскай куорат,
Николаев уул., 4 №-р

Хаһыат нүөмэригэр дьубуруунай - Л. АММОСОВА.